

NOVOSTI HOBUCI

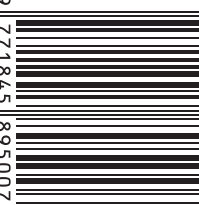
#1257

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 19. 1. 2024.
Cijena: 1.33€

9 771845 895007

032024

ISSN 1845-8955

Oprema za BeBeBe

Gradska vlast i podružnica navijača Dinama u Vukovaru povezani su od 2016.
U sedam godina pripadnici BBB-a Vukovar marljivo su na terenu provodili
radove koje su lokalni vlastodršci politički propovijedali, što je dovelo
do brojnih napada na Srbe str. 6-7, 9.

Генерал избора

Тајминг није најважнији, али није неважан као што Пленковић сугерира у својим иступима док истовремено скрива термин избора чак и од најужег водства своје странке

Синиша Хајдаш Дончић, СДП-ов саборски заступник, затражио је у понедељак у Сабору да премијер Андреј Пленковић прецизира кад ће бити парламентарни избори, након што је недавно изјавио да се то неће догодити ни у првом ни четвртом кварталу ове године. Остаје, дакле, раздобље од травња до рујна. 'Све вам је исто, 5. 7. или 12. 7 или 1. 6., све вам је исто. Не знам што сте се ушушурили, хоће ли избори бити мјесец дана прије или касније... Не знам што вам је сада то драматично. Ако сте тако добри да побједите, морате бити спремни било кад', одговорио је Пленковић, односно није одговорио. Наравно да није 'све исто' кад је ријеч о датуму парламентарних избора и Пленковић то јако добро зна. Обје побједи Пленковићевог ХДЗ-а итекако имају везе с датумима тих избора. Уосталом, ако је 'све исто', зашто није казао датум?

Године 2016. избори су били 11. рујна, Пленковић је дошао на чело ХДЗ-а 17. септембра, а влада ХДЗ-а и Моста, под водством Тихомира Орешковећа, пала је 16. липња. Захваљујући инзистирању Моста и разумијевању тадашње председнице ГРАВАР КИТАРОВИЋ за Мостово инзистирање, парламент је распуштен тек мјесец дана послје, 15. септембра, па је термин избора могао бити између 15. колхоза и 15. рујна. Грабар Китарић одлучила се за посљедњу недељу која јој је била на располагању, 11. рујна. Теоретски, избори су се могли одржати и тједан дана послје Пленковићевог устоличења на положај председника ХДЗ-а. Нема никакве сумње да је помицање избора до крајњег уставног рока ишло у прилог ХДЗ-у, јер му је требало вријеме за консолидацију послје каоса изазваног политичком недораслошћу Томислава КАРАМАРКА.

Године 2020. парламент је распуштен 18. септембра, а грађани су изишли на биралишта 5. септембра. Пленковић је пожурио с изборима, који су се могли одржати најмање два а највише четири мјесеца послје, јер је у свибњу јењавао први вал Ковида-19, вал у којем је Хрватска била прошла релативно добро захваљујући озбиљној реакцији власти. Пленковић је тада прогласио побједу над Ковидом и одлучио је на томе градити изборну

Ако је 'све исто', зашто није казао датум? – Андреј Пленковић (Фото: Патрик Мацек/Pixsell)

кампању, прије него што се 'побједи' претвори у каос, политичку манипулацију и катастрофу која је Хрватску сврстала међу земље с највећом смртношћу од Ковида на свијету. Тајминг, дакле, није најважнији, али није неважан као што Пленковић сугерира у својим иступима док истовремено скрива термин избора чак и од најужег водства своје странке.

Хоће ли парламентарни избори бити прије или послје еуропских, који су заказани за 9. липња? Сигурно је да неће бити на исти дан, јер је председник МИЛАНОВИЋ дао до знања да од четири недеље које ће му бити на располагању за одређивање изборног датума неће одабрати ону што пада 9. липња: сматра да се ради о различитом типу избора и да би било штетно спајање двију кампања

у једну, а у прилог таквом ставу говори и пракса у већини држава Еуропске уније. Из Пленковићевог перспективе, а одлуку неће донијети ХДЗ него Пленковић, има аргумената – додуше, не подједнака количина – за обје могућности, односно и за парламентарне изборе прије еуропских, и за то да се нови сазив Сабора бира послје гласања о хрватским заступницима у Еуропском парламенту.

Што је, из угла актуалног премијера, предност парламентарних избора крајем колхоза или у рујну? Главни момент те солуције јест тај да ће ХДЗ-ова листа врло вјеројатно освојити највише мандата на еуропским изборима, што би био додат-

ни вјетар у леђа за парламентарне изборе. Сви остали разлози који се спомињу у контексту каснијег изборног термина на климавијим су ногама. Да, до рујна ће широка јавност заборавити већи дио досадашњих ХДЗ-ових корупцијских афера, али тко гарантира да неће изронити неке нове? Да, Пленковић би у том случају као премијер дочекао љетну расподјелу мјеста у институцијама ЕУ-а, што даје веће шансе за пласман на једну од три-четири највише функције, но ипак је тешко замислити његов одлазак с председничког положаја у ХДЗ-у непосредно прије парламентарних избора. Да, има логике у тези да ХДЗ жели конзумирати бенефиције власт до посљедњег законског рока, али искуство из 2020. показује да и не мора бити тако.

Чини се да су нешто чвршћи и бројнији аргументи у прилог предвиђању да ће Сабор бити распуштен кад се, у другој половини ожујка, оконча текуће засједање, што би подразумевало изборе крајем травња или, вјеројатније, у свибњу. Прво, сва додатна овогодишња прорачунска издвајања намијењена одбровљавању бирачких маса темпирана су тако да им се пуно дјеловање осјети у прољеће. Друго, у травњу у Хрватску стижу прва четири авиона из рабљене ескадриле француских борбених Рафалеа. Треће, до рујна ове године, према прогнозама упућених, могао би се снажно почети осјећати економски пад, понајприје као посљедица рецесије у Њемачкој, која је Хрватској кључна и због извоза, и због туризма, и због новца који хрватски грађани запослени у Њемачкој шаљу својим обитељима. Четврто, до ожујка би могао бити постигнут договор владајућих хрватских и бошњачких странака о измјенама изборног законодавства које би онемогућиле да Бошњаци опет изаберу хрватског члана Председништва БиХ: Пленковић ће то, наравно, уписати себи у заслуге. На крају, мада не најневажније, Пленковићу је упутније и логичније да разријеша своју ситуацију у Хрватској прије него што дође вријеме за договоре о високим дужностима у Бриселу: да, у тој варијанти постоји могућност да договор не дочека као хрватски премијер, али ионако нема рецепта који извјесно води до најмоћнијих фотеља у сједишту Еуропске уније. ■

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 19/01/2024

NOVOSTI #1257

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić, Lujko Parežanin (Kultura)
REDAKTORICE
Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin (urednik Internacionale), Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Branimira Lazarin,

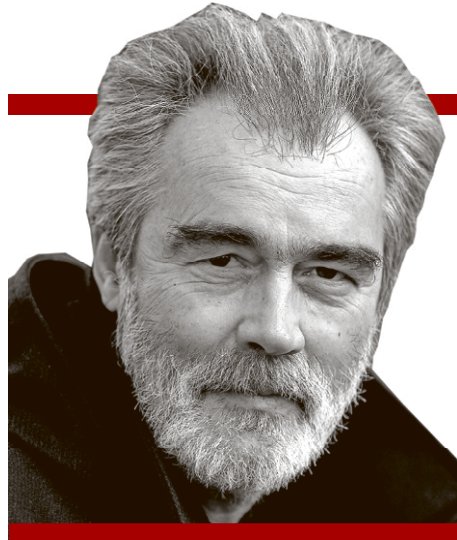
Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Boris Postnikov, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević i Nataša Škaričić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić
FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6000

Novosti su financirane sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

UVREDE
I PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

Koliko god to u izvedbi izgledalo debilno, hrvatski mainstream mediji vjerno prezentiraju politiku vladajuće partije: oprema sa zvjezdicama, sadržaj bez njih. HDZ je stranka koja se formom svoga javnog nastupa neprestano distancira od stvarnog sadržaja svoje politike

Pe**r i ku*va

LIKOVNA sekcija splitskog ogranka HDZ-a promptno je reagirala na istup predsjednika ZORANA MILANOVIĆA u kojem spominje, kako on veli, općepoznatu činjenicu da je ministar gospodarstva DAMIR HABIJAN homoseksualac.

Na portalu Jutarnjeg lista izvještaj o uličnoj akciji HDZ-ovih likovnih stvaralaca opremljen je sljedećim naslovom: 'U Splitu osvanule uvredljive poruke predsjedniku: 'Milanoviću, bolje pe**r, nego...' Na portalu Slobodne Dalmacije, pak, naslov vijesti glasi: 'Na dvije top lokacije u Splitu osvanule uvredljive poruke predsjedniku države: 'Milanoviću, bolje pe**r, nego ruska...'

Tekstovi pod tim naslovima su zamalo identični. Slobodna napominje da preuzima izvještaj Jutarnjeg, s tom razlikom što je uredništvo portala splitskoga dnevnog lista odlučilo kako je prije one samocenzorske trotočke u naslovu ipak primjereno dometnuti pridjev 'ruska'. U načinu pisanja riječi 'pe**r', opet, vjerno su slijedili zagrebačke kolege.

Iz vijesti saznajemo da su na nekom zidu na splitskoj Zapadnoj obali osvanula dva grafiti. Prvim se poručuje – kako stoji u tekstu – 'Milanoviću, bolje ped*er, nego ruska ku*va', dok se drugim – kako stoji u tekstu – 'autor osvrnuo na Milanovićevo porijeklo uz nezbužnu Udbu'.

Shvatili ste da su tri točke iz naslova ustvari 'ku*va' (u Slobodnoj), to jest 'ruska ku*va' (u Jutarnjem), a zatim i primijetili da je naslovni 'pe**r' u tekstu postao 'ped*er'. Drugi slučaj je naročito zanimljiv, jer ne samo što su dvije zvjezdice zamijenjene jednom, nego i ta jedna zvjezdica ne zamjenjuje slovo – kao što, na primjer, u pravopisnom izumu 'ku*va' zamjenjuje slovo r – već stoji sama za sebe, posred riječi. Odjednom ima isključivo dekorativnu, a ne i čudorednu funkciju. Naprosto: peder sa zvjezdicom, odnosno 'ped*er'.

No, nije mi ovdje namjera baviti se tom vrstom nedosljednosti. Jesu li HDZ-ovi ulični umjetnici poručili Milanoviću da je bolje biti 'pe**r' (nego 'ruska ku*va') ili da je bolje biti 'ped*er', naposljetku je svejedno. Važnije je napomenuti da je uz vijest od svega nekoliko zvjezdanih rečenica na oba portala objavljeno po pet fotografija s rečenim grafitima u krupnom planu, snimljenim iz više uglova. Tu se sve lijepo vidi. Prvi grafit: 'Milanoviću bolje peder nego rusica kurva.' Drugi grafit: 'Milanoviću sinjska udbaška kujoj!'

Čitatelj kojega još nije napustio zdrav razum, dakako, pita se zbog čega u tekstu

Grafit na splitskoj Zapadnoj obali (Foto: Ivana Ivanović/PIXSELL)

egzistira 'ku*va' ako je 'kurva' na fotografiji deset puta veća, a pritom i više puta ponovljena. Čemu 'pe**r' u naslovu ako je 'peder' na slici uočljiviji, čak i kad se 'ped*er' iz teksta ostavi po strani, kao poseban slučaj? Koga to cijenjenu uredništva zajejavaju ili, da prostite, zaje*avaju? Gdje je, naime, stvarna informacija – u tekstu ili na fotografiji?

No, nije mi namjera baviti se ni hipokrizijom hrvatske novinske lekture & redakture, s depadansama u kojima raspjevani onanisti glume moralnu policiju. Složimo li se da u opisanom slučaju naslov i tekst čine ambalažu, a fotografije sadržaj vijesti, pitanje je sasvim drugo: Gdje leži stvarno političko djelovanje HDZ-a – na ulici ili u zoni medijske prezentacije, u psovci ili u pso*ci?

Koliko god to u izvedbi izgledalo debilno, ispada da *mainstream* mediji poput Jutarnjeg lista i Slobodne Dalmacije, makar i neosviješteno, vjerno prenose politiku vladajuće stranke: oprema sa zvjezdicama, sadržaj bez njih. U konkretnome primjeru službeni HDZ zastupljen je kroz naslov i tekst, a stvarni kroz ulične grafiti, koji su bez ikakve dvojbe djelo aktivističke mladeži partije. Službeno, HDZ drži da je Milanović (ruska) ku*va, a neslužbeno da je (rusica) kurva i udbaška kujja.

Razmjena informativnih dobara ne funkcionira tako glatko kada se djeluje s opozicijskim pobudama, što je likovno nadarenoj omladini itekako poznato. Zidna formulacija u kojoj ANDREJ PLENKOVIĆ biva proglašen kujjom, a pogotovo udbaškom kujjom, malo bi se teže probila do platformi hrvatskih medija srednje struje i stekla status regularne vijesti.

Dio drugog grafiti HDZ-ovih likovnih stvaralaca (Foto: Ivana Ivanović/PIXSELL)

Preživjeli iz moje generacije, recimo, sjećaju se čuvenoga splitskog grafiti iz ranih devedesetih – 'Dolje krivousti ljigavaci!' – između ostalog i po tome što njegovo pojavljivanje nije bilo registrirano u Slobodnoj Dalmaciji, nego na stranicama je*enog Ferala. Provladina intonacija psovke osigurava znatno širu medijsku podršku. Samo je brza intervencija gradskih komunalnih službi razlog što uz vijest o uličnim uvredama na račun Milanovića nije plasirana i fotografija grafiti koji je iste noći bio ispisan na zidu u Marmontovoj ulici: 'Milanoviću jebat ćemo te u guzicu.' Eh, toliko je još treperavih zvjezdica moglo krasiti naslov da poruka nije ujutro prefarbana.

Ista pravila igre važe i na (izvanmedijskom) terenu. Pita li se tkogod zašto je spomenik MILJENKU SMOJI na zapadnome kraju splitske rive više-manje stalno zaliven bojom, a nerijetko i tjelesnim izlu*evinama, dok onaj FRANJI TUĐMANU na istočnome kraju blista od čistoće, treba imati na umu da nad drugim bdiye oko nadzorne kamere, postavljene na obližnji rasvjetni stup. U rizičnijim vremenima uz brončanog su Tuđmana dežurali i naoružani policajci, dajući do znanja da se Najdraži vođa ni nakon smrti ne pojavljuje u javnosti bez tjelesne straže.

U svakom slučaju, kombinacija ambalaže i sadržaja aktualne medijske vijesti – gdje se 'ku*va' susreće s kurvom, a 'pe**r' s pederom – na uvjerljiv način predočava karakter aktualne političke vlasti, čak i kad joj to nije namjera. HDZ je stranka koja se formom svoga javnog nastupa neprestano distancira od stvarnog sadržaja svoje politike. I to dovoljno diskretno da se suština nikada ne gubi iz vida, a zaliha operativnog cinizma ostaje dostatna da partijskom kolektivizmu omogućuje ležerno držanje fige u džepu.

Tako je oko korupcije, tako je oko ekonomije, tako je oko ideologije, tako je oko svega... Kada HDZ-ova vlast, primjerice, odluči da ploču s ugraviranom ustaškom parolom 'Za dom spremni' ukloni iz Jasenovca i postavi je nekoliko kilometara dalje, tik uz partizansku grobnicu, to je izraz potrebe da se psovka zamijeni prikladnijim vidom prostaštva. Dobivamo 'Za dom sp*emni', ili, u neoficijelnom dijelu programa, 'S*be na v*be'.

A ta politika je, kratko rečeno, kurac od ov*e. ■

PEĐA GRBIN

Vrijeme je za porez na nekretnine

Taj je porez snažan alat za uređenje cijena stanova. Više je od 600.000 stanova u kojima nitko ne živi, a istovremeno je lani oko 60–70 posto kupljenih nekretnina plaćeno gotovinom. I to u vrijeme kad naši građani ne mogu sebi osigurati adekvatan unajmljen stan

MOŽE li razjedinjena oporba na čelu sa SDP-om pobijediti na izborima HDZ i kako u tom slučaju nastaviti dalje sa centraliziranim HDZ-ovim aparatom u demografski opustošenoj državi i sa neoustaškim pojavama u društvu, na početku izborne godine razgovarali smo sa vođom oporbe i predsjednikom SDP-a PEĐOM GRBINOM.

Jedno od glavnih obećanja sa kojima izlazite na izbore su veće plaće i mirovine. Populistička, općenita tema sa kojom će sve političke stranke bombardirati građane sljedećih mjeseci. Plenković se hvali da nitko nije povisio plaće i mirovine koliko on. U čemu je razlika između vašeg i Plenkovićevog prijedloga za veće plaće i mirovine?

Osnovno je pitanje vjeruju li građani više onome što vide u svojem novčaniku ili PLENKOVIĆU. Hrvatska ima uvjerljivo najveći proračun do sada, preko 32 milijarde eura, otprilike duplo veći nego s početka Plenkovićevog mandata, ali taj se novac ne distribuira na pravedan, socijalan, sustavan ili svrhovit način. Osnovna razlika je ta što SDP želi da se hrvatski problemi, a to su prvenstveno mala plaća i mala mirovina, riješe sustavno i trajno, da njihova visina ne ovisi o Peđi ili Andreju, već da građani imaju primanja s kojima mogu

dostojanstveno živjeti. Da ne ovise o dobroj volji Vlade ili datumima izbora kako bi im se isplatio nekakav 'izvanredni' dodatak. Plenković dijeli mrvice koje su ostale nakon što su se njegovi pajdaši namirili i to predstavlja kao velike uspjehe, dok su SDP-ova rješenja za mirovine i plaće sustavna, dugoročna, pravedna i oblikovana s iskrenom namjerom da našim građanima vrata pogaženo i od HDZ-a ukradeno dostojanstvo.

U Plenkovićevom mandatu proračun je rastao dva i pol puta brže od mirovina koje se iz tog proračuna isplaćuju. Umirovljenici većinu svoje mirovine troše na hranu, gdje je inflacija najveća, pa oni stoga i najviše trpe posljedice inflacije. Nema nikakve dvojbe da je kvaliteta života naših umirovljenika danas po svakom mogućem kriteriju lošija nego na početku vladavine HDZ-a. Zato predlažemo promjenu načina izračuna mirovina, ali i uvođenje dodatka kojim bismo trajno nadoknadili ono što su umirovljenici izgubili u Plenkovićevom mandatu. Također, u Hrvatskoj 50 posto građana prima plaću manju od 1.000 eura, a i tih 1.000 eura danas vrijedi za trećinu manje nego što je vrijedilo prije tri godine. Dakle, većina naših građana danas živi lošije, to je činjenica. Zato nam je posebno važno osigurati i rast plaća, a to je moguće kroz suradnju s poslodavcima i stimulaciju putem vezivanja stopa poreza na dobit u visinu plaća kod pojedinog poslodavca, ili

pojednostavljeno: veće plaće, manji porez. Sukus je da moramo stvoriti mehanizme koji će našim građanima osigurati dostojanstven život od vlastitih primanja, a ne da čekaju izbornu godinu da Vlada dijeli šakom i kapom i to novac koji im je pret hodno oduzela.

Promjena je moguća

Mogu li građani vjerovati u te priče o povećanju plaća?

Ne dajemo nerealna obećanja, dapače, čujem kritike da smo suviše skromni u određenim segmentima. Povećanje mirovina je stvar političke odluke u što investirati novac kojeg ima u proračunu. Upravo zato taj novac želimo što je više moguće preusmjeriti u plaće i mirovine naših građana, kako bismo osigurali da ljudi mogu normalno i dostojanstveno živjeti. To je realno i ostvarivo i pravo je pitanje zašto to HDZ i partneri ne žele napraviti. Plenković svoju vladavinu temelji na redistribuciji novca, ali ako malo bolje pogledate npr. mirovinski ili zdravstveni sustav, vidjet ćete da nijedan strukturni problem u tim sustavima nisu ni pokušali riješiti, štoviše, možemo reći da su ih samo produbili, a nepravde i nejednakost između građana samo povećali.

U borbi za pokrivanje osnovne potrošačke košarice sve većem broju građana ugroženo je i pravo na dom zbog visokih cijena stanovanja.

Država se mora jače uključiti u rješavanje stambenih problema građana. Danas najam garsonijere iznosi 500 eura, a prosječna plaća 1.150 eura, problem je evidentan! POS, koji je uveden prije 20 godina za vrijeme SDP-ove vlade IVICE RAČANA, i danas je dobra, ali više ne i dovoljna mjera. S druge strane, HDZ-ova umotvorina, APN-ovi krediti, samo su dolili ulje na vatru i podigli cijene stanova. Subvencija je umjesto korisnicima APN-ovih kredita otišla u džepove građevinara i 'developer', a svima ostalima digla cijene. Zato nam je potrebna sustavna stambena politika koja uz zadržavanje POS-a uvodi i dodatne modele javne stanogradnje, prvenstveno kroz izgradnju stanova za najam po pristojnoj, prihvatljivoj i dostupnoj cijeni. Računica pokazuje da izdvajanjem niti jedan posto iz državnog proračuna, znači za nešto manje od 300 milijuna eura godišnje, možemo za pet do šest godina izgraditi 15.000 novih stanova koje ćemo pod povoljnim uvjetima osigurati našim građanima. To je politika kakvu npr. provode u Austriji, u Beču, gdje je za stanove građene putem javnog sustava cijena najma manja nego u Zagrebu, a standard je osjetno veći. Naš plan je utemeljen na desetljećima pozitivnih iskustva javne stanogradnje socijalno osjetljivih zemalja zapadne Europe.

Za vrijeme SDP-ove vlade 2011. – 2015. pokušali ste uvesti porez na nekretnine. Odustali ste zbog tadašnjeg koalicionog partnera HNS-a. Poslije HDZ-u taj porez nije padao na pamet. Ako formirate vladu, hoćete li ovog puta imati snage za porez na nekretnine?

Da, vrijeme je. Porez na nekretnine je snažan alat, između ostalog i za uređenje pitanja cijene stanova, ali ne ako ga gledamo kao još jedno sredstvo za ubiranje novca hrvatskih građana, nego ako shvatimo da samo tako možemo uvesti reda i konačno aktivirati ogroman nekretninski fond koji postoji u Hrvatskoj. Popis stanovništva govori o više od 600 tisuća stanova u kojima nitko ne živi, podaci HEP-a i lokalnih vodovoda govore da u 200 do 300 tisuća nekretnina nema potrošnje struje i vode. Istovremeno je prošle godine oko 60–70 posto kupljenih nekretnina plaćeno gotovinom. I to u vrijeme kad naši građani ne mogu sebi osigurati adekvatan unajmljen stan. Porez na nekretnine je mjera kojom ćemo osigurati aktivaciju praznih nekretnina, prelazak velikog broja nekretnina iz sive, špekulativne zone u legalnu, smanjiti cijene nekretnina na tržištu i osigurati dodatna sredstva za javne projekte, poput poticane stanogradnje. Taj porez bi izgledao ovako: prva nekretnina u kojoj se živi ostaje u sustavu komunalne naknade, za daljnje nekretnine plaća se porez. Ako je druga nekretnina primjerice legalno iznajmljena, porez koji se na to plaća obračunava se kao rabat, čime i tu porez na nekretnine ne prelazi bitno iznos komunalne naknade. Ali oni koji su špekulanti, koji mešetare, koji su odlučili, poput dijela banaka ili agencija za utjerivanje dugova, desetine a ponekad i stotine stambenih prostora koristiti kao neki zalag za veću zaradu, plaćat će puni iznos. Ne zaboravimo ni strance, vlasnike nekretnina

u Hrvatskoj koji u njima ljetuju samo dva-tri tjedna, a plaćaju minimalni iznos komunalne naknade kao i domaći ljudi. Oni će morati plaćati porez na nekretnine, kao što ga, uostalom, plaćaju i u svojim zemljama. Brojni građani ne znaju da je mešetarenje nekretninama na današnji dan praktički neoporezovano. Usporedbe radi, jedan obrtnik vodoinstalatier u Osijeku će na 100.000 eura dohotka u konačnici platiti tridesetak posto poreza i doprinosa. Istovremeno, mešetar će prodati nekretninu, na to neće platiti nikakav porez, a onih tri posto poreza na promet nekretnina plaća kupac. Gdje je tu pravednost?

Ako osvojite vlast, opet ćete zateći devastiranu državu. Kako nastaviti poslije HDZ-a?

U pravu ste, HDZ je uvelike devastirao državu, ali neće nam biti prvi put, iako je Hrvatska danas u težoj situaciji nego što je to bila 2000. ili 2011. godine. Pogotovo demografski. Danas se na godišnjoj razini rađa 10.000 djece manje nego što je to bio slučaj prije desetak godina. Stoga je, uz borbu za veći standard i borbu protiv korupcije, jako važno voditi računa i o demografiji Hrvatske. Nije demografska mjera primjerice tisuću eura koje je obećavao KARAMARKO, već su to mjesto u vrtiću, radno mjesto za roditelje, pogotovo majke, i za život dostojanstvena plaća. Zato važno mjesto u našem programu zauzimaju besplatni vrtići za svu djecu, uz povećanje plaća radnicima u tim vrtićima, povećanje sredstava za izgradnju novih vrtića i obnovu postojećih. Sve to na godišnjoj razini državu bi koštalo svega 300 milijuna eura, opet tek jedan posto državnog proračuna. Nevjerojatno da to već nije napravljeno! Demografija nije jedina stvar koja je otišla k vragu. Hrvatska je zemlja koja ima sve preduvjetke razvoja, samo što se to ne događa

zbog nesposobnosti i lopovluka vladajućih. Da bismo dostigli standard zemalja kojima težimo, moramo inteligentnije koristiti EU fondove. U prvi plan se guraju javne investicije. Mi želimo da se europski novac ne slijeva u beton i asfalt, već i da se značajan dio fondova usmjeri u gospodarstvo. Većinu naših EU sredstava doslovno zabetoniramo u infrastrukturu koja će tu investiciju vraćati sporo, mjereno desetljećima, umjesto da ih iskoristimo za stvaranje novih proizvodnih pogona koji će stvarati novu vrijednost i radna mjesta brzo, odmah i trajno. A HDZ umjesto toga kasni s raspisivanjem javnih poziva ili se raspišu, a na njih se gospodarstvenici ne jave jer su kriteriji odabira i pravila natječaja nejasni, s prekratkim rokovima, neprikladnim uvjetima i potrebama stvarnog života, ali zato laserski precizno podešeni za unaprijed odabrane dobavljače. Nismo u stanju europskim novcem sagraditi prugu od Rijeke do mađarske granice. Prugu Dugo Selo – Križevci počeo je prije deset godina pripremati kolega HAJDAŠ DONČIĆ, trebali su samo realizirati projekt do kraja, a probijeni su svi rokovi. Pogledajte prugu Zagreb – Karlovac, projekt vrijednosti u rangu Peleškog mosta. Odluka za gradnju donesena, projekt rentabilan, osigurano financiranje. Izvođaču radova dokumenti za gradnju nisu predani ni godinu dana nakon što je uveden u posao. To je skandal prve klase, za koji nitko ne odgovara, ali štetu svi mi trpimo!

Evo tek jednog primjera kako priču možemo okrenuti u svoju korist: EU fondovi imaju snažan ekološki segment, usmjeren ka dekarbonizaciji. Ali to nije samo energetska obnova zgrada ili izgradnja solara, to može biti i program investicija u dotrajalu i zastarjelu proizvodnu opremu. Kroz ta sredstva možemo osigurati hrvatskom gospodarstvu nabavku novih strojeva, koji nisu samo ekološki prihvatljivi, već su i daleko produktivniji, pa

ako hoćete i sigurniji za radnike. Ironično, ali umjesto odrasta, mi kroz zelenu tranziciju možemo utjecati na pozitivan rast i povećanje produktivnosti hrvatskog gospodarstva, a to zbog nesposobnosti vladajućih ne činimo. Nadalje, u potpunosti smo se vezali za uspjeh turizma, koji je u osnovi i naš blagoslov i naše prokletstvo. I to turizma koji se koncentrirao samo na dva-tri ljetna mjeseca i, što je najgore, betoniranje obale bez kriterija i sadržaja. Turizam treba predstavljati oslonac i sigurnost za održavanje razine državnog proračuna, ali idemo taj novac investirati u projekte od kojih će društvo u cjelini imati koristi. Zapišimo se zašto Slovenija ne gubi stanovništvo nego ono raste, a i Hrvatska i Slovenija izašle su iz istog jata, Austro-Ugarske i Jugoslavije. Ne može danas, nakon 28 godina, biti isprika 'da, ali mi smo imali rat'. Ne može više, dosta je. Ja znam da je promjena u Hrvatskoj moguća i SDP ju je spreman ostvariti.

Da, ali promjena dođe epizodno i traje četiri...

Da, imali smo dvije epizode. Ono što sam naučio u te dvije epizode je da treba raditi kao da drugog mandata neće biti, više hrabrosti i odlučnosti, a manje kalkuliranja. U te četiri godine moramo sprovesti sve promjene i projekte koje se više neće moći mijenjati, niti će se u njih moći zadirati. Primjera radi, za vrijeme vlade Ivice Račana 2002. donesen je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina koji je danas praktički uklesan u kamen i važan je dio prihvaćanja hrvatske kao demokratske zemlje koja uvažava svoje različitosti. To su dokumenti, prava i dokumenti koji ostaju za generacije. Za vrijeme druge SDP-ove vlade, one ZORANA MILANOVIĆA, donijeli smo porez na kapitalnu dobit koji je naišao na oštre reakcije da ćemo uništiti tržište kapitala. Danas taj zakon nitko

ne dovodi u pitanje, nikom ne pada na pamet da ga mijenja. Ako se oporezuje rad, zašto ne bi i trgovanje vrijednosnim papirima i ostvareni dohodak od kapitala?

Kao što smo se složili, stanje u državi je doista ozbiljno. Zdravstvo je u kolapsu, liste čekanja sve su dulje, nestašice lijekova, dugovi bolnica. U prošloj godini zabilježen je najveći broj odlazaka liječnika u inozemstvo. Ne iz javnog u privatni sektor, nego iz Hrvatske. Stanovništvo u Hrvatskoj stari i samim time je potreba za zdravstvenom zaštitom i adekvatnom skrbi sve veća. Hrvatska danas u dobroj mjeri živi zahvaljujući obitelji i rodbini iz inozemstva. Iz inozemstva se u Hrvatsku godišnje slijeva tri milijarde eura, a donedavno je ta cifra iznosila manje od milijarde. Sa sindikatima Vlada vodi netransparentne i fragmentirane razgovore oko koeficijena u državnim i javnim službama, bez logike, kriterija i elementarne transparentnosti. Takvim načinom samo će se produbiti kaos u državnim i javnim službama i potaknuti dodatni egzodus. Mi u SDP-u ne otkrivamo toplu vodu, već gledamo najbolje primjere i prakse drugih zemalja, pokušavamo ih prilagoditi hrvatskim uvjetima i ponuditi biračima. Uz kritiku, jedini nudimo konkretna rješenja, što dokazuju brojne situacije u kojima je HDZ doslovno prepisao naše prijedloge. Nije utopija kad kažemo da možemo osigurati stalna radna mjesta, a ne da kao sada 20 posto građana radi na određeno, da možemo imati redovne i adekvatne plaće, vrtiće koji su besplatni, pristojne usluge u zdravstvu, mirovine dostatne za dostojan život u trećoj dobi.

Da biste sastavili Vladu, potreban je za početak koalicioni kapacitet, 76 ruku u Saboru. Socijaldemokrati idu sa Beljakom, Možemo izlazi samostalno... Zašto SDP nije ujedinio opoziciju?

Neki koje ste spomenuli sljedeći saziv Sabora gledat će samo na televiziji. Idemo sami na izbore pojačani s istaknutim pojedincima koji do sada nisu bili stranački obojani ili se nisu u toj mjeri politički angažirali. Imat ćemo najjači tim. Posebno u najbitnijem dijelu političkog programa koji je u ovom trenutku potreban Hrvatskoj, onom ekonomskom. SDP ima snažan tim dokazanih i najboljih stručnjaka od svih političkih stranaka u Hrvatskoj. Što se tiče koalicija, ona koju smo smatrali jedinom svrhovitim ponudena je stranci Možemo. Prezentirali smo im da bi predizborna koalicija bila korisna zbog ideološke bliskosti, sličnosti u programima i činjenice da hrvatski izborni sustav honorira koalicije, oni to nisu htjeli, njihova odluka. Ostala je otvorena priča o tzv. točkastoj koaliciji, čekamo njihov prijedlog, da vidimo što to točno znači. Dakle, idemo na izbore sa svojom vizijom, svojim programima i ljudima za koje smo sto posto sigurni da će ih provoditi, koji aktivno žive vrijednosti koje zastupa SDP. Ne prihvaćamo nikoga za koga postoji i najmanja sumnja da će pružiti ruku Plenkoviću i njegovoj bulumentu za još jedan mandat. Jasno kažemo našim građanima što od nas mogu očekivati, a drugim strankama koji su nam uvjeti za postizbornu suradnju. To je i logično jer će od svih stranaka koje danas čine oporbu SDP ostvariti daleko najbolji izborni rezultat. U postizborne koalicije ulazimo samo s onima čiji je cilj borba za bolji standard i dostojanstvo hrvatskih građana, borba protiv korupcije i ništa manje važno, borba za ljudska prava. Tko nije spreman prihvatiti ljude druge nacije, vjere, spola, spolne orijentacije, ružno je reći i boje kože, s njima ne možemo razgovarati. Tko ljude dijeli, druge i drugačije smatra manje vrijednima, njima odmah poručujem – hvala i dovidjenja.

HOS-ov grb bio je greška

Učestvovali ste u vukovarskoj Koloni sjećanja u kojoj su bila istaknuta ustaška obilježja, uzvikivalo se 'Za dom spremni'. Zašto se niste ogradili od tih crnih zastava i ustaštva?

Od onih koji šire ustašluk i fašizam nemam se što ograđivati, takvo ponašanje ću osuđivati, što činim, vjerojatno više od bilo koga na hrvatskoj političkoj sceni. Unuk sam partizana, sin hrvatskog branitelja, neću se ograđivati od onoga što nema veze sa mnom, mojom obitelji ili političkom strankom kojoj sam na čelu, ali ću uvijek i iznova ponavljati da nacističko, ustaško, četničko i svako drugo znakovlje koje promovira mržnju i predstavlja poziv da nekoga treba likvidirati, zatrti, satri sa lica zemlje, treba zabraniti, oštro sankcionirati i ukloniti iz javnog prostora. Govor mržnje je korak do nasilja, ustaški uzvik 'Za dom spremni' na korak je do toga da stotinu ljudi ode u Grčku da bi se tuklo, na korak do toga da u Vukovaru skupina huligana prebije nekoga jer im se nije svidio njegov naglasak. Toleriranje govora mržnje i tepanje 'našim dečkima' ne dolazi od SDP-a, nego od stranaka desnice – HDZ-a, Domovinskog pokreta. Plenković je s toleriranjem ustaštva i ponašanjem da jedno govori u Briselu a drugo radi u Hrvatskoj učinio veće štete hrvatskom društvu nego Karamarko. Kod Karamarka smo barem znali na čemu smo. Društvo je u takvom stanju da bismo svakog dana mogli osuditi neku pojavu ustaštva i često to činimo. Kad bismo reagirali baš svaki put, govorili bismo, nažalost, samo o ustašizaciji i fašizaciji društva. Ja se ograđivati od fašista neću, učinit ću nešto puno važnije: kad dobijemo potporu naših građana, osigurat ću mehanizme da se fašiste i širitelje mržnje osudi za ono što rade.

Znači, dvostruke konotacije stavit ćete van snage, a ustaški uzvik u Kazneni zakon?

Valjda je do mene što ne mogu dokučiti te famozne dvostruke konotacije, tu HDZ-ovu, Plenkovićevu izmišljotinu. Ne postoji situacija u kojoj je ustaški uzvik prihvatljiv, ne smijemo učiti našu djecu da se to smije i ne smijemo prihvaćati nekakve izmišljene i nejasne dvostruke kriterije. Ustaški uzvik pravno je vrlo jasno definiran. Ustavni sud, kao i Europski sud za ljudska prava rekli su svoje, ali problem je postupanje policije, koja kao da štiti prekršitelje i ne dovodi ih pred sud i državno odvjetništvo i onda postupci staju, a često ne budu ni pokrenuti. Pa se Plenković i BOŽINOVIĆ tobože čude kad prešutno legaliziran govor mržnje preraste u fizičko nasilje. Vladajuća većina u ovom trenutku ovisi i o pripadnicima nacionalnih manjina koji očito nisu smatrali dvostruke konotacije i izmjene Kaznenog zakona prioritetom, ali za nas će biti prioritet i ustaško znakovlje i uzvici bit će kazneno djelo.

Ali za vrijeme SDP-ove vlade registriran je grb HOS-a sa ustaškim pozdravom, SDP-ov gradonačelnik Ivo Baldasar otkrio je u Splitu spomenik 9. bojni HOS-a nazvanoj po Rafaelu Bobanu.

Prvi sam u SDP-u koji je javno rekao da BALDASAR ne može biti dio ove stranke. Nakon toga on je izbačen iz SDP-a. Ne bježim od činjenice da je Baldasarovo otkrivanje spomenika bilo potpuno pogrešno, kao i registracija HOS-ovog znakovlja. Grešaka je bilo i od njih ne smijemo bježati ili ih sakrivati, odgovornost za svoje odluke treba preuzeti, pogreške moramo ispravljati i iz njih učiti kako se ne bi ponovile. ■

U Boy za Vukovar svoj

Gradska vlast i vukovarska podružnica navijača Dinama povezani su od početka. U sedam godina pripadnici BBB-a Vukovar marljivo su na terenu provodili radove koje su lokalni vlastodršci politički propovijedali, što je dovelo do brojnih napada na Srbe

SREDINOM listopada 2016. godine MATIA BRKIĆ poslao je službeni zahtjev Gradu Vukovaru za odobrenje korištenja imena 'Vukovar' u novoosnovanoj lokalnoj udruzi – Klubu navijača Dinama Bad Blue Boys. Tražeći dozvolu, Brkić je pojasnio da će udruga u svom radu pružiti 'pomoć u prikupljanju sredstava za obnovu vodotornja', 'promo-

virati grad i državu u europski' i 'povećati domoljubnu svijest' (pravopisne pogreške prenesene iz izvornika, op. a.). Nekoliko dana kasnije gradonačelnik IVAN PENAVA, tadašnji član HDZ-a, odgovorio je potvrdno. Predložio je nadležnom Gradskom vijeću da donese takvu odluku, pod obrazloženjem da

Ivan Penava (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

će se putem ove navijačke inicijative odvijati očigledno pozitivno 'promicanje imena Grada'. Nešto što je trebala biti stvar formalnosti – jer se razne udruge često javljaju s istim zahtjevom – pretvorilo se u problem. Gradsko vijeće je na koncu odbilo zahtjev zbog jednog detalja: podnositelj zahtjeva 'posjeduje kaznene prijave'. Unatoč policijskom dosjeu, možebitno baš iz domene navijačkog nasilja, Penavini HDZ-ovci i članovi Hrvatske konzervativne stranke svejedno su glasali za potvrdu prijedloga. Premda ni jednima ni drugima od prve nije uspjela ova inicijativa, u tom trenutku rođena je povezanost lokalne podružnice navijača Dinama i političara koji su digli ruke za njihov zahtjev. Penava do danas vodi Vukovar, sada u svojstvu predsjednika Domovinskog pokreta, u partnerstvu s članovima HKS-a koji su mutirali u Hrvatske suvereniste. Nedavnim prebijanjem maloljetnika u centru Vukovara Boysi su zaokružili i onu najavljenju osnivačku svrhu: u Grčkoj su najmanje dva člana lokalnih navijača Dinama 'promovirali grad i državu', dok su u 'gradu i državi' isti pojedinci uvelike 'povećali domoljubnu svijest' u napuknutim lubanjama neopreznih dječaka koji su navodno koristili ekavicu.

U razmaku od tih sedam godina pripadnici BBB-a Vukovar marljivo su na terenu provodili radove koje su lokalni vlastodršci politički propovijedali. U travnju 2017. Penavina administracija pozvala je pripadnike 15-ak navijačkih skupina – zapravo članove njihovih ekstremno desnih krila – da s bakljadom obilježe završetak donatorske akcije prikupljanja sredstava za obnovu vodotornja. Inicijativu je osmislio gradonačelnikov Savjet za branitelje, predvođen TOMISLAVOM JOSIĆEM. Komentirajući simboliku događaja, Penava je rekao da i navijači na tribinama promoviraju Vukovar 'kao zajedničku vrijednost koja nas veže'. O kakvoj 'zajedničkoj vrijednosti' je Penava pričao, vidjelo se u Koloni sjećanja koja je održana iste godine. Vukovarski Boysi su ispred svoje središnjice pljeskom dočekali prolazak HOS-ovih veterana. Čuli su se i uzvici 'Za dom spremni'. Na čelu HSP-ove veteranske paravojne postrojbe bio je DAMIR MARKUŠ, također član Boysa i budući istureni predstavnik Domovinskog pokreta. Na društvenim mrežama naknadno su objavljene fotografije na kojima isti navijači poziraju na istoj lokaciji, svi s uzdignutim desnicama u nacistički pozdrav. To su, ukratko, bile 'zajedničke vrijednosti' o kojima je Penava pričao: ekstremna prošlost stopljena s ekstremnom budućnošću, utjelovljenoj u gologlavljenim mladićima koji su spremni obraniti grad od permanentne velikosrpske ugroze u Vukovaru, na koju je upravo Penava javno i sustavno upozoravao.

Njihove ulične aktivnosti su pojačane nakon što je gradonačelnik Vukovara u siječnju 2019. godine objavio snimku lokalne nogometne utakmice, pod obrazloženjem da se srpski maloljetnici nisu digli za vrijeme intoniranja hrvatske himne. Time je htio reći – pa je na koncu i rekao – da je to jedan od dokaza postojanja velikosrpske politike u Vukovaru. Dva dana poslije zamaskirani mladići napali su maloljetnog Srbina dok je čekao lokalni autobus. Među njima su bili i oni koji se deklariraju kao pripadnici Dinamovih navijača. Penava je stoga cijeli slučaj okarakterizirao kao sukob navijača, a ne nasrtaj iz mržnje, koju je do jučer i sam podgrijavao. Dodao je da roditelji Srbi od djece 'sakrivaju službenu povijest o Domovinskom ratu', dok se djeca ne dižu na himnu. 'Nije li to dizanje tenzija?' pitao je Penava na Gradskom vijeću, sugerirajući da nije kriv on, nego roditelji napadnutog dječaka. Izostala je tako jasna osuda događaja bez uvjetnih viškova, ali su zato tenzije o kojima je pričao doista dignute. Sredinom listopada

2019. vukovarska policija je objavila da je šest mladića napalo tri lokalna Srbina i da su jednog teško ozlijedili. Prema neslužbenim informacijama pojedinih medija, napadači su bili članovi 'jedne navijačke skupine', ali nisu naveli o kojoj skupini je riječ.

Prema pisanju portala Srbi.hr, već se u studenom 2019. desio novi napad. Jednog muškarca i dvije žene koji su radili za institucije srpske manjine na putu za Borovo presreo je kombi u vukovarskom naselju Priljevo, tražeći ih da zaustave automobil. 'Vozač je prepoznao članove 'Bed Blu Bojsa'. U sekundi je iz kombija počelo da izlazi 15-ak momaka sa fantomkama, ali dvojica nisu bili maskirani. Nakon nekoliko sekundi bili smo opkoljeni napadačima koji su imali nameru da nas napadnu i da razbijaju automobil i naš šofer je dao gas kako bismo im pobjegli, ali su napadači odmah ušli u kombi i krenuli za nama', ispričao je svjedok tog napada, dodajući da su im na koncu uspjeli pobjeći.

Početak svibnja 2020. Boysi su u vukovarskom prigradskom naselju oslikali mural sa svojim logom i s grbom HOS-a, uz natpis 'Za dom spremni'. Prema tadašnjim medijskim izvješćima, gradske vlasti predvođene Penavom odobrile su podizanje ovakvog murala. Ili nisu imale ništa protiv njega. Sve se odvijalo u prisutnosti policije, koja je brižno motrila realizaciju kaznenog i prekršajnog djela, ovisno o praksi sankcioniranja ovakvog znakovlja u većem dijelu države. Istog mjeseca u Borovu naselju su napadnuti maloljetnici srpske nacionalnosti, a nekoliko dana poslije maskirana grupa je u Vukovaru istukla dva mlada Srbina, dok su u kafici gdje se okupljaju Srbi toga dana ušetala dvojica muškaraca, uzvikujući ustaški pozdrav. Prema neslužbenim informacijama, opet se radilo o pripadnicima BBB-a.

Povodom napada, spomenuti HOS-ovac i Boys Damir Markuš, koji se 2020. učlanio u Domovinski pokret, napisao je na Facebooku da je jedan Vukovarac srpske nacionalnosti 'prijetio našim dečkima preko navijačkih srpskih klubova, i da mu je pomagao i otac, koji radi u policiji a nekad je bio milicajac'. Došlo je do onog što su tražili ili su htjeli nešto pa nisu očekivali da je i ekipa spremna na to bila', komentirao je napad. Ispod njegove objave netko je stavio prezime dečka na kojeg se Markuš referirao, uz naziv ulice

u kojoj živi. Drugi su poručili da mu treba polomiti kosti, 'i čači i njemu', te da treba 'uvesti javna strijeljanja'. Mjesec dana poslije Markuš je nakon masovnog sukoba članova navijačkih skupina Grobara i Boysa pozvao sve zainteresirane navijače da se nađu s njim u Vukovaru. I prije toga Markuš se ondje sretao s raznim navijačkim skupinama. Torcidaše je jednom prilikom vodio po Borovu Selu. U listopadu 2020. prenio je informaciju o tome da su Srbi premlatili Hrvata u Vukovaru. Poručio je da su devedesetih dobili što su tražili i da je sada 'vrijeme i u Hrvatskoj napraviti reda'. 'Želi li to netko reprimu?' pitao je retorički. U odgovorima pratitelji su tražili imena i prezimena napadača, uz dodatak da ih treba potamaniti, spremni u vreće, ali 'ovaj puta bez zarobljavanja i svjedoka'.

Godina 2020. bila je prijelomna po mnogočemu. Vidjeli smo kako Penavina vlast amenuje postavljanje simbola mržnje na javnu površinu, MUP koji mirno gleda kreaciju kažnjivog akta, dok pojedini političari Domovinskog pokreta na društvenim mrežama okupljaju maskirane bande za osvetničke pohode, najavljujući da će osobno sudjelovati u njima. Početkom 2021. Penava je na Gradskom vijeću upitan zašto u izvješću za prošlu godinu uopće nije spomenuo sukobe i nasilje navijača u tom gradu. 'Grad Vukovar uvijek zauzima stav neprihvatljivosti devijantnog i delinkventnog ponašanja, a nazočnost pripadnika MUP-a na ulicama grada smatra garantom reda, mira i sigurnosti', odgovorio je, ograničavajući tako cijelu priču na mladenačke obračune i izbjegavajući spominjanje etničke netrpeljivosti, koju svojim izjavama sustavno promovira. Svaku odgovornost sa sebe prebacio je na policiju.

Nekoliko mjeseci poslije na Nezavisnu listu Ivana Penave, koji je u međuvremenu napustio HDZ, postavljen je NEMANJA SAVANOVIĆ. Prema javno dostupnim podacima, on je bio tajnik udruženja BBB Vukovar od 2017. do 2021. godine, u razdoblju najvećih huliganskih ispada ove navijačke grupacije. U siječnju 2019. na Facebooku je, na primjer, objavio fotografiju ustaških legionara, koju je u međuvremenu odstranio. Na listu je stavljen kao kandidat HKS-a, koalicijskog partnera nezavisnog Penave. Ušao je u Gradsko vijeće i postao neminovnost u izglasavanju gradskih odluka. To se najbolje moglo

Policija privodi jednog napadača na maloljetnike u Vukovaru (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

vidjeti kad je u prosincu 2021. priveden i u policiji zadržan zbog sumnje da je bio povezan s tučnjavom u Ivankovu kod Vinokovca. Tamo su pripadnici Boysa napali tri 18-godišnjaka. Savanović je demantirao bilo kakvu involviranost u sukob, dok su njegovi stranački kolege konstatirali da žrtve nisu bili Srbi, nego Hrvati. Vijećnik je priveden na dan kad je vijeće trebalo izglasati niz odluka. Izostala je potrebna većina, pa je cijela procedura odgođena za drugu priliku. Penava je reagirao posve očekivano. Okrivio je, naime, policiju. Od 'garanta reda, mira i sigurnosti' u nekoliko mjeseci postali su apostoli 'sumraka slobodne i demokratske države' i 'zlouporebe represivnog aparata'. Samo zato što je zaobilaznim putem prvi put na vlastitoj koži osjetio posljedice uličnog nasilja. Reperkusije su, doduše, bile samo političke naravi. Jer, fizičke su pretežito rezervirane za one koje gradska vlast redovno proziva za antihrvatske rabote.

Na čelo Kolone sjećanja lani u studenom Penava i njegovi suradnici odlučili su postaviti veterane HOS-a, predvođene Markušem iz Domovinskog pokreta, koji je nekoliko godina prije pozivao na obračune protiv srpskih navijača u Vukovaru. Navijačke skupine s kojima je u kontaktu, uključujući i njegovu, također su marširale gradom. U kontekstu najave Domovinskog pokreta da će fizički onemogućiti predstavnike srpske manjine u dolasku i komemoriranju žrtava Vukovara, nije nemoguće zamisliti da im i navijači nisu bili na pameti, kao prekaljena pješadija, takoreći specijalizirana za takvu vrstu poslova.

'Vukovar je naša kuća'. Tako se zove inicijativa vukovarskih Boysa za otkup i obnovu nekretnine u centru Vukovara. Njihov kampanjski slogan vrijedi i u prenesenom značenju: Vukovar doista jest njihova kuća. U njenoj figurativnoj izgradnji nemali doprinos dali su Penava i ekipa, aktivno ili prešutno. No u zadnjem incidentu stvari su, posve očekivano, izmakle kontroli. A kontroli su izmakle samo zato što su među pretučanim maloljetnicima bila i djeca pogrešnog prezimena, naime Hrvati. Jer, nismo se tako dogovorili. ■

Budi muško i reci – jesam, peder sam!

Dragi Damire, pa tebe nitko ništa ne pita! Kako se nosiš sa svime? Gdje si nestao? Nema Hrvata koji nije izrazio neko mišljenje o tvom autanju, a od tebe ni traga ni glasa. Prekini ovo medijsko mrcvarenje

BIVŠI ministar zdravstva DARKO MILINOVIĆ grinta na fejsu da je kvalificiraniji biti ministar gospodarstva od DAMIRA HABIJANA. Pritom posta fotku svog mišićavog torza da bi pokazao kako je jednako nabildan k'o Habijan. Ali onda na scenu stupa ZORAN MILANOVIĆ, koji auta Habijana toliko nonšalantno kao da živimo u svijetu u kojem to uopće nije tabu. Koji gad! Pa Habijan nije aut. Iako, u nekoj mjeri je aut, samo ne javno, zapravo živi otvoreno, ali ne govori da je gej, iako svi znaju da je gej, dobro ne svi, ima onih koji nikad nisu čuli za njega, ali od onih koji jesu većina zna, stranka zna, čitava medijska i politička scena zna, svi koji imaju internet, vjerojatno. It's complicated! Zato ne krivim Zoku što je prerezao taj čvor i jednostavno rekao istinu. Ako ikoga treba kriviti, to je podlac koji ga je pitao za komentar: ne ubija metak, već onaj koji stisne obarač.

Ali ne želim se fokusirati na Milanovića. Daleko mi je zanimljivija pozicija PLENKOVIĆA. Za premijera znamo da poštuje lojalnost – bukvalno moraš ubiti čovjeka da bi dobio otkaz – ali to ne znači da poštuje Habijana. On je samo ljut što mu je netko ukrao heteroseksualnost na kojoj su toliko intenzivno radili. Uostalom, kad nekoga poštuješ, nećeš ga tretirati kao jadnika koji se ne može zauzeti sam za sebe. Niti ćeš mu ukrasti spotlight da bi od sebe napravio žrtvu: 'Zamislite da ja sada počnem govoriti od novinara ili političara, tko je kojeg seksualnog opredjeljenja? Mene bi ponovno proglašavali STALJINOM, diktatorom, faraonom, bezobraznikom, kako se usuđuje i kako može. Što će se sad dogoditi? Ništa.'

Jasno je da Plenković privatizira Habijanovo autanje kako bi se obračunao s left-lib medijima. Ono što prolazi ispod radara je da mu left-lib mediji to dopuštaju. Ne samo da dopuštaju, već slijede njegov mig i kreću u moralistički juriš na Milanovića. Budimo realni: najveći dio medijske scene, pogotovo one 'lijevo-liberalne', razmišlja u istim malograđanskim okvirima kao Plenković. Nemaju mu što prigovoriti jer se s njim slažu oko suštine: javni imidž je važniji od seksualnosti. Pristojnost je važnija od istine. Kako bih ilustrirao ovu hipokriziju, poslužit ću se kolumnom SANJE MODRIĆ u Telegramu, zato što odražava groupthink velikog dijela left-lib scene.

Zapravo, dovoljna mi je jedna rečenica: 'Ne vjerujem da treba objašnjavati koliko je nisko i nedopustivo ovo što je [Milanović] napravio, pogotovo zato' – tu je moram prekinuti jer ne vjerujem da Sanja Modrić ne

vjeruje da treba objašnjavati zašto je Milanovićev potez nizek i nedopustiv. Slutim da ona to objasniti ne zna, jer nema argumenata. Sve što ima su floskule, poput *svatko odlučuje hoće li o stvarima unutar svoja četiri zida govoriti javno ili neće*. Predstavljam joj izazov: neka argumentira zašto je Milanovićev potez nizek i nedopustiv bez da skrene u cirkularnu argumentaciju. Dakle, nema lijenih floskula, poput: *Seksualnost je privatna stvar. Biti u ormaru je izbor. Ne treba svoditi ljude na njihovu seksualnost*.

Ono što Sanja Modrić misli da se *dogada unutar četiri zida* nije seksualnost, već jebanje (a ni za to nam nisu potrebni zidovi). Seksualnost je mnogo širi pojam, aspekt ljudskosti, psihe, identiteta, kulture, koji ne mogu ni načeti u ovom tekstu. Da je seksualnost samo privatna stvar, a ne i prvoklasno političko pitanje, Damir Habijan ne bi drhtao od srama, a Sanja Modrić ne bi drhtala od moralne pravičnosti, već bi pila kakao i gledala reprize 'Poirota'. Ormar, btw., nije izbor: nitko ne bira živjeti u strahu od nasilja, ucjene i razotkrivanja. A kad netko kaže da ljude ne treba svoditi na njihovu seksualnost, tu nema dvojbe: taj misli isključivo na homoseksualnost. Jer je homofob. Jer nije moguće u javnosti uopće izustiti riječ gej, a da ne dobiješ sto tisuća komentara o dozvoljenim proporcijama svoje seksualnosti. I to dok se gradom svaki vikend kotrljaju kolone motornih vozila pune pijanih debila koji trube i vitlaju zastavama samo da bi obznaneli da se neki random muškarac i žena, eto – jebu.

Floskule nisu argumenti, već oblik emotivne manipulacije kojom hetero malogra-

danština želi zadržati hegemoniju nad javnim diskursom. Fokus na to što se smije ili ne smije reći u javnosti prikriva pitanje *tko* je uopće pozvan da govori, tj. tko ima moć formirati javno mnijenje. Hoćete dokaz? Pa među svim tim mainstream kolumnističkim jebivjetrima nema niti jednog otvoreno gej autora. Dakle, o javnom autanju jednog gej muškarca pišu isključivo ljudi koji se nikad nisu javno autali i o tome nemaju blage veze. Kao da imaš tribinu o abortusu na koju nije pozvana niti jedna žena. I nitko od perjanica liberalne misli o tome ne vidi problem.

Modrić: 'Ne vjerujem da treba objašnjavati koliko je nisko i nedopustivo ovo što je [Milanović] napravio, pogotovo zato što je to učinio s mjesta šefa države koje u NORMALI podrazumijeva da se od tamo neće raznositi pikanterije i tračevi iz privatnosti.' U njenoj ideji *normale* seksualni identitet nema političku dimenziju, on je samo *trač i pikanterija*. To je *normala* u kojoj je skandalozno reći istinu, dok je lagati znak pristojnosti. To je, tvrdi Modrić, *elementarni bonton*. To je, tvrdim ja, heteronormativna pizdarija koja obvezuje gej ljude da konstantno moraju muljati, hodati po jajima, praviti se ludima i zatajiti svoj društveni život, pogotovo ako kroz njega prode netko tko nije out. Sorry Sanja, ali za razliku od tebe ja nisam plaćen da čuvam tuđe laži.

Kad kažem plaćen, mislim plaćen. Pretpostavljena heteroseksualnost ne bi postojala bez aktivnog angažmana mainstream medija. Kad lansiraju tekstove o tome kako je Habijan viđen na zagrebačkoj špici s 'misterioznom brinetom', oni aktivno sudjeluju u hadezeovskom PR projektu čiji je direktni cilj brisa-

nje njegove homoseksualnosti, a indirektni – brisanje gej ljudi iz javnog života. Autori tih tekstova i njihovi urednici suučesnici su u kreiranju javne laži zbog koje homoseksualnost ostaje u domeni skandala. I onda još imaju drskosti protestirati kad netko probuši njihove laži. Onaj tko nije imao ništa za reći dok je Habijan šetao špicom s 'misterioznom brinetom' ima da se pokrije ušima, a ne da piše uzrujane kolumne o narušavanju prava na privatnost.

Pravo na privatnost je – kao i svako pravo – ograničeno drugim pravima. Na primjer, slobodom govora. Kad važno koje pravo ima veću težinu, kontekst je sve.

Zoran Milanović nije autao nekog gej tinejdžera koji u svakom trenu može ostati bez krova nad glavom jer živi s homofobnim starcima, već ministra gospodarstva RH. Damir Habijan je dobrostojeći i visoki funkcioner parapolitičke zločinačke organizacije koja na koruptivni način svojim članovima pribavlja nekretnine, novac i utjecaj. U poziciji je moći nad većinom građana Republike Hrvatske i to svih seksualnih orijentacija. Da stvar bude gora, HDZ je homofobna stranka koja od svog osnutka aktivno radi na borbi protiv gej prava. I sad bismo mi trebali roniti suze nad povrijeđenim pravom na privatnost jednog hadezeovskog oportunističara koji prodaje svoje dostojanstvo za karijeru. LOL!

Pričamo o tipu koji šeta špicom s misterioznim brinetama i briše svoje sexy fotke s instagrama jer su previše pederske za funkciju ministra. To nije trivijalna stvar! Jer to znači da živimo u društvu u kojem gej muškarac koji želi biti ministar mora mobilizirati nacionalnu medijsku mašineriju kako bi uvjerio ljude da voli žensku pičku. Suludo! Dragi kolege, ako i dalje mislite da je najveći problem u ovoj priči Milanovićevo nepristojnost, zabijte si taj vaš bonton tamo gdje sunce ne sja.

Dragi Damire, pa tebe nitko ništa ne pita! Kako se nosiš sa svime? Gdje si nestao? Nema Hrvata koji nije izrazio neko mišljenje o tvom autanju, a od tebe ni traga ni glasa. Prekini ovo medijsko mrcvarenje. Ti si odrastao muškarac. Nemoj se skrivati iza Plenkovića. I nemoj dopustiti da te zajebavaju pseudointelektualne tetke koje se prave da su iznad tebe dok potajno drkaju na tvoje instagram fotke. To su bezobrazne kuje koje treba ušutkati. Začepi mi usta, daddy. Ne trebaju ti nikakvi argumenti. Samo budi muško i reci – jesam, peder sam! ■

Prodaje svoje dostojanstvo za karijeru – Damir Habijan (Foto: Luka Stanzi/PIXSELL)

UGOVOR
S ĐAVLOM

Od Atene do Vukovara

PIŠE Boris Dežulović

Da među šestoricom pavijana iz Vukovara nisu bila trojica iz Atene – i dvojica koje je sam Plenković vlastoručno izvadio iz grčkih zatvora – netko bi zlonamjeran, recimo, labavo pretpostavio kako obračun BBB-a s vukovarskim Srbima nema baš nikakve veze s Plenkovićem i HDZ-om

U TORAK, 5. prosinca prošle godine pred istražnog suca u Ateni izašla su četrdeset četiri od ukupno stotinjak Bad Blue Boysa, privedenih nakon navijačkih nereda u kolovozu, u kojima je smrtno stradao jedan navijač AEK-a, a na snimci koju je objavila televizija N1 jasno se čulo kako je jedan od pritvorenih Boysa viknuo: 'Plenkoviću, vadi nas van!'

Nešto ranije, naime, hrvatski je premijer za pohapšene BBB-ovce najavio 'dobre vijesti već sredinom tjedna'. 'Država čini sve što je moguće za svoje državljane, tko god i gdje god bili', ponovio je već sutradan ANDREJ PLENKOVIĆ, poručivši kako 'u Vladi znaju što rade', te pozivajući na strpljenje 'još koji dan'. 'Mi smo izuzetno angažirani, i to od kolovoza, u vezi hrvatskih državljana koji su pritvoreni u Grčkoj. Znate i sami da sam bio u Grčkoj, da smo non-stop u komunikaciji. Bilo je intenzivne komunikacije s grčkim vlastima i činimo sve ono što je moguće i što je uobičajeno da država čini za svoje državljane, tko god to bio i bilo gdje izvan Hrvatske. Mi svoju zadaću ispunjavamo, a ovaj apel koji smo čuli jučer je samo na neki način potvrda onoga što radimo.'

'Država za to i služi, da pomogne državljanima koji su daleko od prijatelja, doma i obitelji', poručio je Plenković pet dana kasnije s TUĐMANOVOG groba, svečano objavivši kako se prvi Boysi iz Atene 'sada vraćaju kući'. 'I grčki sudovi i tužiteljstvo i zatvorski sustav rade vikendom, to se još nije dogodilo. Donijeli su odluku da se napravi izvanredni korak i da ih se što prije pusti', pohvalio se premijer. 'U tim okolnostima i naše veleposlanstvo radi non-stop. Dosad je njih nešto manje od dvadeset došlo u veleposlanstvo, neki su tražili putni list, neki sredstva za povratak u Hrvatsku, nitko još nije tražio novac za jamčevinu, ali veleposlanstvo je dobilo naputke da im to pokrije, a kasnije će se to rješavati.' 'Dečki su nestašni, ali su naši', požurio je objasniti hrvatski veleposlanik u Grčkoj ALEKSANDAR SUNKO. 'Naši dečki.'

'Kasnije će se to rješavati.'

I zaista, naši su dečki stvar kasnije u potpunosti riješili. Malo kasnije. Jedva tri-četiri tjedna kasnije.

U subotu, 6. siječnja navečer grupa Bad Blue Boysa u rutinskom je patroliranju centrom Vukovara prišla sumnjivoj skupini tinejdžera u dobi od petnaest-šesnaest godina, uočivši – ili, preciznije, ušivši – da neki među njima govore ekavičom. Prilikom standardne obrade potencijalnih navijača Crvene zvezde, dakle Srba, pri čemu se patroli BBB-a pridružila i manja grupa savjesnih muškaraca iz obližnjeg kafića, šestorica sumnjivih dječaka završila su sa slomljenim čeljustima, razbijenim zubima i frakturama lubanje, a jedan je umalo završio i u rijeci Vuki.

Čak i ovako površno poredana i kontekstualizirana, vijest iz Vukovara uz zakonski bi se minimum zle namjere mogla, eto, računati kao 'rješavanje stvari' iz Atene, odnosno vraćanje duga premijeru Andreju Plenkoviću za ono 'vadenje van' i 'vraćanje kući', u domovinu koja od njih – a ni na njih

– nikad nije digla ruke. Domovinu čija je Vlada 'našim dečkima' iste široke ruke dobavljala putne listove, plaćala putne troškove i titrala splasnula jaja, ne pitajući kad će se 'to rješavati'. 'To' je, kako vidimo, 'riješeno' manje od mjesec dana kasnije.

Može li se, međutim, tako – dakle 'riješeno' – stvar računati i bez zle namjere? Teoretski bi mogla, ali za to bi trebao mnogo stroži i jasniji kontekst, kojemu ne bi bilo dovoljno da su napadači na vukovarsku djecu tek nominalno 'naši dečki', formalno-pravno Bad Blue Boysi, već bi – nazovite to i prvoloptaškom dosjetkom, ako hoćete – riječ trebala biti upravo o istim onim 'našim dečkima' i istim Bad Blue Boysima koji su se samo tri-četiri tjedna ranije uz pomoć Plenkovićeve vlade vratili iz grčkih zatvora.

Privođenje osumnjičenog za napad na maloljetnike u Vukovaru (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

I među njima, ako nije previše, i onaj 'naš dečko' koji je na privođenju pred istražnog suca u Ateni viknuo: 'Plenkoviću, vadi nas van!'

I što je onda bilo?

Samo dva-tri dana kasnije, među šestoricom BBB-a koje je hrvatska policija privela zbog napada u Vukovaru identificirana su, jasno, čak trojica sudionika krvavih uličnih nereda u Grčkoj: jedan dvadesetdvogodišnjak koji je uspio pobjeći iz Atene, pa je grčka policija za njim raspisala tjeralicu, te dvojica koja su se zaista nalazila u grčkim zatvorima, i samo tri-četiri tjedna ranije – nikad nije previše još jednom ponoviti: zahvaljujući premijeru Plenkoviću, njegovoj posvećenosti, predanosti i sjajnim diplomatskim vezama – sigurno vratila u Hrvatsku.

Ili, kraće, dvojica koje je 'Plenković izvadio van'.

Je li, međutim, jedan od te dvojice stvarno onaj 'naš dečko' koji je u Ateni bolno kriknuo 'Plenkoviću, vadi nas van'? Ne postoje za to materijalni dokazi, ali zgodna je stvar da nam u tako precizno oružanom i ocrtanom kontekstu dokazi i ne trebaju. Uostalom, provjerite i sami, pa recite po duši: nakon svega – nakon što se tako banalno očekivano ustanovilo kako su napadači na vukovarsku djecu stvarno isti oni plavoguzi pavijani iz Atene – je li vjerojatnije da je među njima i 'naš dečko' koji je plakao da ga 'Plenković vadi van', ili je vjerojatnije da nije?

Tako je. O tome vam i govorim.

Pitanje pak kako to točno Bad Blue Boysi stvari 'rješavaju' batinajući po Vukovaru srpsku djecu pritom je zapravo jedino za koje uopće ne treba zla namjera. HDZ, Vukovar i Srbi? Pa patroli za prebijanje vukovarskih Srba HDZ je i izmislio i patentirao!

Na ovom mjestu, kad smo utvrdili točne koordinate konteksta, stvari napuštaju široke poljane labavih pretpostavki i zlih namjera, postajući čvrsto utemeljene u političku fiziku i fizičku politiku. Nisu, shvaćate, trojica iz Atene među šestoricom iz Vukovara samo zato da bi i debili shvatili lepršavu prisposobu o Plenkoviću, Boysima, 'našim dečkima' i 'kasnijem rješavanju' stvari, već su trojica iz Atene među šestoricom iz Vukovara zato što se 'to kasnije' ne 'rješava' pukim lepršavim prisposobama. Najzad, nisu svi Bad Blue Boysi proljevali krv u Ateni – koliko god bi voljeli da jesu – pa nisu bogami svi ni proljevali krv u Vukovaru.

Molim lijepo, kod 'kasnijeg rješavanja' ne smije se ostavljati prostora za greške, proizvoljna tumačenja i labave pretpostavke, zle namjere da i ne spominjem. Da među šestoricom pavijana iz Vukovara nisu bila trojica iz Atene – i dvojica koje je sam Plenković vlastoručno izvadio iz grčkih zatvora – netko bi zlonamjeran, recimo, labavo pretpostavio kako obračun BBB-a s vukovarskim Srbima nema baš nikakve veze s Plenkovićem i HDZ-om.

Uostalom, ne bismo li već – da nije tako – čitali i slušali o titanskim naporima koje Andrej Plenković ulaže da 'naše dečke' izvuče iz hrvatskog pritvora? Najzad, ne bi li oni i sada pred istražnog suca izlazili plačući, 'Plenkoviću, vadi nas van'? Ako ih je mogao izvaditi iz grčkih kazamata, hrvatski su zatvori za njega pičkin dim.

Pa ipak, ovoga se puta nije čulo 'Plenkoviću, vadi nas van!'. Nije se čulo da u Plenkovićevoj vladi 'znaju što rade' i da su 'izuzetno angažirani u vezi pritvorenih Bad Blue Boysa', nije se čulo da je premijer, recimo, 'non-stop u komunikaciji' s hrvatskom policijom i da 'čini sve ono što je moguće i što je uobičajeno da država čini za svoje državljane', jer 'država za to i služi, da pomogne državljanima koji su daleko od prijatelja, doma i obitelji'.

Umjesto toga, čulo se kako je famozno 'to' odjednom 'za nas nedopustivo i za najostriju osudu'. 'Očekujemo da se počinitelji itekako kazne', izjasnio se tako Andrej Plenković o napadu u Vukovaru, niti mjesec dana nakon što se noćima siromah ubijao da izvuče 'naše dečke' u Grčkoj, 'daleko od prijatelja, doma i obitelji'. Pa odjednom stao smatrati kako su to 'grozne pojave koje u hrvatskom društvu treba smanjivati na najmanju moguću mjeru, i odgajati ljude u jednom ozračju kulturne komunikacije, tolerantnog i uključivog društva, a ne isključivog primitivizma i divljaštva!'

Čas, shvatili ste, 'naši dečki' unutra, čas 'naši dečki' van: 'naši dečki' unutra, 'naši dečki' van.

Da ne znam kako je stvar riješena, meni zlonamjernome izgledalo bi kao da bi se netko jebao, a da mu ne uđe. ■

Tiktokovi mržnje

Novosti su tjednima pratile nabujali ekstremizam na društvenoj mreži na kojoj, između ostalih, Miletić, Grmoja i Peternel svojim video-uracima huškaju na strane radnike i migrante. Kompaniji smo prijavili pojedine komentare i klipove u kojima se otvoreno poziva na nasilje. Nije izbrisan nijedan prijavljeni video

BADNJI je dan, a ljudi na jugu Srbije pucaju u nebo. Vježbe za početni stupanj njemačkog. Zadarski srednjoškolac ANTONIO radi sto sklekova i osvaja isto toliko eura od IVANA PERNARA. Savjeti za efikasan prestanak pušenja. DRAGOMIR DESPIĆ DESINGERICA na koncertu u Đakovu udara klinca iz publike patikom po glavi. Mačke za slobodnu Palestinu. Finci navijaju da BABY LASAGNA s hitom 'Rim Tim Tagi Dim' pobijedi na hrvatskom izboru za pjesmu Eurovizije. Mala škola šminkanja. Mostovi trolovi napadaju Domovinski pokret i Možemo. Veganski recepti. Jutjuber BAKA PRASE ocu pravoslavnom svešteniku poklanja auto u vrijednosti sto hiljada eura.

Tako posljednjih tjedana izgleda moj For You Page (FYP), personalizirani feed koji se pojavljuje svaki put kada otvorim TikTok. Svi ti video-klipovi trebali bi odgovarati mojim interesima, a aplikacija ih generira uz pomoć algoritma. Drugim riječima, ako sam u prethodnom periodu imalo duže gledala klipove specifičnih sadržaja ili ih dijelila dalje i lajkala (u slučaju TikToka *heartala*), velika je vjerojatnost da će mi slični materijali izlijetati svaki put kada upalim aplikaciju i mamiti me da što duže ostanem na njoj. I tako sve dok mašina ne prepozna neke moje druge preokupacije. A onda opet sve ukруг.

Na društvenu mrežu u vlasništvu kineske tvrtke ByteDance, koja preko milijardi aktivnih korisnika u oko 160 država omogućuje da kreiraju, gledaju i dijele kratke video-zapise, navukla sam se u pandemiji koronavirusa. Ironijom sudbine, jedan od prvih videa koji mi se tada pojavio na FYP-u bio je onaj na kojem se pripadnici generacije Z, poznati i kao zoomeri, izruguju milenijalcima. Zamjerili su nam to što razdjeljak umjesto posred nosimo s lijeve ili desne strane glave. Statistike pokazuju da zoomeri, mladi rođeni kasnih devedesetih ili početkom dvijehiljaditih, dominiraju tom društvenom mrežom. Čine preko 38 posto njenih korisnika i tako diktiraju dobar dio trendova na TikToku: osmišljavaju i snimaju plesne koreografije koje će najhrabriji među nama pokušati rekreirati, drže propalestinske govore, proriču sudbine, savjetuju kako da spiskamo pare na psihoterapiju i skupe proizvode za njegu kože dok istodobno kriticiziraju kapitalizam.

Video o navodno lošem ukusu generacije kojoj pripadam nije me obeshrabrio pa od proljeća 2020. na TikTok zalazim gotovo svakodnevno. Isto vrijedi i za optužbe da popularna aplikacija prikupljene podatke dijeli s kineskim vlastima, zbog čega se širi lista zemalja koje su zabranile ili ograničile njeno korištenje, posebno među državnim službenicima. Na toj mreži pretežno sam u ulozi pasivne promatračice, voajerke koja neće objaviti svoj sadržaj i tako se izložiti oku javnosti, ali će vrlo rado zaviriti u živote drugih. Onoliko koliko mi to omogućuje spomenuti algoritam, a znao me odvesti na zaista bizarna mjesta. Recimo, na zatvorsko vjenčanje na jugu SAD-a gdje su sudbonosno 'da' izrekli tip osuđen zbog pokušaja ubojstva i cura koja se isključivo loži na robijaše. Ili u smjenu radnika ZET-a ŽELJKA s kojim sam 'odvozila' turu na relaciji Črnomerac - Dubec.

'Jedan Breivik to riješi kroz dan dva, počisti sve smeće', 'Triba ih sve poklat macon', 'Baci bombu, goni bandu', emoji sjekire, 'Treba se naoružat i biti spreman', 'Gazi smradove', emoji pištolja, 'Palicu i deri', 'Ubit gamad', neki su od komentara hejtera

'izveo' u provod na zagrebački advent. Malo se zaplesalo, a onda nas je zapljusnuo val mržnje. Njega na putu za radničku spavaonicu, gdje mu je grupa ovdašnjih momaka isporučila set vulgarnih uvreda, a mene kroz algoritamsku računicu, koja me ovaj put povukla u neslućene dubine desničarske antimigrantske kanalizacije.

Na prvoj razini valjam se kroz prljavu pre-dizbornu kampanju isturenijih članova Mosta i Domovinskog pokreta koji video-uracima, namijenjenim dominantno mladima, čas huškaju na strane radnike, čas na golobrade mladiće koji bi u pokušaju prelaska hrvatske granice to tek htjeli postati. Najproduktivniji su Mostovi MARIN MILETIĆ i NIKOLA GRMOJA te DP-ov IGOR PETERNEL, pri čemu potonji gotovo isključivo prosljeđuje ponižavajuće snimke na kojima su stranci u Hrvatskoj označeni kao npr. 'uvezene kamikaze' i tako im širi doseg, dok druga dvojica bulazne o unutarnjim i vanjskim neprijateljima.

Grmoja u jednom od svojih viralnijih videa poziva na progon udruga civilnog društva koje su 'okolo blatile hrvatsku policiju' tako što su upozoravale na nasilne *pushbackove*, a u drugom inzistira na slanju vojske na granicu. Miletić odlazi još dalje pa apelira na očuvanje etnički čiste Hrvatske. 'Nije problem u vrijednim i poštenim radnicima, problem je što je PLENKOVIĆEVA politika ta koja radi na zamjeni stanovništva. Prvo je potjerao 500.000 Hrvata iz Hrvatske, prema iseljenicima se ponaša nikako, dakle ljude odbija da se vrate u našu zemlju, a onda Hrvatsku puni migrantima i strancima koji se nikako ne žele integrirati u naše društvo (...) Hrvatska mora ostati slobodna zemlja i moramo očuvati naš identitet i našu kulturu. Čekaju nas ozbiljne bitke', tvrdi jedan čas Miletić, a onda u drugom trabunja o 'Nepalcima i drugim strancima opasnih namjera', bijelom kombiju punom migranata koji tobože po Rijeci vrebaju hrvatsku djecu i nezaštićene domaće žene.

Visokopolitički virtualni huškački niz prestaje tek kada na FYP sa svojim videima stupe njihovi mladi, većinom anonimni istomišljenici. Prvi, donekle umjereniji, snimaju strance kako se odmaraju ležeći pod stablima zagrebačkog Tomislavca i dodaju natpis 'Hrvatska nova džamahirija' ili dijele snimke s prepune Inine benzinske uz komentar 'Sinoć sam skoro jedini bijelac bio na benzinskoj na Langiću'. Drugi staju pred kamere i otvoreno, pod imenom i prezimenom, nastavljaju tamo gdje su Peternel,

Grmoja i Miletić stali, istodobno ih optužujući zbog nedovoljno tvrdog stava. 'Pokrenuta je medijska propaganda s ciljem da se naše žene rasno miješaju sa smrdljivcima s drugog kraja svijeta. Ali ne samo to, idemo učiniti ekonomske uvjete tako nemogućima da sve naše bijele muškarce potjeramo preko granice koji onda sudjeluju u rasnom miješanju u drugim zemljama i tako ukруг', u supremacističkom tonu poručuje mladahni ANDRIJA NAGLIĆ i za kraj zakucava: 'Ljudi moji, moramo to zaustaviti i oduzeti lažnim desničarima poput Marina Miletića platformu!'

Narednih dana tonem sve dublje i pokrećem servirane mi snimke u kojima se pripadnici Bad Blue Boysa međusobno pozivaju na uspostavu 'noćnih straža koje će uvesti reda na nečistim hrvatskim ulicama'. Tada nekako radim i sljedeću grešku – iz znatizelje otvaram komentare pod takvim klipovima i zaranjam u cijeli novi svijet koji me vodi do dna septičke jame. I ma koliko virtualan bio, i on je na svojoj površini sazdan od poznatih hrvatskih fantazmagorija – HDZ-a, turbofolka i Srba.

'Bravo HDZ i AP. Sigurno ste im podijelili i državljanstvo da mogu glasati za vas. Ništa čudno'; 'Za dragoga Boga, pa mi to više nemamo Hrvatske. Eto vam Plenković'; 'Za to su naši živote dali, da bi Plenković uvezio teroriste. Majku im njihovu', čitam redom. Potom ide Arena-repertoar: 'Manje me nerviraju Indijci i Nepalci od BRENE i PRIJE'; 'Bolje ovo nego cajke'. A onda na scenu stupaju Srbi kao takvi. 'Hvala bogu da nisu Srbi', poručuje anonimni komentator i pokreće lavinu. 'Bolje Nepalac nego pravoslavac', zakucava drugi, dok se u igru uključuju pomalo nostalgici uz objave 'A jel neko razmišljao da ipak vratimo Srbe, nekako su umiljatiji od ovih' i jedno direktno: 'Vratite nam Srbe u Hrvatsku!' Eto i prozvanih koji u osvetničkom maniru strance pozivaju da što duže ostanu u Hrvatskoj i da tu dovedu cijele familije. Ili: 'I kako vam je, bre, u Šengenu braćo Hrvati? Prvo ste proterali 500.000 Srba, a sada mora da govorite pundžabi'; 'Stigla vas srpska kletva'.

Takve poruke nisu pretjerano uznemirile domaće hejtere pa lagano nastavljaju tamo gdje su stali. 'Go back to Nepal!', 'Niste do-

Jedna od objava Marina Miletića (Foto: Screenshot/TikTok)

brodošli' i 'Ustani bane', poručuju u nešto blažoj varijanti, a u radikalnijoj strancima prijete oružjem te rasipaju ustaške i nacističke simbole. S vremenom otupljujem na 'U', 'NDH', 'ZDS' i 'Vrati se ANTE (PAVELIĆU)' i bilježim trocifren broj komentara koji sadržavaju kodiranu kombinaciju '14/88' i njene različite izvedenice s uvijek istom porukom: 88 je sinonim za 'Heil Hitler' (H kao osmo slovo engleske abecede), dok 14 označava slogan 'Moramo osigurati budućnost naših ljudi i budućnost za bijelu djecu' koji je osmislio DAVID LANE, osnivač terorističko-rasističke organizacije The Order.

'Jedan BREIVIK (norveški neonacist i masovni ubojica koji je 2011. smaknuo 77 ljudi, op. a.) to riješi kroz dan dva, počisti sve smeće', 'Triba ih sve poklat macon', 'Baci bombu, goni bandu', 'emoji sjekire', 'Treba se naoružat i biti spreman', 'Gazi smradove', 'emoji pištolja', 'Palicu i deri', 'Ubit gamad', čitam dalje. Laga-

no me hvata jeza i sve sam bliže (ponovno pogrešnoj?) odluci da nešto poduzmem.

Unatoč opetovanim obećanjima vodstva ByteDancea da će napraviti sve kako bi suzbili govor mržnje na TikToku, ta je društvena mreža uz X ELONA MUSKA ostala jedna od popularnijih platformi za promicanje rasizma, neonacizma, mizoginije, antisemitizma i islamofobije. Pokazalo je to istraživanje londonskog Instituta za strateški dijalog. Od 1030 video-zapisa koje su istraživači analizirali, njih 312 – gotovo trećina – sadržavalo je promociju bijelog supremacizma, a 246 podrazumijevalo iskazivanje podrške ekstremističkim i terorističkim organizacijama, uključujući veličanje ADOLFA HITLERA i ISIL-a. Najgledaniji video, s preko dva milijuna pregleda, promovirao je mržnju prema Azijatima u kontekstu izbijanja Covid-19, a u top deset najgledanijih su i sadržaji kojima se ismijava žrtve i/ili negira holokaust i genocid počinjen u Srebrenici. Istraživanjem je otkriven i alarmantan broj videozapisa s uvredljivim sadržajima o LGBTIQ osobama, izbjeglicama i ženama. 'Ne samo da su različite zajednice, manjine ili skupine ljudi konstantno na meti, nego su i oni koji ih napadaju sudjelovali u navođenju drugih kako da pronađu ekstremističke manifeste i ostale dodatne materijale. Posebno je zabrinjavajuće da mladi ljudi aktivno sudjeluju u stvaranju takvih sadržaja', rekao je CIARÁN O'CONNOR, voditelj istraživanja. Istraživači Instituta došli su do zaključka da TikTok uklanja dio prijavljenih mržilačkih sadržaja, ali nedosljedno i nedovoljno. Deaktiviran je 191 klip i komentar, odnosno 18,5 posto od ukupno prijavljenih.

Tim tragom i sama sam se odlučila baciti na posao. 'Nitko ne zaslužuje biti napadnut zbog svog identiteta. To može biti bolno i uznemirujuće, zbog čega TikTok ne tolerira takve napade. Vaše povratne informacije nam pomažu u poboljšanju naših pravila, sustava i proizvoda. Hvala Vam što ste nam se obratili', izlijeće mi poruka nakon što sam prijavila prvi '14/88'. U narednim danima prijavljujem još komentara i klipova, ciljano odabirući one najgore, u kojima se otvoreno poziva na nasilje te promoviraju neonacizam i ustaštvo. Kod takvih barem ne bi trebalo biti dvojbe, mislim si. Usput sam se zaniela pa počela *heartati* komentare u kojima se stranim radnicima i izbjeglicama izražava dobrodošlica (ni takvih nije malo!). A onda, kada sam se još opustila, objavljujem i svoje prve komentare. 'Welcome to Croatia' ili 'Sretna vam nova godina', tipkam pod objave u kojima desničari otvoreno prijete Kuldipu i Manojpalu. Začas stižu notifikacije. 'Kurvo, posvoji ga i idi s njim iz ove države', 'Nisi ti čista', 'Tišina glupačo', 'Jebem ti pleme', poručuju mi nabrijani srednjoškolci. Ne obazirem se nego prijavljujem i njih. I tako 103 puta kroz naredna dva tjedna.

Krajnji rezime? TikTok nije izbrisao nijedan video koji sam prijavila, a među pustim komentarima na koje sam uložila prigovor samo su im četiri bila sporna: 'Sve ih triba izbacit', koji je objavljen pod gore citiranim klipom Marina Miletića, 'Go home n1663Rrr', 'Gdje je sada Hičo (Hitler, op. a.) kad ga navíše trebamo' i jedan 'Za dom spremni'. Na moju intervenciju, trajno su izbrisani s mreže.

Sve u svemu – prljava rabota, a efekt gotovo nikakav. Puziram s daljnjim paljenjem aplikacije u nadi da će me u međuvremenu izbaci s desničarskog smetlišta i ponovno lansirati na vjenčanje u nekom od prepunjenih američkih zatvora. Za kraj udaram jedno srce anonimnoj osobi koja je u par redaka sažela pravo stanje stvari: 'Sad su vam strani radnici problem, a nije problem pokradena i uništena država od domaćih domoljuba? Firma za jednu kunu, plin za jedan cent. I nikom ništa.' ■

ISPRAVAK

Strane goste je doveo Andrija Klarić

U VEZI članka objavljenog 9. prosinca 2023. u 1251. broju Novosti, pod naslovom 'Domovinski projekt 2024.' autora HRVOJA ŠIMIČEVIĆA, obratio nam se odvjetnik ANDRIJE KLARIĆA i zatražio, shodno odredbi članka 40. stavak 1. Zakona o medijima, objavu ispravka objavljenih informacija. Ispravak u nastavku donosimo u cijelosti.

'Naime, u predmetnom članku se na više mjesta navodi da je gospodin STJEPO BARTULICA, koji je povezan s američkom Fondacijom Heritage, zaslužan za dovođenje gostiju iz inozemstva na predmetni simpozij. Ova tvrdnja nije točna, jer je sve strane goste na predmetni simpozij doveo gospodin Andrija Klarić koji je osobno snosio i većinu troškova dolaska tih gostiju. Gospodin Andrija Klarić nije povezan s američkom Fondacijom Heritage. Na ovaj način se umanjuje doprinos mog klijenta u organizaciji predmetnog simpozija čime se narušava njegov ugled među sudionicima i prijateljima takvih simpozija.

Nadalje, iz navoda predmetnog članka o sudjelovanju doktorice LYNN FINN na predmetnom simpoziju stječe se zaključak da je doktorica Lynn Finn na predmetnom simpoziju sudjelovala u ime organizacije America's

NOVOSTI #1251

Gazda vazda

U proteklih desetak godina Pavao Vujanović narastao je do najmoćnijeg poslovnog čovjeka u Hrvatskoj. Kad preuzme Fortenovu, ukupni godišnji prihodi njegovih tvrtki iznose će oko petinu hrvatskog BDP-a. Kao i Ivići Todoricu, politika mu je bila od goleme pomoći u postupnom pokoravanju sve većih i svećih dijelova

Frontline Doctors, a što nije istina, jer je ista osobno pozvana kao liječnica. Daljnji navodi predmetnog članka tendenciozno organizatora ovog simpozija, a što je gospodin Andrija Klarić, dovode u vezu s organizacijom America's Frontline Doctors, američkom Republikanskom strankom te bivšim američkim predsjednikom DONALDOM TRUMPOM i njegovom administracijom, a s kojima gospodin Andrija Klarić nema nikakve veze. Čak štoviše gospodin Klarić zamjera bivšem američkom predsjedniku Donaldu Trumpu njegov doprinos u promociji cijepjenja Covid cjepivima.

Isto tako, predmetni simpozij se dovodi u vezu s pripremama Domovinskog pokreta za predmete izbore iako se radi o stručnom, a ne političkom simpoziju, čiji organizator nije Domovinski pokret, već gospodin Andrija Klarić. Domovinski pokret je kao jedna od parlamentarnih stranaka bio samo domaćin ovog stručnog simpozija u Hrvatskom saboru, koji je organizirao gospodin Andrija Klarić, a koji nije član Domovinskog pokreta.

Nastavno prednjim navodima, molim Vas da u sljedećem broju Vaših novina Novosti objavite ispravak netočnih informacija iz predmetnog članka kojim se mom klijentu povrjeđuju njegova prava i interesi kao organizatora stručnog skupa koji se prikazuje kao politički događaj, a što nije, te se gospodina Andriju Klarića prikazuje kao suradnika stranih političkih organizacija, a što također nije.'

Gordan Marović, odvjetnik

Komentari na račun stranih radnika (Foto: Screenshot/TikTok)

INTRIGATOR

Obiteljske
bezvrijednosti

Djeca u pokretu bez pratnje najlakše su mete, kako za policijsko tako i za druga kršenja prava i nasilje duž rute

Djeca na graničnom prijelazu
Maljevac 2018. (Foto: Željko
Hladika/PIXSELL)

POLICIJA nema dvojbi – javljaju mediji ovih dana – vozač koji je 6. januara izazvao prometnu nesreću na autocesti kod Novigrada na Dobri državljani je Moldavije. Podsjetimo, u nesreći su poginule tri osobe, supružnici iz Hrvatske i migrant iz Egipta, a 12 ih je ozlijeđeno. U međuvremenu je utvrđeno da je Moldavac kojeg se tereti za krijumčarenje prevezio 11 državljana Egipta i jednog državljanina Sirije, sve redom maloljetnike.

Iz MUP-a su priopćili da je lani uhićeno 1.880 krijumčara migranata, a više od trećine (630) samo na području Karlovačke županije. Navode da najviše uhićenih krijumčara ima državljanstvo Bosne i Hercegovine, odnosno Hrvatske, zatim Rumunjske i Ukrajine. Sve je više i državljana Moldavije, jedne od najsiriomašnjih europskih zemalja.

Što se migrantskih puteva tiče, za grupu Egipćana pretpostavlja se da su iz Srbije stigli u BiH, zatim iregularno prešli u Hrvatsku na području Like. Do Srbije uglavnom dolaze preko Bugarske, odnosno Turske. S obzirom na jačanje krize u Egiptu, za očekivati je da će ih u prolasku ovim prostorima biti sve više. Migranti iz Egipta inače većinski kreću prema Europi pomorskim pravcem od Libije prema Italiji, ali zbog sve težih stradanja i jačih restrikcija na tom području, traže se i druge rute. U iscrpljujućim tumananjima od granice od granice posebno su ugroženi maloljetnici i maloljetnice, što pokazuje i nedavna nesreća u Hrvatskoj.

— Već godinama upozoravamo na ranjivost djece bez pratnje i opasnosti kojima su izložena nedostatkom adekvatne sustavne skrbi, kako duž rute tako i u Hrvatskoj. Među

više od 3.200 osoba nezakonito protjeranih iz Hrvatske u BiH, u prošloj godini (prema podacima do kraja novembra), bilo je i preko 300 djece, gotovo pola njih bez pratnje. Neka su djeca izgubila i živote na našim granicama – govori nam SARA KEKUŠ iz Centra za mirovne studije (CMS).

Dodaje kako su upravo djeca bez pratnje najlakše mete, kako za policijsko tako i za druga kršenja prava i nasilje duž rute. Najčešće su žrtve krijumčara, a za nastavak puta ili očuvanje golog života mnogi su radno, fizički, seksualno zlostavljani i izrabljivani.

— Sramotno je da kod nas upravo oni političari koji se busaju u prsa obiteljskim vrijednostima i vrijednošću dječjeg života zapravo nimalo ne mare za tu djecu. Štoviše, kao u ovom slučaju, krive njih za izgubljene živote u nesreći. Ne žele pojmiti da su upravo navedena djeca žrtve društvenih i političkih okolnosti, toga da su bili primorani pobjeći u potrazi za sigurnim i dostojanstvenim životom. Žrtve su antimigrantskih politika i neprijateljskog diskursa koji naši političari promiču, čime ih dalje guraju u sferu nezakonitosti i nezaštićenosti – kaže naša sugovornica.

Ističe da bi političari kojima je zaista stalo do (dječjih) života zagovarali održivu politiku kojom bi bili omogućeni sigurni i regularni putevi za migriranje te dostojanstveni uvjeti za život. To nije politički oportuno ni inače, a kamoli u predizborno vrijeme, pa naša migracijska politika nastavlja po starome, što pokazuju recentne aktivnosti MUP-a.

Karlovački mediji izvještavaju tako o policijskoj potjeri 14. januara, koja je uzdrmala brojne građane. Najmanje četiri policijska vozila od Potoka Tounjskog pa do autoce-

ste prema Zagrebu ganjala su dva vozila za koje se pretpostavljalo da njima upravljaju krijumčari migranata. Svjedoci su javljali medijima da su se 'smrzli od straha', da je izgledalo 'kao u akcijskim filmovima', a jedna je obitelj prijavila da je umalo nastradala zbog jurnjave policije. A policija? Policija dvojbi nema.

■ Ivana Perić

Evakuirani
na čekanju

IAKO su od dolaska hrvatskih državljana iz Gaze prošla skoro tri mjeseca, četiri porodice s ukupno 23 člana i dalje su u lošem položaju: žive u neprimjerenom smještaju, nisu im ostvarena brojna prava, a i pored obećanja, još im nisu otpisani troškovi evakuacije.

— Svi žive u privremenom smještaju. Jedna od dvije obitelji u Virovitici živi u kući svoje rodbine, osmeročlana obitelj s četvero maloljetne djece živi u staroj kući u Vukovaru koju su na korištenje dobili od privatnog poduzetnika koji je iselio strane radnike dok sedmeročlana obitelj u tom gradu živi kod kumova, pa ih je 13 u jednom stanu – kaže NATALIJA HAVELKA iz Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka.

— Oni su se na temelju izjave koju su morali potpisati, obavezali da će u državni proračun u roku od 90 dana vratiti iznose u visini vrijednosti karata za avione na relaciji Kairo-Zagreb, uvećane za ulazne i izlazne vize, kao i za smještaj u hotelu u Kairu. Svote se kreću i do 7.500 eura za osmeročlanu obitelj – kazala je Havelka.

Iako su nevladine udruge još krajem novembra zatražile oslobađanje od plaćanja troškova evakuacije i na to upozorile na konferenciji za medije pred Banskim dvorima, dosad nema nikakve službene odluke. I to je obećanje, kaže Havelka, bilo pruženo nakon cjelodnevnih upornih telefonskih poziva nadležnima.

Rok za povrat sredstava se bliži, a ti su iznosi za obitelji koje su korisnici zajamčene minimalne naknade i koje nemaju nikakvu imovinu, nedostižni. Svaka obitelj dobiva po 150 eura za nositelja kućanstva, a svaki sljedeći član 70 posto te svote. Ranije je svaka obitelj dobila i jednokratnu pomoć od 465 eura.

Iako su obitelji prijavljene na Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, članovi obitelji koji nemaju hrvatsko državljanstvo moraju plaćati zdravstveno osiguranje. No premda su prijavljeni na 'burzu' pojavljuje se problem oko nostrifikacije diploma za starije članove obitelji i pronalazjenja dokumenata za one koji su studirali u Gazi i morali otići bez njih. Ipak, da ne bude sve tako crno, dvoje osnovaca u Vukovaru ovih su dana krenuli u školu i uključeni su u redovni program uz dodatne sate hrvatskog jer govore samo arapski, dok je jedan srednjoškolac koji je sa sobom donio svjedodžbe i koji govori hrvatski, krenuo u tamošnju gimnaziju. Ipak, sve je to premalo i presporo.

■ N. Jovanović

Podrška
roditeljima

Dan Mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja obilježen je 15. januara. Je li ukupan mirovni proces završen?

Mirnu reintegraciju dužni smo slaviti u ime mira, o miru razgovarati i ne uzimati ga zdravo za gotovo. Time bismo zaista pokazali da nam je stalo do mira i shvatili da taj proces, nažalost, još nije gotov i da na njemu trebamo raditi. Mirna reintegracija naglo je prekinuta, a nesustavno bavljenje ljudima koji su dio procesa reintegracije, dovelo je do toga da negativne posljedice osjećamo i danas. Iza svakog procesa pomirenja i mirovnog rada trebaju stajati država i lokalne vlasti, on mora biti institucionaliziran te imati javnu i opću podršku. Posljedice mirne reintegracije su i odvajanje djece u vrtićima i školama, što je u to doba možda imalo smisla, ali danas, nakon 26 godina, ja ga zaista više ne vidim – djeca trebaju živjeti jedna s drugima, učiti jedna od drugih, ne jedna pored drugih.

I dalje je prisutna politika podjela?

Politika podjela i brojanja krvnih zrnaca u Vukovaru intenzivno traje posljednjih deset godina jer to određenim političkim akterima odgovara. Ako negujete diskurs podjela i stvaranja netrpeljivosti, onda ne možete očekivati da će posljedice biti drugačije. Prošlost se nikada ne smije zaboraviti u spomen na sve žrtve, ratne veterane i ono što je Vukovar kao grad prošao. Ako želimo da Vukovar sada živi u miru, sigurnosti i prosperitetu, onda nam fokus ipak mora biti na sadašnjosti i budućnosti. Posebno oni koji su na poziciji moći, ali i svatko od nas, mora paziti kako se ponaša i koju poruku šalje u medije te na kraju – koju poruku šaljemo sami o sebi.

Hrvati i Srbi zajedno su istupili na prosvjedu povodom napada huligana na djecu?

Sudjelovala sam na prosvjedu i bilo mi je jako drago vidjeti Vukovarke i Vukovarce na ulici kako jasno šalju poruku – dosta je! Dosta je nasilja i mržnje. Poruka da se svatko u Vukovaru mora osjećati sigurno i slobodno iznimno je važna! Vjerujem da na tome nećemo prestati ustrajati.

Kako tretirati slučaj?

Tu sada najveću odgovornost imaju institucije i vlast – za procesuiranje i pravredno kažnjavanje prije svega policija i pravosuđe. Nadam se da roditelji napadnute djece i mi svi, Vukovarke i Vukovarci, nećemo dati da se i ovaj put nasilje gurne pod tepih. Godinama se borim protiv nasilja, govora mržnje i podjela – roditelji od mene imaju najveću podršku da idu do kraja.

■ Mirna Jasić Gašić

Kreditom na kredit – HEP
(Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Pitanje za milijardu eura

Javna poduzeća zaista imaju funkciju amortiziranja socijalnih nedaća zbog kriznih šokova. No to ih ne bi smjelo odvesti u fatalne probleme poput onih Hrvatske elektroprivrede

REARANŽIRANJE milijardu eura duga Hrvatske elektroprivrede (HEP) dospjelo je proteklih dana u najnoviji fantastičan stadij Vladine ekonomske alkemije. Država je, naime, platila naknadu za produženje roka otplate HEP-ova kredita od 600 milijuna eura, odnosno 80-postotnog udjela od 480 milijuna za koji garantira. Pritom je upravo Vlada RH prije dvije godine uvalila to javno poduzeće u obavezu zbog koje je isti kredit i podignut. No posuđen je još jedan u iznosu od 400 milijuna, od kojih je iskorišteno 294 milijuna, ali će država odmah vratiti gotovo čitav taj iznos.

Ukupno milijardu eura dakle zasad iznosi dospjela šteta Vladina prebacivanja tereta krize na HEP, odnosno modela po kojem se to moralo isposlovati. Javna poduzeća, podsjećamo, zaista među ostalim imaju funkciju amortiziranja socijalnih nedaća izazvanih kriznim šokovima. Ona jedina imaju taj potencijal u stalnoj pripravnosti, a u protivnom ni njihov monopol ne bi imao puni legitimitet. Ipak, to se nikad ne bi smjelo činiti tako da poslovanje samog tog poduzeća zapadne u fatalne probleme. Ovdje se povrhu ugrožavanja HEP-a svejedno dogodilo još nešto loše: šteta uvećana lošim modelom prebačena je na koncu, kao što vidimo, svim javnobudžetskim davateljima. Pomoć za najugroženije pretvorena je u još teže opterećenje za iste najšire slojeve, s obzirom na profil hrvatske porezne politike.

Ustvari, pomoć nisu primala samo kućanstva, nego je daleko veći komad dopao poduzetnicima – 78 posto od tih 600 milijuna.

No to bi još i bilo opravdano, u cilju zaštite nacionalne privrede od objektivnih teškoća, ali nije zgoreg u tom kontekstu prisjetiti se lanjskog upozorenja energetskog analitičara ZDESLAVA MATIĆA o indirektnoj krajnjoj adresi svih Vladinih kriznih subvencija. Unaprijed planiranih 900 milijuna troška za HEP je u biti poklonjeno 'domaćim i bjelelosvjetkim trgovcima plina i struje', dok je 'politika potpuno blokirala razvoj obnovljivih izvora'.

On stoga ironično naglašava da je 'bolje dovesti HEP na rub bankrota i pritom napuniti džepove različitim trgovcima energije', kao i privatnicima u proizvodnji, 'nego ulagati u vlastitu proizvodnju i trajnu energetska neovisnost'. S njim se tad bio složio i HEP-ov strukovni sindikat Tehnos, ali naglašavajući podršku socijalnoj namjeni poduzeća. 'No održavanje starih postrojenja već sada se zaustavlja', dodali su, 'i zastat će sve nove investicije, a vrednovanje rada kontinuirano tone u odnosu na druge tvrtke u Hrvatskoj, tako da kvalitetni radnici odlaze'.

Nadalje, iz tog sindikata uprto je prstom u specifičnu prijetnju koju nipošto ne treba zanemariti. 'Namjerno galopirajuće zaduživanje HEP-a nametnuto od strane vlasnika', prozvali su tad Vladu, 'odavno je poznat scenarij za privatizaciju i uništavanje hrvatskih poduzeća'. A kad se tako iščitaju motivi, onda sasvim drukčiji utisak ostavlja čuvena Vladina samohvala koju svaki mjesec primamo s računima za struju. Znae već onu tamo napomenu da imate platiti toliko i toliko, a još toliko i toliko biste morali dodati kad ne bi bilo brižne naše izvršne vlasti.

Za to vrijeme, u HEP-u su investicije usporile, pa nema novih postrojenja, kamoli opsežnih o kakvim govori Matić, ukorak s razvojnim zahtjevima novog doba. Proljetos smo ustanovili da zauzvrat raste dug poduzeća prema dobavljačima, a poslovna

egzaktne posljedice svega toga je sve ozbiljnija nelikvidnost. Aspektu sve teže HEP-ove zaduženosti valja pak dodati kratko tumačenje spomenutog kredita od 400 milijuna eura, zbog boljeg uvida u tokove nametnutog vida poslovanja. Podignut je od istih šest banaka – dvije državne i četiri privatne – kao i onaj navedeni od 600 milijuna.

Ovaj manji ipak je bio strogo namjenski, i država garantira stopostotni njegov povrat kreditorima. Kreditna svrha bila je kupnja plina i punjenje skladišta Okoli, što je i poduzeto, dok se otplate trebala realizirati iz kasnije prodaje tog istog plina. Dogodilo se, ovaj, da je plin u međuvremenu pojeftinilo zbog pada potražnje, te je ostao u skladištu, jer ga zapravo nitko više ne želi, pogotovo kad se zna da ga ima napretek. Vlada će tako morati pokriti razliku između kupovne i prodajne cijene, uz kamate, i to će nam reklamirati kao trošak energetske sigurnosti.

S takvim raspletom ove hrvatske energetske-političke avanture dodatnu nelagodu izaziva spoznaja da Europska komisija nije prihvatila ideju dokapitalizacije HEP-a kojom se vlada ANDREJA PLENKOVIĆA namjeravala kroz tekuću krizu provući nešto lakše. Država će očitom morati nastaviti kreditirati HEP, jer zasad drugog izlaza nema, osim ako Vlada zaista ne nakani prodati ga budućnosti. Vrijednost poduzeća s takvim problemima pala je na povijesno najniže grane. Ipak, na taj bi način i sebe lišila sredstva za otpuštanje pritiska u krizi, a globalna situacija baš i ne obećava skorou postkriznu relaksaciju.

To znači da će Vlada u energetske politike nastaviti gurati takvu praksu iscrpljivanja HEP-a s dugoročnim posljedicama po to poduzeće. Zatim, nastavit će s preuzimanjem rastućeg mu duga, ali na račun svih nas, i to skuplje nego što bi bilo da smo plaćali više cijene struje i plina. To ne vrijedi jedino za privatne komercijalne subjekte, njima se takav plan gotovo jednoznačno isplatio. Uostalom, da nije tako, oni bi to barem već bili umjeli prepoznati, i nadigli bi pravedničku galamu o antipoduzetničkoj klimi. Svi drugi građani ove zemlje na kraju će jeftinu struju ipak platiti skuplje, iako je pitanje kad će to shvatiti, očiju tako svojski zamazanih onom reklamom na mjesečnim računima.

■ Igor Lasić

FRAGMENTI GRADA

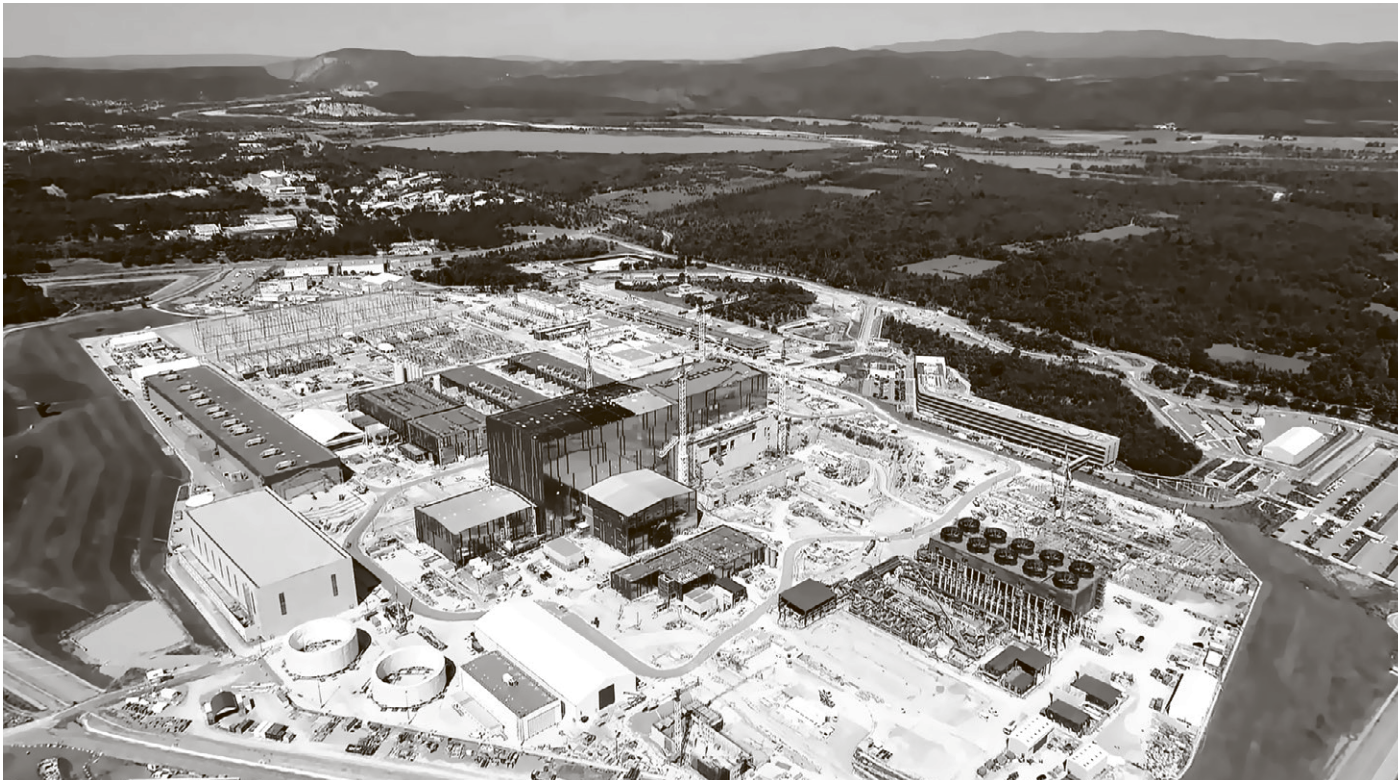
Blicanje

PRIJATELJ iz Sjedinjenih Američkih Država, zavaljen na suvozačkom mjestu do mene u autu, mislio je da nam vozila koja su se kretala u suprotnom pravcu od našeg blicaju zato što imamo upaljena duga svjetla, ili zato što su prepoznali prijetnju da ćemo možda preći na njihovu stranu ceste. Doživio je mali kulturološki šok, praćen dozom sumnje, kada sam mu pojasnio da njihovo žmiganje zapravo predstavlja svojevrsnu kodiranu poruku, neki oblik cestovno-komunikacijskog kulturnog nasljeđa u ovim krajevima. Dojavljaju nam nepoznati vozači-drugari iz druge trake da nas negdje, tokom narednih nekoliko kilometra, očekuje policijska patrola, pa bi stoga bilo pametno prilagoditi brzinu kretanja onoj koja je propisana na toj dionici ceste. Bio je u blagovjernoj par minuta, činilo mu se da ga zezam, sve dok nije ugledao policijski auto diskretno parkiran uz rub ceste i dvojicu policajaca što pogledom u pripadajuću kameru pomno prate vozila.

I tako započe debata. Na jednoj, njegovoj strani, pregršt argumenata u prilog tvrdnji da je nedvojbeno potrebno poštivati ukaze zakona. Policijska na cestama je tu da nam vožnju učini sigurnijom. Da spriječi očita divljanja nerazumnih vozača kojima ni jedna brzina kretanja nije dovoljna, pa tamo gdje je ograničenje recimo 70, a vi vozite na primjer 90, takvi vam rađe pritisak s leđa jer ste im uvijek prespori, jer žele voziti brzinom od 120 ili 130 kilometara na sat. Te da je stoga takvo blicanje, kao sugestija, znak i poruka, vrlo neodgovoran čin. Nisam se suprotstavio njegovim argumentima – dapače, u suštini ih naravno smatram ispravnim – ali sam ga želio uputiti u dimenzije priče koje mu očekivano promiču. Pa se interpretacija s druge, moje strane, razvezla nadugo i naširoko. Dobacio sam i do vrlo suspektne tumačenja, teze da blicanje, žmiganje ili blinkanje, kako god nazvali dotični čin u opisanom kontekstu, predstavlja i nekakvu arhaičnu gestu ovdašnjeg potisnutog kolonijalnog sindroma, simbolični otpor slovu Zakona što je često bio poredak u službi interesa tuđina-gospodara. A i da se poluge vlasti često doživljavaju kao odnarodene. U nešto malo manje nategnutim verzijama, objašnjavao sam kako je blicanje kojemu je svjedočio jedna od rijetkih mikrodrštvenih praksi spontanog iskaza solidarnosti. Solidarnosti među nepoznatim ljudima koje povezuje osjećaj nemoći u odnosu na represivni aparat.

Razgovor je potom otišao u drugim smjerovima i otvorili su se novi rukavci s novim pričama. Šteta. Jer ostalo je još štošta neizrečenog, a srodnog o temi vožnje, blicanja i policije. Ne stigoh mu tako prepričati mnogima znane situacije, suptilno optočene izazovom minikorupcijskih praksi. Recimo ono čuveno pitanje ovdje slabo plaćenih policajaca – i, što ćemo sada prijatelju? – koje priziva dobro poznati odgovor: mogu li vas počastiti pićem?

■ Hajrudin Hromadžić

Kompleks ITER u Francuskoj
(Foto: Macselek/Wikimedia
Commons)

Nuklearna opcija nade

SAD je inicirao osnivanje međunarodnog konzorcija s ciljem da se nuklearna fuzija dovede do komercijalizacije. Političari vole otkrivati toplu vodu – takav konzorcij, ne jedan, već postoji, ali čudi da ne znaju da postoje i deseci različitih inicijativa s vrlo različitim tehnološkim pristupima

KADA JE THOMAS MALTHUS na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće objavio svoju teoriju o tome kako stanovništvo ima eksponencijalan, a proizvodnja hrane linearan rast, zaključio je da je neizbježna nadolazeća katastrofa u kojoj će bolesti, glad, ratovi i nestašica hrane smanjiti broj ljudi na Zemlji. Do katastrofe međutim nije došlo. Umjesto toga, došle su industrijska revolucija i nove tehnologije u proizvodnji hrane. I nije to bila jedina kriza koja je uspješno riješena. Optimisti se s pravom nadaju da ćemo također uspješno riješiti i ovu krizu pred kojom se sada nalazimo. Problem je ovog puta da ne znamo kako. Prvi put se, otkako smo gospodari svijeta, nalazimo istovremeno usred klimatskih promjena, s ogromnim potrebama za energijom i uz neprestan rast populacije koja trenutno broji osam milijardi ljudi. Da li ćemo i ovu krizu uspjeti prevladati? Mnogo se nade polaže u

nuklearnu fuziju koja bi trebala postati neiscrpan izvor čiste energije. Pitanje je također ako i uspijemo napraviti fuzijske elektrane, hoćemo li to uspjati na vrijeme.

Da bismo usporili klimatske promjene, morali bismo se prebaciti s fosilnih goriva na alternativna rješenja. Nažalost, pesimist u meni govori mi da dok postoji i posljednja litra nafte i posljednji kilogram ugljena, svemoćne multinacionalne kompanije će ih koristiti, a cijena će biti rast stakleničkih plinova u atmosferi i povećanje prosječne temperature planeta iznad ciljanih 1,5 Celzijevih stupnjeva. I nisu samo te kompanije krivci za to. Tu je prije svega potreba za energijom u svim zemljama svijeta, posebno u onima koje izlaze iz siromaštva i trebaju razvoj i implementaciju novih tehnologija te povećanu proizvodnju hrane.

U drugoj polovici 20. stoljeća ozbiljnu alternativu fosilnim gorivima predstavljale su nuklearne elektrane. Njihovi reaktori

bazirali su se na reakciji cijepanja atoma – fisiji – i u nekim zemljama su proizvodile značajan udio električne energije. Strah od problema povezanih sa sigurnošću nuklearnih elektrana i enormnom dugovječnošću njihovog radioaktivnog otpada pokrenuo je

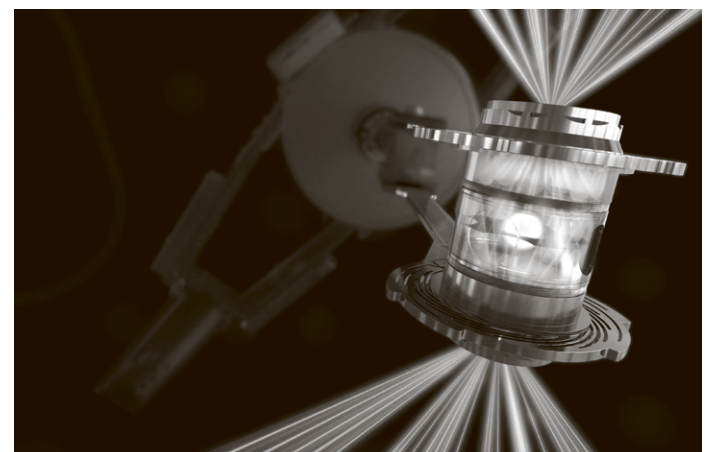
ekološke pokrete koji su uspjeli u zapadnoj Evropi zaustaviti izgradnju novih postrojenja i gašenje postojećih. To je, nažalost, rezultiralo i prestankom rada na istraživanju novih rješenja i materijala za njihovu izradu. Danas, kada fosilna goriva nedvojbeno predstavljaju problem, mnogi zazivaju izgradnju novih nuklearnih postrojenja baziranih na fisiji, barem kao prijelazno rješenje dok se ne savlada tehnologija fuzijskih elektrana. Alternativni izvori kao što su vjetroelektrane i fotonaponske elektrane već imaju svoju važnost, ali i probleme, te ne predstavljaju globalno rješenje. Vodni kapaciteti gotovo su sasvim iscrpljeni, a gradnja novih mogla bi značajno negativno utjecati na okoliš.

Prošle godine početkom prosinca održana je u Dubaiju Konferencija o klimatskim promjenama, COP 28, koju je sazvala Organizacija ujedinjenih nacija. Na njoj su Sjedinjene Američke Države objavile svoju inicijativu za osnivanje međunarodnog konzorcija s ciljem da se nuklearna fuzija dovede do komercijalizacije. Ne treba se čuditi da političari vole otkrivati toplu vodu, jer takav konzorcij već postoji, i to ne jedan, ali se treba čuditi da ne znaju da već postoje deseci različitih javnih, javno-privatnih i privatnih inicijativa u različitim zemljama, i to s vrlo različitim tehnološkim pristupima.

Sunce nam je najbliži fuzijski reaktor. U njemu se pod ogromnim gravitacijskim tlakom atomi vodika spajaju u atome helija i pritom se oslobađa ogromna količina energije. Zapravo, u samoj jezgri atomi vodika i helija u stanju su koje zovemo plazma, to jest elektroni i jezgre se nalaze kao u nekoj juhi i to u slučaju Sunca na temperaturi od nekih 15 milijuna Celzijevih stupnjeva. Kada se Sunce formiralo, u jednom je trenutku tlak njegove mase bio tolik da je u jezgri došlo do ogromnog povećanja temperature i početka fuzije protona (jezgri vodikovih atoma) u jezgru helijevih atoma. Početak tog procesa zovemo paljenje. Nakon paljenja proces se u Suncu nastavio i nastavit će se još nekoliko milijardi godina, sve dok se ne iscrpi gorivo za fuziju.

Kada bismo uspjeli na zemlji ostvariti stabilnu fuziju, mogli bismo imati praktički neprestan izvor čiste energije. Ne bismo se trebali brinuti o rudarenju uranovih ruda i obogaćivanju urana, problemima s ekstremno otrovnim polonijem i odlaganjem visoko i srednje radioaktivnog otpada te, najvažnije, fuzijski se reaktor ne bi mogao oteći kontroli kao fisijski reaktori. Dovoljno je sjetiti se černobilskog reaktora i straha da se lančana reakcija u njemu neće uspjati zaustaviti. Pa kako onda stojimo s tom fuzijom?

Još prije točno devedeset godina fizičari OLIPHANT, HARTECK i RUTHERFORD uspjeli su ostvariti prve fuzijske reakcije. Koristeći ubrzivač čestica oni su ispucavali atome deuterija (vodikov atom koji pored protona u jezgri ima i jedan neutron) na metalnu foliju u kojoj su bili atomi litija, deuterija i drugih elemenata. U nizu eksperimenata ustanovili su da se fuzija deuterija i tricija (tricij je vodikov atom koji osim protona ima i dva

National Ignition Facility
– za stvaranje fuzijskog
paljenja laserska energija
pretvara se u X-zrake
unutar šupljine

ITER, golemo postrojenje u kojem se radi s velikom količinom plazme, gradi se u Francuskoj. Početak operacije očekuje se 2025. godine. Krajnji je cilj postizanje fuzijske reakcije koja će dati deset puta više energije nego što je uloženo u plazmu

neutrona u jezgri) odvija na najnižim energijama od svih koje su probali. Maksimum fuzije je bio kod energije jezgara deuterija od 100 keV ili sto tisuća elektronvolti, što odgovara temperaturi od oko milijardu stupnjeva. Naravno da se takve temperature ne mogu postići u nekom reaktoru. Međutim, čuveni fizičar ENRICO FERMI deset je godina kasnije zaključio da bi se u plazmi smjese deuterija i tricitija na daleko nižim temperaturama uvijek našlo nekoliko čestica dovoljno visoke energije da započnu paljenje, odnosno fuzijski proces. Oslobođena energija potom bi stimulirala daljnju reakciju. On je ocijenio da bi temperatura plazme u reaktoru morala biti oko 50 milijuna stupnjeva.

Prilikom fuzije dva grama deuterija s tri grama tricitija oslobađa se energija od 1700 GW (gigavata ili milijardi vata). Tom se prilikom oslobađa jedan gram neutrona koji preuzimaju 80 posto oslobođene energije i napuštaju plazmu brzinom 1/6 brzine svjetlosti. Dvadeset posto (340 GW) ostaje u plazmi. O kakvoj se količini energije radi najbolje se vidi iz podatka da je ukupna količina električne energije proizvedene iz fosilnih goriva u Evropi 2021. godine bila 970 TWh (tisuću milijardi vata po satu). Kada bi se sva ta energija zamijenila fuzijom deuterija i tricitija u idealnom slučaju, uz iskorisćenje od sto posto, trebalo bi fuzionirati oko šest kilograma tricitija. Eto, problem je naizgled riješen. Još jedino treba tu plazmu spriječiti da dođe u kontakt s reaktorskom posudom, jer takvu temperaturu ne može izdržati niti jedan materijal i riješiti problem s visokoenergetskim neutronima koji mogu ozbiljno narušiti stabilnost reaktora.

I tu počinje zabavni dio priče. Sve je u principu bilo jasno, jedino su preostala – i to vrlo teška – inženjerska pitanja. Da bi ih savladali, EU, SAD, Kina, Indija, Japan, Rusija i Južna Koreja osnovali su 2007. konzorcij ITER (na latinskom iter znači 'put') s ciljem da riješe pitanje zagrijavanja i zadržavanja plazme u zadanom volumenu, postizanje paljenja fuzijske reakcije i kontrolu oslobođenih neutrona. ITER je zamišljen kao ogroman istraživački fuzijski reaktor koji bi trebao dati odgovore na mnoga od pitanja, a ne kao proizvođač električne energije. Tomu trebaju služiti takozvani demo reaktori i na njima se radi već dugi niz godina, pri čemu su iskustva ITER-a od velike važnosti.

ITER se gradi u Francuskoj. Početak operacije očekuje se 2025. godine. Krajnji je cilj postizanje fuzijske reakcije koja će dati deset puta više energije nego što je uloženo u plazmu. Ukupan se trošak procjenjuje na 35

milijardi eura. ITER je golemo postrojenje, visoko 70 metara, u kojem se radi s velikom količinom plazme. Ona se nalazi u torusu oko kojeg su magneti hlađeni tekućim helijem i dušikom. Magneti su tako dizajnirani da drže plazmu daleko od stijenki reaktora. Plazma se u ITER-u sastoji od smjese deuterija i tricitija. Jedan od ciljeva je da se tijekom fuzije koriste nastali neutroni za proizvodnju tricitija potrebnoga za nastavak reakcije. Zamišljeno je da ih se eliminira tako da udaraju u omotač od litija, u kojem bi sudaranjem s atomima litija proizvodili atome tricitija, a oni bi se potom vraćali u plazmu. Taj omotač ujedno bi zaustavljao neutrone da ne izađu iz reaktora u okolinu. Treba spomenuti da je, za razliku od deuterija kojega ima puno u prirodi, tricitij ekstremno rijedak, a i vrijeme raspada (poluživota) je relativno kratko, oko 12,3 godine.

ITER koristi dizajn torusa zvan tokamak. Poboljšana verzija tokamaka koju je posljednjih godina omogućila upotreba umjetne inteligencije je stellarator. Već nekoliko desetaka novonastalih kompanija razvija reaktore s tim tehnologijama, s ciljem da u sljedećih desetak godina budu priključeni na mrežu. Svi ti reaktori znatno su manjih dimenzija od ITER-a pa su troškovno privlačniji. Stoga su i privukli jako puno investicijskog kapitala iz raznih izvora.

Nedavno je svjetsku javnost uzbudila objava da je u eksperimentima u postrojenju National Ignition Facility u SAD-u prvi put fuzijom dobiveno više energije nego što je u fuziju uloženo. U tim eksperimentima korišteni su najjači laseri na svijetu, njih 192. Oni su ubacivali energiju u malu tabletu koja je sadržavala smjesu deuterija i tricitija, čija je početna gustoća bila kao ona što je ima voda. Laseri su doveli do implozije smjese i do povećanja gustoće od stotinjak puta veće od one od olova, uz porast temperature od nekoliko stotina milijuna stupnjeva. U tim uvjetima, u kratkom periodu prije ekspanzije plazme, dolazi do fuzije i oslobađanja viška energije. Trebalo je oko četvrt stoljeća istraživanja da se postignu ti rezultati. Nakon tih uspjeha grade se još tri takva eksperimenta kako bi se unaprijedila kontrola fuzijskog procesa i povećala neto energetska dobit. Glavna prednost tog pristupa je da je iskorištenost tricitija daleko veća nego u plazmama kontroliranim magnetskim poljima.

Trenutno je na sceni nekoliko desetaka kompanija koje nastoje napraviti fuzijske elektrane koristeći neki od ta dva pristupa ili pak njihovu kombinaciju. U njih je protekle godine uloženo oko pet milijardi dolara, uglavnom privatnog novca. To pokazuje da postoji izvjesna doza optimizma kod ulagača koji očekuju da bi neke od njih mogle postići dovoljno energije da proizvedu električnu energiju. U stvarnosti, niti jedna do sada nije uspjela postići to da fuzijom dobije onoliko energije koliko je u nju uložila, ne računajući troškove kao što su održavanje pogona koji mogu biti jako veliki kada je riječ o snažnim laserima ili ukapljenom heliju. U svakom slučaju, sama činjenica da se velika grupa talentiranih znanstvenika i inženjera bavi tim problemima budi optimizam da će se možda naći drugačija rješenja, ona koja izlaze iz okvira ovih prikazanih. Gotovo sve te kompanije vjeruju da će u idućih deset godina biti priključene na mrežu. Bilo bi sjajno da se to i ostvari, i to u što više varijanti, kako bi se izbjegao monopol do kojeg bi došlo ukoliko privatni kapital ne bi svoj izum dao na raspolaganje cijelom čovječanstvu. Čak i ako se ova očekivanja ostvare u nekom realnom periodu, ostaje pitanje da li će to biti na vrijeme da zaustavimo porast temperature planeta ispod razine koja bi ugrozila život na njoj. ■

MANJINSKI ZASTUPNIK

Tek je nasilje otvorilo oči

DRAGANA JECKOV, SDSS-ova saborska zastupnica, upozorila je na događaje u Vukovaru na pravoslavni Badnjak kada su pripadnici navijačke skupine Bad Blue Boys pretukli više 15-godišnjaka i to samo jer su čuli da je jedan od njih govorio ekavicu. Podsjećajući na nemili huliganizam, Jeckov je ustanovila da je nasilje rezultat nacionalne netrpeljivosti i upitala potpredsjednika Vlade i ministra unutrašnjih poslova DAVORA BOŽINOVIĆA koje mjere kani poduzeti kako bi se zaustavilo nasilje na vukovarskim ulicama. Osuđujući taj događaj, Božinović je kazao kako je policija među rijetkim institucijama koja ulaže napore u preventivne akcije u cijeloj

Iako proglašena jednom od najuspješnijih mirovnih misija, danas se u medijima tek sporadično spominje, rekla je Jeckov i dodala da se doprinos pripadnika srpske zajednice Mirnoj reintegraciji ne spominje ni u tragovima. Smatra da bi se trebala spominjati zajednička ideja uspostavljanja trajnog mira.

'U to vrijeme, u eksperimentu mirne reintegracije, koji nikad do tada nije oprobano na ovaj način, kao svojevrsni preduvjeti prethodili su potpisivanje Erdutskog sporazuma 12. novembra 1995., ali i Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a od 15. januara 1996. kojom je uspostavljena Prijelazna uprava UN-a na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, poznata pod nazivom UNTAES. Ne smije se zanemariti važno Pismo namjere Vlade Republike Hrvatske za završetak mirne reintegracije od 13. januara 1997. upućeno Vijeću sigurnosti UN-a, kojim

Protest vukovarskih roditelja protiv napada na djecu (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

Hrvatskoj, posebno na istoku Hrvatske. Također je istaknuo da je policija procesuirala sve počinitelje, ali i da je ovo pitanje koje nadilazi policijske ovlasti.

'Svi akteri političkog i javnog života u Vukovaru moraju se zapitati koji je njihov doprinos i što su oni napravili da se spuste tenzije i napuste predrasude koje vode prema tenzijama i konfliktima. Niti policija nije zadovoljna ukupnom situacijom, posebno jer nije jedini akter i djeluje preventivno', rekao je Božinović i povodom obljetnice mirne reintegracije iz 1998. godine, pozvao da se preispita koncept odvojenog pohađanja nastave u tom gradu. Jeckov je odgovorila da su predstavnici Srba upozoravali na slične probleme, ali da ih nitko nije želio čuti.

'Žalostno je da se ovakav događaj trebao zbiti da se i ostalima otvore oči pa da se shvati da imamo problem koji se naprosto mora riješiti. Stop nasilju i stop mržnji', zaključila je Jeckov te pozvala Božinovića da ne govori o odvojenim školama, jer je to tema o kojoj danas ne treba razgovarati i time vrijeđati roditelje koji su u subotu održali prosvjed protiv nasilja u Vukovaru.

Doprinos Srba se ne spominje

PRIJE 26 godina formalno je završen proces mirne reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

se, među ostalim, pripadnicima srpske zajednice na području obuhvaćenom mirnom reintegracijom garantira mir, sigurnost te brojna prava, ponajprije na kulturnu i prosvjetnu autonomiju i osnivanje institucija manjinske samouprave čiji legitimitet pojedine nazadne politike i danas pokušavaju osporiti', navela je Jeckov.

Ocijenila je da posebnu pažnju treba posvetiti operativcima koji su s hrvatske i srpske strane omogućili da proces mirne reintegracije bude proveden. Bez njih i njihove opredijeljenosti za mir, teško bi se krenulo u taj zahtjevan poduhvat, smatra zastupnica.

'Potezi tadašnjeg rukovodstva naše stranke i njihovo učešće u Mirnoj reintegraciji jasno i nedvosmisleno pokazuju kako je mir naše opredjeljenje i konstitutivni element politike SDSS-a. I danas, 26 godina poslije, politiku SDSS-a pojedinci i njihove novonastale stranke osporavaju, nazivaju nas najpogrdnijim imenima, time pokazujući svoju nespornost priznati da je SDSS dao svoj doprinos Mirnoj reintegraciji i da i dalje želimo mir i normalan život bez nasilja zbog nacionalne ili neke druge različitosti', pobrojala je Jeckov.

Zaključila je da je u ono doba bilo razumnih i hrabrih ljudi, vođenih razumnim civilizacijskim vrijednostima trajnog mira koji su na svojim leđima iznijeli sav teret procesa Mirne reintegracije.

■ G. Borković, A. Kožul

Banijci podno Šar-planine

Đorđe Knežević prisjeća se Sunje i Kostajnice, rada u sisačkoj Željezari. U Štrpce je dospio 1995., nakon 'Oluje'. Bile su tada mobilizacije u Beogradu. 'Kad su videli da si iz Krajine, i ako si imao volju ići na Kosovo, toga nisu dirali', kaže. Došao je s deset maraka u džepu. I nije jedini Banijac u općini Štrpce, još ih je troje koji su se skućili na jugu Kosova

Duga glavna ulica
povezuje središte s
ostatkom općine – Štrpce

DNEVNI boravak činio se scenografski priređen za goste: prekrivači, tepisi, stolnjaci, memorabilije, sve je bilo na svom mjestu, izglačano, složeno na rub, blistavo i strašno istovremeno. Desetak minuta sjedimo u tišini, čekajući domaćina. Tišina priziva tihu jezicu, kao jedan od rukavaca iz priča ROBERTA BOLAŃA. Umiruje me pak činjenica da sam u desetak prethodnih dana provedenih na Kosovu i Metohiji susretao uglavnom dobronamjerne ljude, premda zajednička prošlost tamošnjih

etničkih zajednica nije odviše blistava. Pola sata ranije u seoskoj trgovini prehranom upoznali smo 94-godišnjeg DAUTA. Za razliku od sredovječnog prodavača, on je govorio srpski, doduše usporeno, a takvi su mu bili i tok misli i kretnje, pa nas je pozvao k sebi na čaj, zamolivši da ga povežemo jer mu je teško pješčiti s dvije vrećice namirnica po zasniježenoj i dijelom skliskoj cesti.

Kad se napokon pojavio u boravku, odnekud su se stvorila i tri pristojna dječarca koje je Daut predstavio kao svoje unuke (premda bih prije rekao da su prauunci!),

vjerojatno nagađajući u svojim glavicama tko smo. Ubrzo jedan od njih, možda najmlađi, ali svakako najmanje ekstrovertiran, iz ormara izvuče albansku zastavu: kao na pozornici stade bočno od nas i zausti pjevati. Daut vrlo sporo kaže:

— Peva o 28. novembru. Jednu revolucionarnu albansku pesmu.

Doznao sam da je dječarac zapravo pjevao o 'Danu albanske zastave', pjesmu koja se izvodi u spomen na albansku neovisnost iz 1912. godine. Politika je dakle od najranije dobi utkana u život kosovskih Albanaca.

Daut Isljami završio je 1951. godine učiteljsku školu u Prizrenu i bio prvi poslijeratni učitelj razredne nastave u Firaji, selu s albanskim stanovništvom u većinski srpskoj općini Štrpce na jugu Kosova, podno Šar-planine. U toj multietničkoj općini Albanaca je zamalo trećina od ukupnog broja stanovnika.

— Što ste predavali? – pitam.

— Materinji jezik, šiptarski – odgovara.

Zatim se na moje pitanje pedagoški vrati u 1999. godinu, na srpsko-albanski rat.

— U 13 časova minirana je moja kuća trotilom. Baš ova ovde gde sedimo. Ja sam tada već bio u Tetovu – reče.

Tišina potraje neko vrijeme. Onda nam Dautova unuka na djedovu molbu pokazuje medalje koje je osvojila na gimnastičkim natjecanjima. Nenametljiva je, premda izvrsno govori engleski. Želi ostati živjeti u selu. Daut mi otkriva da je u Zagrebu na Borongaju služio vojni rok. Zatim zašuti kao da se želi nečeg prisjetiti. Napokon kaže:

— Odnosi između Srba i Albanaca u općini nisu loši. Iako, imamo vrlo malo predstavnika, tek jednog zastupnika, dopredsednika općine. Pa što može jedan čovek napraviti?

— Mogu li ovi vaši unuci sutra živjeti u miru? – pitam Dauta.

— Valjda. Jer ja sam ti za vreme TITOVE Jugoslavije učio i albansku i srpsku decu na ovom teritoriju općine. Koliko čovek jezika zna, toliko vredi – kaže profesorski.

Dan prije prolazeći Firajom nismo sreli ni psa, a kamoli čovjeka. Minareti džamija izranjali su iz snježne idile. Kuće su dobrostojeće, s uredno obojanim fasadama i odreda inoks ogradama. Sve su uglavnom izgrađene nakon rata, odnosno početkom novog milenija; mnoge od njih uz izdašne strane donacije kao i novcem iz albanske dijaspore. U jednoj ulici na brijegu jednog je čovjeka zanimalo tko smo, pa je parkirao sa strane da zadovolji znatiželju.

— Kako je u Hrvatskoj? – upita.

Ne gubeći vrijeme, dometne s veseljem da je on otac mladog kosovskog reprezentativca SHAHINIJA, kojeg je u svoje redove doveo splitski Hajduk.

Vijugavom cestom pomalo izlazimo iz albanske enklave: negdje uz cestu velebni je spomenik sa simbolom 'UÇK' ili Oslobođilačke vojske Kosova (OVK). Natpis na građevini ('Organizata e veteranëve...') koji se nalazi preko puta spomenika sugerira prostor gdje se okupljanju kosovski ratni veterani, što također govori o političkoj polarizaciji prisutnoj na jugu Kosova i Metohije. U tom trenutku ondje nije bilo nikoga. I planina zjapi prazna: ni ovaca, ni pastira. Jedna lisica s plijenom u ustima trkom se dala ispred vozila i nestala u šumi.

Iste večeri upoznali smo NENADA, vlasnika lokalnog etno-restorana u Štrpcu. Duga glavna ulica u tom mjestu povezuje središte s ostatkom općine; osam čisto srpskih, četiri albanska i četiri nacionalno izmiješana sela, uglavnom između Srba i Albanaca. Zbog toga Štrpce mogu poslužiti i kao primjer dobre prakse suživota ta dva naroda. Nenad je sa svojim osobljem i suprugom već kovao plan za nabavku veće količine ribe ususret tamošnjoj slavi sveca Nikole. Pravoslavna crkva i familijarne kućne slave važan su dio života Srba na jugu Kosova. S Nenadom sam u međuvremenu još nekoliko puta razgovarao, svraćajući koji put na kavu ili na jelo. Jednom prilikom mi je kazao:

— Na svetu je minimum 95 posto normalnih ljudi, zatim tri do četiri posto polunormalnih i jedan posto jako loših, koji žele da žive na račun ovih ostalih. Oni uglavnom kontrolišu političare ili su u nekom biznisu. A ja mogu da kažem da se lepo baviti ovim poslom, ali je i zabrinjavajuće, jer sve je manje ljudi. I kad me pitaju jesam li zadovoljan poslom, ja kažem da jesam, jer kad upoređi-

Odnosi između Srba i Albanaca u općini nisu loši. Iako, imamo vrlo malo predstavnika, tek jednog zastupnika. Ja sam ti za vreme Titove Jugoslavije učio i albansku i srpsku decu na teritoriju općine. Koliko čovek jezika zna, toliko vredi – govori Daut Isljami

Dorde Knežević: Kupio sam plac, napravio radionicu, spustio sidro

mo koliko je ovde ljudi, ne mogu da kažem da nisam.

Ljudi poput Nenada nemaju problema s 'onim drugima'. Njegov knjigovoda je Albanac. Svrata u njegov restoran, svjesni su, kaže Nenad, da se i oni, poput ljudi iz drugih manjih sredina, ne pitaju ništa. U jednom trenutku sjetio se jednog starog filma:

— 'Bog je umro uzalud'. U tom filmu MI-ODRAG PETROVIĆ ČKALJA glumi oba lika – braću blizance – prepričava mi.

— Jedan je iz radničke klase, a drugi je igrom slučaja postao direktor i kao takav je postao jako bitan. Kao direktor počeo je da ignoriše i radnike i rođenog brata. A pošto su fizički identični, u zapletu filma njihove se uloge zamene i na kraju za kratko vreme ovaj radnik postaje nalik bratu direktoru. Hoću da kažem da ljudi koji su na vlasti u jako kratkom periodu izgube pojam o realnosti. Zato je jako bitno ovde održati taj kontakt s ljudima iz naroda i shvatiti njihove realne probleme – sumira Nenad svoju priču.

Kad su lanjskog siječnja, na pravoslavni Badnjak, u selu Gotovuša koje je nastanjeno Srbima odjeknuli pucnji jednog pripadnika kosovskih sigurnosnih snaga, pri čemu su ranjeni 11-godišnji STEFAN i 21-godišnji MILOŠ STOJANOVIĆ, čitava općina podigla se na noge – 8. januara 2023. označen je kao najveći protestni skup u povijesti općine. Zamalo godinu dana poslije Gotovuša je u praznično vrijeme pusta, a oni rijetki seljani kojima smo se našli na putu odzdravili su kao da se znamo godinama: 'šta ima, kako je, prijatno, zdravo' i tome slično.

Penzioner STANOJKO PETKOVIĆ zagledan je u daljinu, pljučka koštice i udiše planinu. Prije tri godine umirovljen, nekoć je obnašao dužnost direktora Skijaškog centra Brezovica, gdje se zaposlio još 1973. Rado je odvratio svoju priču: kao konobar radio je 15 godina, zatim kao recepcionar pet godina, potom deset kao šef sale i 18 godina na poziciji direktora. Dok ga slušam i gledam, lako ga zamišljam u prsluku i s leptir-mašnom, s izglačanom krpom prebačenom preko lakta dok finim manirama prilazi gostima i izgovara: 'Izvolite, molim.' Cupkamo na mjestu od hladnoće, a Stanojko kaže:

— Na dva tatka dete gologlavu.

Tim riječima opisuje aktualno stanje skijaškog centra Brezovica. Srbija prisvaja centar i kaže da je njihov, jer je činjenica da je u njega ulagala novac, a s druge strane Prišti-

na kaže da je Brezovica njihova već samom geografskom odrednicom. 'Brezovica je raj', povikao je svojedobno i slavni BOJAN KRIŽAJ.

— Dve staze, šest stotina skijaša na sat. Staze kao tepsije. Mi smo Bambi kup održavali u maju mesecu, toliko je još bilo snega. Skijali su u kupaćim gaćicama – rezimira Stanojko navedenom anegdotom i vlastiti život. I zatim prisnaži:

— Jedini imamo homogeniziranu stazu spušta. To znači da je visinska razlika između starta i cilja 600 metara, to retko koja planina ima. Tu može sto hiljada ljudi u jednom momentu da skija, a da jedan drugom ne zasmetaju. Priština radi infrastrukturu, sve sni su da će ostati njima, a narod se odavde iseljava, ne stvaraju radna mesta.

— A koliko je radnika ovdje u vaše vrijeme radilo? – pitam ga.

— Tristo stalnih radnika, a sezonski još toliko, pa je posredno ili neposredno bilo uposleno dve hiljade ljudi. Sve što su proizvodili, od stoke, sira, kajmaka, kukuruza, graha, čista prirodna hrana je išla u Brezovicu, kapaciteta 750 kreveta puta tri obroka, što je preko dve hiljade obroka dnevno – kaže matematičkim sluhom.

Ski centar sada se zadovoljava gostima s Kosova i nešto iz Albanije. Neki hrabriji dođu iz Srbije, Jagodine, Novog Sada. Stanojko kaže da mu nedostaje dnevna štampa, da je prije čitao po pet novina dnevno. A embargom na uvoz robe (ne samo novina)

iz Srbije pogođeni su jednako i Albanci, jer Srbija ima dobru robu, domeće. Ističe da je nezaposlenost najveći problem u općini. Unazad dvije godine mnogo ljudi je otišlo – njih 85 posto iz ekonomskih razloga. Nije optimističan u pogledu normalizacije općeg stanja na Kosovu i Metohiji.

— Srbija kaže da je ovo sastavni deo Srbije, što i jeste jer ovde je kolevka Srba, razumeš. Odavde potičemo svi Srbi, nema priče. A ovi iz Kosova traže da budu nezavisna država, i to su te kontradikcije – kaže mi Stanojko.

— Ali Kosovo je 2008. proglasilo neovisnost – podsjetim.

— Sve mimo svih zakona i dogovora koji su bili. Vidite, u Rezoluciji 1244, usled čega su se naša vojska i policija povukle, stoji nešto drugo i to se mora poštovati. Ako ne, onda ne treba ni Savet bezbednosti, nikakvi politički organi u zemlji i svetu – smatra Stanojko.

Za cijelog boravka na Kosovu kojiput se bilo teško oteti dojmu da se u jednom trenutku nalazimo u Albaniji, a u drugom u Srbiji. Oko toga nema spora. A zapravo Kosovo dođe kao neka tampon zona. Posebno je taj osjećaj opipljiv kad uočite albanske zastave izvešene na stupovima ili slične oznake na javnim prostorima, na koje smo nailazili u svim mjestima gdje žive kosovski Albanci. Nije manje važna ni jezična barijera – začudilo me koliko mlađih ljudi zapravo ne govori ni srpski ni engleski, već samo materinji albanski. S druge

strane, srpske zastave i obilježja, simboli i 'ulična umjetnost' praćena uobičajenim natpisima na javnim površinama, primjericice 'Kosovo je Srbija', ili grafiti navijačkih skupina poput Grobara koje smo uočili u Štrpcu. I općinska zgrada njeguje identitetsku notu, pa je na njoj izvešena srpska zastava. Do zgrade su dvije spomen-ploče s uklesanim imenima boraca: jedna u znak zahvalnosti poginulima u Balkanskim i Prvom svjetskom ratu, druga poginulima u Narodnooslobodilačkoj borbi i Drugom svjetskom ratu.

Kad predsjednika općine Štrpce DALIBORA JEVTIĆA, koji odaje dojam ozbiljnog političara koji, kako ističe, želi suživot i mir na tom prostoru juga, pitam zašto je na zgradi srpska zastava, on odgovara da je bila izvešena i prije nego što je stupio na općinsku dužnost. O raspletu oružanog incidenta u Gotovuši Jevtić kaže da počinitelj, pripadnik kosovskih bezbjednosnih snaga, nije priveden pod optužbom za pokušaj ubojstva, već za izazivanje opće opasnosti. Narativ većine nakon njegovog hapšenja, ističe Jevtić, je taj da je, kako se branio na ispitivanju, pucao u samoobrani jer se 'branio od dece koja su nosila badnjak', pa 'ispada da nije htio u njih pucati, već ih uplašiti'. O motivima tog čina Jevtić ne želi nagađati, ali domeće da je to posljedica retorike koja dolazi iz Prištine: da su Srbi kriminalci i teroristi.

— I onda neki mladi čovek, pripadnik bezbjednosnih snaga, misli ako dođe i puca po Srbima u Štrpcu ili bilo gde, da to nije suštinski kriminalni akt, nego herojski čin – opisuje.

Premda su i premijer ALJBIN KURTI i predsjednica Kosova VJOSA OSMANI osudili ranjavanje mladića, Jevtić, koji je prije Kurtijevog mandata obnašao i dužnost potpredsjednika kosovske vlade i ministra za zajednice i povratak, kaže da mu je zasmetalo što ni premijer ni predsjednica nisu mogli izustiti da su ranjeni Srbi, već su rekli da osuđuju ranjavanje kosovskih državljana. A time što je počinitelj pušten iz pritvora podstiče se loša atmosfera u društvu. Zamislite, govori Jevtić, obrnutu situaciju: na njegovom mjestu Srbin bi unaprijed bio osuđen, bez sudskog procesa.

Slava u crkvi svetog Nikole

Daut Isljami, prvi
poslijeratni učitelj
razredne nastave u Firaji

— Ne postoji niti jedan primer koji može da posvedoči da je aktualna vlast u Prištini nešto uradila, a da Srbi mogu da kažu da se osećaju bezbedno, lagodno, da tako žive na Kosovu u ovom trenutku – kaže Jevtić.

Navodi da je kosovsko Ministarstvo za prostorno planiranje i šumarstvo preklani prvi put zabranilo stanovnicima općine da sijeku drvo za ogrjev u svojim privatnim šumama, i to bez obrazlože-

nja. Domeće da su od početka njegovog mandata u zadnje dvije godine imali šest upada specijalaca u općinu, hapšenje bivšeg predsjednika općine i drugih pod sumnjom za zloupotrebu službenog položaja vezano uz izdavanje građevinskih dozvola. Pravorijek u tom slučaju još nije donesen, navodno su potonji bili u zatvoru bez službene optužnice, da bi na kraju bili pušteni na slobodu.

— Mi na lokalnom nivou nemamo nikakvih problema u odnosima s Albancima. Živimo i radimo zajedno, saradujemo, idemo na verske praznike jedini drugima. Uspeli smo unaprediti odnose. I onda nam na vlast dođe Kurti koji nam uvozi probleme – ocjenjuje Jevtić.

— A što je sa Srbima sa sjevera Kosova koji su kritični prema VUČIĆU? – pitam ga.

Na to pitanje započeo je priču o različitim obavještajnim službama koje duže vrijeme, kako kaže, rade na tome da unutar srpske zajednice i na sjeveru i na jugu Kosova stvore osjećaj nesigurnosti za koji će okriviti Beograd.

— Govorim o ljudima, njihovoj svakodnevici u kojoj im je dosta pat-pozicije u kojoj se nalaze između Beograda i Prištine – preciziram.

— Odlično razumem šta se radi i zašto neki ljudi za sve loše žele da okrive Beograd i predsjednika Vučića. Pričao sam s mudrijim i političkim iskusnijim liderima Albanaca i oni kažu da Kurti primenjuje one metode koje je MILOŠEVIĆ primenjivao prema Albancima devedesetih godina. Iako u tom trenutku nisam živio na Kosovu, to su upravo reči Albanaca. Jedna od tih metoda, kako kažu, jeste da se nađu podobni Srbi koji će kritikovati ne onog tko je kriv za ovo stanje u kojem se nalazimo, nego nekog drugog. Pomenuo sam rad službi. Vi imate nekog tko će ovde doći u kafanu i reći: E, vi nemate ovo ili ono zbog Dalibora Jevtića koji radi sve što mu Vučić kaže. To suštinski nije tako. Jer u situaciji u kojoj tražite rešenje za vekovne odnose između dva naroda, u tim i takvim okolnostima na vlasti dobivate nekog čija ideologija nije multietničnost ni cilj da Kosovo bude multietničko društvo, već Kosovo kao etnički čisto i kao deo Albanije... – govori Jevtić.

Teška politička kuka spustila se na ionako tmuran dan, no Jevtić ne popušta, hvali Vučića, kaže da mnoge smeta politika jačanja položaja i života srpskog naroda.

— I kad netko vidi proces jačanja srpskog naroda i života Srba na Kosovu i Metohiji, netko će to da blokira, pa onda imate odluku o zabrani uvoza srpske robe i slično. Sve

Stanojko Petković i
zapušteni turistički
potencijali u Brezovici

sa ciljem da običan čovek dođe u situaciju da kaže da mu je dosta više političara i jednih i drugih. Ali taj Srbin koji će to da kaže i dođe u situaciju da to pomisli, taj Srbin nije netko tko će ikad glasati za Kurtija ili neku albansku partiju. Zato kažem da Kurtija ne interesira kakav život ima taj Srbin, jer takav nije njegov glasač. Što se tiče budućnosti, ja kao građanin želim da dam odgovor mojoj deci kako će živeti. Ako sam došao u situaciju da me deca pitaju kad ćemo otići s Kosova, to vam dovoljno govori u kakvoj atmosferi živimo, i to ne pitaju iz ekonomskih već iz bezbednosnih razloga – domeće Jevtić.

Iduće večeri osluškiavao sam narodnjačke note iz motela u kojem smo odsjeli; upućeni konobari dan ranije upozorili su me da se tu večer slavi 'punoletstvo'. To je bila jedina prilika kad sam na okupu vidio općinsku mladost. A onda je jutro u Štrpcu zamirisalo jakim notama pržene ribe. Pokucali smo na vrata automehaničarske radionice jer smo načuli da je vlasnik jedan Banijac.

DORDE KNEŽEVIĆ stao se prisjećati Sunje i Kostajnice, rada u sisačkoj Željezari od 1986. do 1991. U Štrpce je dospio 1995., nakon 'Oluje', kazuje dok odlaže automehaničarski ključ. Bile su tada mobilizacije u Beogradu, još prije mirne reintegracije Slavonije i Baranje.

— Kad su videli da si iz Krajine, i ako si imao volju ići na Kosovo, toga nisu dirali – kaže.

Tada je imao 23 godine. Zaposlenica Crvenog križa koja je pravila raspored predložila ga je u ovdašnju kosovsku župu jer je u nju dolazila na skijanje. 'Srpsko je mesto, lepo je', preporučila je.

— Stigli smo tog juna ili jula 1995. do Uroševca vozom i posredstvom Crvenog križa iz Uroševca u Štrpce, odnosno prihvatni centar za izbeglice u Brezovici. Već u decembru 1995. počeo sam da radim u ski centru. Vozio sam mašinu koja sprema staze za skijanje, tzv. tabar za sneg. Znate, došao sam iz Hrvatske s deset maraka u džepu, to mi je bila sva imovina – priča.

— Je li vam tih dana ikad palo na pamet da otidete negdje drugdje? Kakav je bio prvi dojam na Kosovu? – pitam Đoleta.

— Eh, sudbina je već umešala prste, trebao sam ići onomad u treće zemlje, bio je nekakav program UNHCR-a za nas, posebno posle završetka rata na Kosovu. Ali u međuvremenu sam se oženio ovde, rekli su mi: ti možeš da ideš, a žena ne može pošto je oдавde, jer to je program za izbeglice iz Hrvatske. Onda sam odustao. Inače, moj rođeni brat je tako završio u Australiji. Uglavnom, deset godina sam živio kao podstanar, plaćao kiriju za radionicu i onda sam presekao: idem da nešto napravim. Kupio sam plac, napravio radionicu, spustio sidro. Imam dve ćerke, jedna u osnovnu školu ide, druga na fakultet u Beogradu – poetizira svoju priču Đole. Kaže i da nije glasao na izborima u Srbiji jer je apolitičan.

— Koliko izbori mogu doprinijeti sredinama u kojima žive Srbi na Kosovu?

— Ništa se ne menja sa izborima, to je zacrtano – odgovara mi.

— Ti koji su glasali su ljudi koji rade u zdravstvu, školstvu, koji su na državnom budžetu Republike Srbije. Mene ne mogu ničim da ucene – dodaje.

Bilo je među glasačima i umirovljenika, pratio sam njihove sitne korake, a opet žustre, pune nade, dok su se iskrcavali iz autobusa koji ih je vratio kućama. Doznajem i da Đole nije jedini Banijac u općini, još ih je troje koji su se skućili na jugu Kosova. Napokon, sunce se probudilo pod šarplaninskim vijencem. I vrijeme je brže poteklo, poput snijega koji se još brže topio pod ljudskim koracima. ■

Svemoćno povjerenstvo

Povjerenstvo Ministarstva hrvatskih branitelja olako i proizvoljno proglašava neprijateljima ljude srpske nacionalnosti koji traže status civilnih stradalnika rata, ponekad i zbog nedokazanih grijeha članova porodica

MA koliko bila spora reakcija države, aktualna Vlada odluka za otpisivanje dugova iz parničnih postupaka ljudima koji nisu uspjeli dokazati da je Republika Hrvatska odgovorna za njihove osobne gubitke i materijalnu štetu u ratu 1990-ih, predstavlja financijsko olakšanje za oštećene. Pregledom brojnih slučajeva o kojima godinama izvještavamo, vidljivo je da je bila riječ o višestrukoj nepravdi i opetovanom nanošenju boli civilnim žrtvama. Najprije je država propustila procesuirati direktne počinitelje ratnih zločina, zatim je sa sebe skinula njihovu odgovornost, a potom troškove takvih sudskih postupaka prebacila na žrtve.

Plaćajući visoke sudske pristojbe jer su se borili za istinu o svojim nastradalim srodnicima, mnogi od oštećenih u posljednje dvije i pol godine paralelno pokušavaju ostvariti status civilnih žrtava rata temeljem Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata. Njihove redom tragične priče prati, po svemu sudeći, diskriminatorna provedba ovog Zakona. Iako je uvriježeno reći da civilne žrtve nemaju nacionalnost, ispada da one srpske nacionalnosti teže ostvaruju svoja prava.

Naime, u Zakon je ugrađen članak 5. koji propisuje da statuse i prava ne mogu ostvariti 'pripadnici, pomagači ili suradnici neprijateljskih vojnih ili paravojnih postrojbi, kao ni članovi njihovih obitelji temeljem njihovog stradavanja.' Problematična su tri pitanja: tko određuje tko je suradnik, pomagač ili pripadnik neprijateljskih postrojbi, na osnovu kojih podataka i kako se uopće te kategorije definiraju? Jedino je jasno da Povjerenstvo Ministarstva hrvatskih branitelja svaki zahtjev posebno razmatra i daje mišljenje. Iz Pravnog odjela Srpskog narodnog vijeća objašnjavaju da u rješenjima njihovih stranaka piše da 'osoba ne zadovoljava uvjete iz članka 5.' – bez obrazloženja zašto je proglašena neprijateljem, bez činjenica i dokaza na kojima je takva tvrdnja temeljena. Tim je gore što su navedene optužbe iz negativnih rješenja zapravo kaznena djela. Sve osobe koje su odbijene, prethodno su međutim dostavile potvrde da nisu osuđivane ni za kakva kaznena djela, a kamoli ona protiv RH te da se protiv njih ne vodi kazneni postupak.

— Radimo na nekoliko teških slučajeva u kojima su majke izgubile maloljetnu djecu i odbijene su zbog članka 5. Iz razgovora s nekim od njih, shvatili smo da su pojedini muški članovi njihovih obitelji bili prisilno mobi-

lizirani u seoske straže. Ako se pokaže da je istina da su tim ženama prava uskraćena zato što su im srodnici nedobrovoljno i možda sudjelovali u ratu, primjena Zakona će ispasti skandalozna. To je diskriminacija temeljem obiteljskog ili bračnog statusa. Kod drugih pak nije moguće ustanoviti nikakvu vezu s ratom, čak ni unutar obitelji, a svejedno nisu zadovoljili članak 5. Ljude se arbitrarno i netransparentno kategorizira kao suradnike neprijatelja – napominju iz Pravnog odjela.

Prepreka iz spornog članka praktički je neoboriva u upravnom postupku jer Ministarstvo branitelja kao drugostupanjsko tijelo samo ponavlja prethodno mišljenje Povjerenstva. Zato podnositeljima zahtjeva ne preostaje ništa drugo nego upustiti se u upravni spor i pravdu potražiti na nekom od upravnih sudova. U SNV-u procjenjuju da će oko trideset njihovih stranaka pokrenuti sporove. Nažalost, nije nikakva novost da se u upravnim postupcima krše Ustavom zagarantirana prava. Država temeljem Vlade odluke vraća novac koji je prisilno naplatila, ali iza čoška, preko novog Zakona, opet zakida najranjivije.

Osim toga, Ministarstvo branitelja ne priznaje stradanje srpskih civila u Bosni i Hercegovini kao stradanje u Domovinskom ratu. To se prije svega odnosi na djecu strada-

lu na Petrovačkoj cesti u izbjegličkoj koloni. Iz uvida u nekoliko rješenja, Ministarstvo smatra da se Domovinski rat nije vodio u BiH. S tom tvrdnjom se nitko ne bi složio, ponajmanje Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju. Stoga je paradoksalno da se hrvatskim državljanima, civilima srpske nacionalnosti, ne priznaju prava zbog stradanja na teritoriju BiH, dok se s druge strane vojnicima HVO-a kontinuirano povećavaju prava iako su ratovali na području te susjedne zemlje. Vidljivo je to iz nedavnih izmjena i dopuna Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji. Pripadnicima HVO-a, državljanima RH, koji su u BiH stekli status ratnog vojnog invalida, omogućeno je i ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu ako im nadležno tijelo vještačenja u Hrvatskoj utvrdi gubitak radne sposobnosti.

Kako za Novosti govori VESNA TERŠELIČ, voditeljica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću, zbog mogućih troškova oštećeni se puno se teže upuštaju u upravne postupke. Neke su podnositeljice zahtjeva već odustale, a u pravilu je riječ o osobama slabijeg imovinskog stanja i ne usuduju se riskirati, naglašava Teršelič. Documenta duže vrijeme upozorava nadležne institucije na dugotrajnost rješavanja zahtjeva temeljem Zakona o civilnim stradalnicima.

— Neki podnositelji zahtjeva za stjecanje prava prema Zakonu o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata, rješenja nisu zaprimili ni godinu dana nakon podnošenja zahtjeva. Takva dugotrajnost kod njih izaziva sumnju, razočaranje, ljutnju, ali i ogorčenost što se njihov status ni nakon više od trideset godina ne rješava unatoč usvojenom zakonu namijenjenom upravo njima – objašnjava Teršelič. Dodaje da se potražuje naknadna dokumentacija, često uz ispitivanje dodatnih svjedoka. Posebno se ističe problem s prikupljanjem dodatnih svjedočanstava u prilog zatočenja u logoru, zatvoru ili o drugim događajima lišenja slobode u vezi s okolnostima iz rata.

— Time se osobama koje dijele iskustvo duboko proživljenih trauma, fizičkih i mentalnih povreda, emotivnih patnji ili drugih ozbiljnih povreda koje predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima ili ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava, uskraćuje mogućnost stjecanja statusa. Nakon protoka vremena dužeg od 30 godina, mnogi svjedoci događaja više nisu s nama ili je do njih nemoguće doći. Navedeni problem posebno je uočen na području Vukovarsko-srijemske županije i grada Vukovara – pojašnjava Teršelič.

Usto je i dosadašnja praksa pokazala da Ministarstvo hrvatskih branitelja, govori voditeljica Documente, ne prihvaća medicinsku dokumentaciju pribavljenu iz nadležnih institucija susjednih ili drugih zemalja, u kojima su civilne žrtve boravile u razdoblju od 17. avgusta 1990. do 30. juna 1996. No uz sve poteškoće, Zakon o civilnim stradalnicima i odluka za otpis dugova civilizacijski su iskoraci, smatra Teršelič. Ipak, za neke od osoba koje su se borile za pravdu je prekasno, napominje.

— VJERA SOLAR, čija je kćer ubijena u rujnu 1991. i JASENKA BOROJEVIĆ čiji je suprug STEVO ubijen u listopadu 1991., nakon neuspjelih traženja kaznenog procesuiranja ratnih zločina u Sisku, osnovale su Gradansku udrugu protiv nasilja i podnijele tužbe protiv RH. Preminule su i nisu dočekale odluku o otpisu. Odluka je zakašnjela i odražava ambivalenost uzastopnih vlada Republike Hrvatske prema žrtvama ratnih zločina. Žalosno je da Vlada RH više 30 godina nakon početka rata nije željela riješiti samo otpis parničnih troškova za žrtve, nego je na iznenađenje javnosti uključila i osuđene počinitelje ratnih zločina – zaključuje Vesna Teršelič. ■

Ljude se arbitrarno i netransparentno kategorizira kao suradnike neprijatelja (Foto: Vreme)

ИНФОРМАТОР

Зорица Брунцлик (Фото: Борислав Здриња/ЗИРАНОТО)

Музика је незауостављива

Музика је најјача могућа веза. Зато не чуди успех људи из Хрватске који певају у Србији, или који из Србије дођу овде, рекла је Зорица Брунцлик, звијезда Српске вечери у Загребу

У РЕСТОРАНУ Глобус на Загребачком велесајму, у ноћи с 13. на 14. јануара, одржано је Српско вече, најзначајније и најмасовније незванично друштвено окупљање српске заједнице и њених симпатизера у Хрватској. Сваки од преко 1.200 гостију, у пуном ресторану, могао је уживати у предивној атмосфери коју су створили позната пјевачица Зорица Брунцлик са својим оркестром, састав Права ствар из Новог Сада и фолклораши пододбора Просвјете из Крњака. Круна вечери био је наступ Зорице Брунцлик коју смо након наступа замолили за изјаву.

— Било је божанствено, осећали смо се као да смо певали у Арени колико је добра публика била, колико су сви били весели и позитивни, од оних који имају 12 или 13 па до оних који имају 60 година и више. На естради сам 50 година, али ми је сваки наступ као први, јер се сваки пут поново доказујем. На моју срећу публика је по свуда одлична; нема везе где смо, који је крај света и који је узраст публике – казала је и нагласила да је била шокирана величином Глобуса и бројем људи који су га испунили.

— Прије неколико година позвани смо да имамо концерт у Арени, у фебруару смо потписали уговор за концерт у октобру, а у марту је избила корона. Зато се надам да смо се лепо показали, јер нам је жеља да након свих великих дворана гостујемо и у загребачкој Арени – казала је и коментирала интерес за наступе пјевача из Србије у Хрватској, али и обрнуто.

— Музика је као влага јер не можете да је зауставите или као река понорница која тражи и нађе свој пут. А музика љубави је најјача могућа веза свих народа. Кад слушате музику, осећате да је то само љубав и ништа лоше. Зато не чуди успех људи који певају у Србији, или који из Србије дођу овде. Сви они су својеврсни амбасадори својих земаља. Музика не може да се спречи; она је мост који не мора да буде озидан – казала је. Председник снв-а Милорад Пуповац подсетио је на 20 година традиције окупљања на Српској вечери.

— Многи од вас нису били рођени кад је ово окупљање почело, а неки су међу првима долазили. Ове године сам ово мјесто можда по први пут осјетио као мјесто слободе за славање, весеље, дружење и међусобно упознавање. Нажалост, нису сва мјеста таква, посебно не протеклих неколико дана у божићно вријеме. За младе људи и њихове родитеље у Вуковару на бадњу вечер то није био простор у којем су се могли слободно осјећати. Зато је наша жеља да сви они, неовисно о националности и разликама у изговарању ријечи 'лијепо' или 'лепо', буду слободни у свом граду и да нема никога тко би их на било који начин могао ометати у тој слободи – рекао је Пуповац. 'Ви који сте испунили дворану, испунили сте и наша срца и потврђујете да ствари које радимо имају смисла', закључио је. Администратор Епархије загребачко-љубљанске, владика буеносајрески и јужно-централноамерички Кирило, поводом свечаног датума, подсетио је да је у 4. вијеку договорено кориштење јулијанског календара.

— Иако је правилније рећи 'православна' него 'српска' нова година, чињеница је да је Срби највеселије славе и то ме пријатно изненадило – казао је владика. Истакнуо је заслуге организатора манифестације, Српског народног вијећа, на 'снажењу веза унутар српског народа и живота с другим народима с којима живи на овим просторима'. Присутнима се обратила и амбасадорка Србије Јелена Милић.

На Српској вечери били су потпредседница Владе РХ Ања Шимпрага са савјетницима, шеф Уреда за људска и права и права националних мањина Ален Тахир, дипломати из Србије, свештенство

СПЦ-а, виђенији чланови српске заједнице и људи пуни добре воље из свих крајева земље који су организирано аутобусима стигли у Загреб.

■ Ненад Јовановић

Вандализирани спомен

Непознати починилац пред комеморацију развалио је улазна врата на Спомен кући у Воћину

Још увијек непознати починитељ (или више њих) у раздобљу од понедељка до четвртка прошлог тједна, развалили су улазна подрумска врата на Спомен кући '14. јануар' у Воћину о којој брине Српско народно вијеће. Председница Вијећа српске националне мањине Вировитичко-подравске жупаније Милен Лазич изјавила је како су јој информацију о догађају у четвртак ујутро јавили радници твртке који раде на обнови зграде.

— Врата су избијена из оквира и тако остављена. Ништа није украдено, врата на кату нису дирана. Случај сам одмах пријавио полицији која тренутно истражује овај вандализам – казала нам је. Истакнула је

Врата избијена из оквира

како није случајно да су врата оштећена уочи 14. сiječња, за када је било заказано обиљежавање 82. годишњице најтрагичнијег дана на воћинском подручју из Другог свјетског рата када је више усташких јединица у неколико дана погубило 267 мјештана Јоргића, Зубића, Добрића, Коментника и Секулинаца.

Зграда је посвећена успомени на те крваве дане. У селу Коментник убијено је тридесет сељака, остали су одведени у Воћин и затворени у подрум, претворен у импровизирани затвор. Простор је био премален за толики број људи па су, према исказу преживјелих свједока, они први нађерани да легну. Касније су одвођени на стријељање. Поштеђено је њих деветеро који су добили задатак да покопају убијене.

Зграда је преживјела тотална разарања у два рата и данас је једно од ријетких сачуваних мјеста злочина из Другог свјетског рата. Опћина Воћин дозволила је радове на обнови коју финансира Српско народно вијеће. О њој је тридесет година бринуо ПЕРО РАДОЈЕВИЋ који је ту живио. Обнова је рађена по пројекту архитектуре САРЕ НАСИЋ с циљем да посјетитељи осјете тежину коју су осјећали ухапшени, док је горњи дио куће замишљен као изложбени простор.

■ Горан Газдек

За трајно памћење

Масакр у Воћину и Коментнику 1942. био је најмасовнији у Славонији у дотадашњем току рата

ПОЛАГАЊЕМ вијенаца, паљењем свијећа и пригодним ријечима крај спомен обиљежја и костурнице у Коментнику, обиљежена је 82. годишњица хладнокрвног убојства 261-ог мјештанина подпапучких села Коментник, Добрић и Секулинци у Вировитичко-подравској жупанији. Потомци жртава и мјештани те представници вијећа српске националне мањине, СДСС-а и антифашистичких удруга, присјетили су се свирепог злочина – усташе су из безобзирне освете 14. јануара 1942. стријељале недужно цивилно становништво. О томе је, након литургије и парастоса које је предводио слатински парох ДРАГАН ГАЂЕША, говорио повјесничар МИЛАН РАДАНОВИЋ из Архива Срба у Хрватској.

Казао је како се ништа тако страшно попут овог злочина није догодило у цјелокупној историји овог подручја, иако она обилује низом трагичних догађаја током четрдесетих и деведесетих година кад су страдали локални становници српске националности и њихови сусједи Хрвати.

— Масакр у Воћину и Коментнику најмасовнији је злочин ван логора над српским цивилним становништвом у Славонији у дотадашњем току рата. Одлука о одмазди донијета је у самом врху усташког репресивног апарата у Загребу који је укључивао министра унутрашњих по-

Народ одлучује

Рат у Украјини још је један доказ да је рат лако започети, али је брутално тешко из њега изаћи. Док улазимо готово у трећу годину трајања овога рата, једино је јасно да не видимо његов крај. Теоретски, три су излаза из овог сукоба у којем су већ сада погинуле стотине тисућа људи. Један излаз је војна пobjеда Украјине, други излаз је војна пobjеда Русије, а трећи излаз је мировни процес уз замрзавање сукоба на постојећим линијама.

У овом тренутку, унаточ чињеници да рат траје готово двије године и да се претворио у нешто софистициранију верзију рововског рата по узору на Велики рат, позиције и једне и друге стране су максималистичке. Украјина и њен предсједник Зеленски ових дана говоре о праведном миру и поврату 20 посто окупираног државног територија прије било каквог завршетка војних сукоба. Русију, која је успјела анулирати учинке санкција и доказала да може функционирати изолирана од западних господарских токова, такођер, не занима никакав мировни приједлог који не би садржавао териториј Донбаса, Крима и осталих територија који су под њеном контролом. Положај Русије додатно оцртава чињеница да за њу то више нису чак ни окупиране територије већ формални, уставноправни дијелови руског територија.

И док позиција Русије у овом рату овиси искључиво о властитим снагама и могућностима, дотле Украјина у овом тренутку готово у потпуности овиси о помоћи два политичка и војна чимбеника – сад-а и еу. И Еуропска унија и сад у трећу годину рата улазе с осјећајем да не знају што учинити с овим ратом. И једни и други учинили су готово све што су могли. Увели су бруталне господарске санкције Русији, до мјере која није виђена у модерном свијету. Прекинуте су све финансијске везе, прекинута је трговина нафтом и плином, забрањен је увоз и извоз огромне количине роба и услуга. Све државе Еуропске уније и сад послале су Украјини велике количине војне помоћи, војна складишта еуропских земаља дословно су испразњена од залиха стрелјива, граната, тенкова, хеликоптера, протузрачних суштава, протутенковског наоружања и свих осталих елемената војног наоружања. Уочи, сада већ пропале и покопане, тзв. љетне офензиве Украјине испоручени су сви суштави који су по ријечима војних аналитичара требали донијети одлучујућу превагу. Ништа од очекиваног није се догодило. Украјина је у неколико мјесеци крвавих борби с тисућама или десетима тисућа погинулих (тко уопће зна праве бројке) успјела освојити неколико села која су се у процесу ослобађања претворила у рушевине.

У међувремену, јавно мнијење се и у Еуропској унији и у сад-у под утјецајем огромне инфлације и надолазећих избора у оба блока полако, али сигурно мијења. Све је више оних који вјерују да је у моралном смислу учињено довољно. Оба блока су заузела оштар став према дјеловању Русије, испоручили су огромне количине наоружања и осјећај праведности је задовољен, и код грађана и код владајућих политичких елита. Све јаче је присутан став да се висока разина помоћи не може одржати и да се нешто мора промијенити. Финансијска помоћ Украјини довела је и у сад-у и Еуропској унији до политичких сукоба. У сад-у је Конгрес блокирао нову траншу финансијске помоћи Украјини, док је то у Еуропској унији учинио мађарски премијер Виктор Орбан. Но, ако и када та помоћ прође, то неће битно утјецати на стање на бојишту, јер ће тим новцем бити омогућено искључиво ратно финансирање Украјине као државе која би се без тих средстава суочила с извјесним банкротом.

Дојам је да нитко у Еуропској унији и сад-у нема стратегију изласка из сукоба. Двогодишње санкције и давање вишкова војне опреме биле су најлакша и најизведивија политичка стратегија.

Нити санкције, нити давање војне опреме нису тражили превише новца, грађани нису трпјели последице таквих мјера и владала је политичка идилја. Данас то више није тако, новац за помоћ Украјини мора се узимати из прорачуна, науштрб властитих грађана, војна опрема више не постоји у складишту већ се мора куповати од произвођача, а државе осим властитих службеника сада морају финансијски подржати и државне службенике Украјине.

И док Украјина и Русија данас точно знају што желе, сад и Еуропска унија тек своје одлуке морају донијети: наставити гомилати финансијске издатке и пролонгирати подупирање Украјине докле год је то финансијски или политички изводиво или осмислити било какву стратегију која би била усмјерена на крај сукоба. Тај одговор је још неколико мјесеци на тренутним владарима сад-а и Еуропске уније, а онда и на грађанима који ће на изборима изабрати водства оба блока.

■ Душан Цветановић

Санкање на стратишту

Зимске радости за малишане у децембарским и јануарским данима без много снега нису оно право. Па још ако су равничарски крајеви. Али домислили су се родитељи из сремске равнице и своје малишане одвели на једну од ретких 'узвишица' да уживају у снегу и санкању – на Спомен-гробље стрелјаних у Сремској Митровици. Шест пирамидалних хумки висине око 10 метара ове зиме добиле су неочекивану намену.

'Над костима недужних жртава које су усташе и фашисти убили ту, у Сремској Митровици у Другом светском рату, а међу којима су и знаменитог саве шумановића, деца се санкају и веселе', реговали су из Музеја жртава геноцида. Подсетили су да је у оквиру гробља сахрањено око 6.000 српских, јеврејских и ромских жртава усташког геноцида и нацистичког терора међу којима и истакнути српски сликар Сава Шумановић. 'Ових дана, на запрепашћење јавности, масовне гробнице у Сремској Митровици користе се као један од простора за игру, разбигригу, забаву, санкање и друге активности непримерене масовном губилишту недужних цивила', рекли су у саопштењу и затражили да надлежни хитно реагују и заштите губилиште од даљег скрнављења.

Спомен-гробље у Сремској Митровици подигнуто је и уређено као меморијални комплекс 1960. године, по пројекту чувеног архитекте Богдана Богдановића, у знак сећања на усташко-немачки погром становништва у Срему. У лето 1942. године, када су Сремци у колонама довођени у казниону, а онда ноћу извођени, стрелјани и закопавани у

заједничким гробницама. Процењује се да је ту у августу и септембру 1942. године доведено око осам хиљада грађана Срема.

'Спомен-гробље налази се поред старог Православног гробља, на месту где су биле заједничке гробнице неколико хиљада стрелјаних родољуба од стране фашиста и усташа током 1942. године. У великој усташкој и немачкој офанзиви на Фрушку гору и Срем у лето 1942. године предвођеном злогласним усташким официром Виктором Томићем ухапшен је и мучен у митровачкој казниони и чувени сликар Сава Шумановић, који је са хиљадама родољуба овде покопан', изјавио је директор Завода за заштиту споменика културе у Сремској Митровици и додао да су свуда у меморијалном комплексу постављене информационе табле, те да не постоји могућност да неко није обавештен о каквом месту од историјског значаја се ради.

Реаговале су и друге институције, као и потомци жртава, али се покренула и полемика око тога да ли је дечја игра на овом месту примерена или није, јер, како многи наводе, њоме се не уништава и не оштећује меморијални комплекс, а парковски уређен простор предвиђен је за шетњу и безазлену дечју игру. Време је да 'живот крене даље', могло се чути од појединих родитеља и посматрача.

Када и како то 'живот креће даље' и у ком тренутку је легитимно превредновање колективног сећања и достојанственог односа према жртвама и прошлости уопште? Јесу ли осуде претеране или је претерана небрига и незнање родитеља који су децу одвели на санкање на стратиште?

Један од кустоса Музеја жртава геноцида, Бојан Арбутина, подсетио је у изјави медијима да је

#214
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

Спомен-гробље
у Сремској
Митровици (фото:
Wikipedia)

санкање на масовном стратишту у Срему само један у низу скрнављења споменика културе и стратишта у Србији. 'Та непримерена понашања смо видели и у спомен парку Јајинци, где се возе ауто-трке, где се формирају депоније смећа, где се сунча. У Крагујевцу такође. У Лесковцу је била покушана организација мале матуре на масовном стратишту. Затим на локалитету Топовске шупе имали смо својеврстан фото-сешн који је направила млада девојка, сликајући се потпуно гола на том масовном стратишту и на том локалитету где је био логор', подсетио је Арбутина.

И док се расправа о границама примерености још увек води, срећом да за сва слободнија тумачења 'примереног' постоји и 'забрањено'. Иако је Богдан Богдановић градио споменике који славе живот и победу живота над смрћу, треба се ипак замислити над тим какав то живот може победити смрт. Онај који хумке види тек као брдашца, а којем су сећања терет можда може надмудрити и заобићи локалне прописе, али у суштинској борби дугорочно губи.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. **OSLONAC MLADIMA** smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

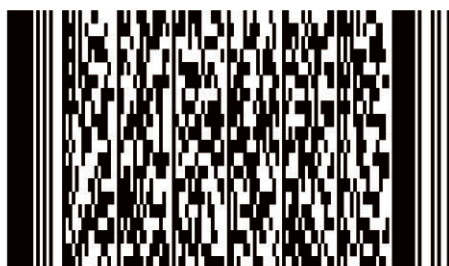
Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je **OSLONAC MLADIMA**. Zajedničkim radom samo u zadnje vrijeme izdvojili smo preko 500.000 eura za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je **OSLONAC MLADIMA**! Posjetite našu web stranicu oslonac.privrednik.hr i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal i informirajte se o srpskoj zajednici u Hrvatskoj

p-portal.net

Radio Privrednik
Stanica za sve naše ljude

p-portal.net/radio-privrednik
Slušajte nas putem Interneta

Теби појем, ДОМОВИНО

ПРЕЧА(НСКА)
ПОСЛА

пише Ђорђе Матић

Мокрањчево је дјело овдје, као и готово све остало, у најгора времена одстрањено за дуга времена. А кад је најгоре прошло, полако, тихо, суздржано, онако како се то овдје ради преко три деценије, почело се враћати. Морало је, све друго било би барбаризам

Јануар је мјесец испуњен најважнијим датумима за наш народ. Седмога јануара слави се рођење христово, дакако. У несхватљивој случајности или пак по некој вишој, застрашујућој иронији на тај дан умро је никола тесла, свештенички син. Четрнаестог јануара, по старом календару, упокојио се свети сава, а његов празник и као школска слава празнује се

27. јануара. За нашу високу културу и умјетност пак, први мјесец у години има важан датум – 9. јануара 1856. рођен је стеван стојановић мокрањац, а ове године пада и 170 година од његове смрти. Композитор, мелограф, педагог, оснивач школа, теоретичар и музички писац, Мокрањац с правом већ вијек слови за класика српске музике. Ово потоње ми се увијек чини као недовољна хвала. Мокрањац је најважнија музичка личност читаве националне историје, једна и данас не-обична, тешко објашњива појава и фигура чија су

ремек-дјела сталност тамо гдје је рођен и умро, али која се циклично враћају и овдје, с ове стране, и то у динамикама које се с још већом тешкоћом прате и које је готово немогуће тумачити. А како и не би. Опсег, ширина, замах, амбиција, разноврсност, надахнутост, тајновитост и небесна вриједност његове музике писане за људски глас остају запањујућа музичка и свекултурна чињеница која с пролазом времена добива на значењу. И све је потребнија.

Да се прво подсетимо: два правца унутар најбољег дијела опуса, оног вокалног, издвајају се свакако – један дио су композиције с мотивима из народне музике, по чему је Мокрањац у својој стилизацији пучких напјева остао суверен и ненадмашан, а други је црквена, литургијска музика. У првом, 'народном' циклусу, најистакнутије су чувене 'Руковети'. У религиозном опусу, односно у црквеном појању као монумент у зраку лебди 'Божанствена литургија Светог Јована Златоустог', то неземаљско апсолутно ремек-дјело. Оно што сам о њему написао једним важним поводом, кад се први пут уопће поново вратило након десетљећа да се изведе у овој земљи, вриједи и сад: 'Литургија' је вјеројатно највише постигнуће у савременој историји духовне музике у Срба, али и Јужних Славена, рад који, откад се овај народ изражава музичким тоном, има сасвим засебно мјесто у и даље несачињеном канону свију умјетности овога несретног простора. Канону свјетовном, лаичком то јест. У духовном, обредном и формално институционалном смислу, Мокрањчева 'Литургија' постала је службени дио богослужења Српске православне цркве. 'Литургија' је написана 1895. године, у контексту тада младе националне српске државе, у великој славенској и романтичкој традицији свјетовних композитора који стварају религијску музику. Као такву, Мокрањац ју је засигурно дијелом писао на линији узора из саме средишње тачке славенског свијета, надахњујући се руским узорима – али само до одређене мјере и црте. Иза ње почиње дистинкција, она која одваја наш, посебан свијет и звук.

Двије најпознатије литургије посвећене истоме свецу Источне цркве написали су велики Руси – прву чајковски, петнаест година прије Мокрањаца и другу, каснију, рахмањинов. Разлике у односу на Мокрањчев магнум опус чујемо данас јасно. Тон и опсег код Чајковскога су големи, дубоки као бездно, као Русија сама. Збор огроман, као и увијек, распон гласова иде од силног баса профонда – тог руског музичког потписа – до соло сопрана у највишој интонацији – у чему је метафорички изречена намјера: свеобухватност, несхватљива ширина, *есхајон*. Рахмањинов, искусни литургичар и композитор најљепших духовних композиција, урођен у руску метафизику, међу последњим је представницима романтизма. У своје доба већ анакрона фигура, кроз предромантику и руско средњовјековље, моћ његове религијске музике надвила се над грешним свијетом више као пријетња него као утјеха.

Мокрањац, присан је и интиман као вршак лелујаве и пријатељске свјетлости свијеће око које се окупља обитељ. Све је топло и блиско, малено као народ којему припада. Код Мокрањаца ништа не плаши, а све дише миром.

Градећи своје ремек-дјело на двије основне материје – на неким принципима романтизма, дакако, као првој – он је увео још нешто есенцијално – наш фолклор. Напјеве Срба и Влаха, мистични састојак који обогаћује себе сама, своју

Стеван Стојановић Мокрањац (аутор портрета: Урош Предић)

народну посебност, али и оно *по себи* највише, метафизичко, универзално кршћанско.

Напротив, у овим свјетовним, кроз историју често ниским мијенама и увјетованостима, Мокрањчево је дјело овдје, као и готово све остало, у најгора времена одстрањено за дуга времена. А кад је најгоре прошло, полако, тихо, суздржано, онако како се то овдје ради преко три деценије, почело се враћати. Морало је, све друго било би барбаризам. 'Руковети', чији се трећи дио иначе зове 'Из моје домовине', и други радови мање, но дијелови из 'Литургије', трајно извођени дословно по читавом свијету и тада кад овдје нису више могли, вратили су се овдје и онима који су их прије страшног лома најбоље и најдуље изводили. Но, зачују се Мокрањчеви радови прошлих година и на неочекиваним мјестима. Без сумње најпознатију, чудесну пјесму 'Тебе појем', у Хрватској изводе све учесталије зборови, пјевачка друштва, аматерска и професионална, а снимии ју је између осталих и загребачки дјечји збор Звјездице. Најчешће, што ненавикнуте може испрва збунити, пјевају је далматинске клапе. Једна изведба, она клапе Свети Јурај, која припада Хрватској ратној морнарици – изазов је вишеструки за нас. Над самим постојањем ове верзије можемо се након свега поставити различито. Из прве можда и с немалим удјелом разумљиве злурадости, што би био природан рефлекс. Можемо се и замислити, међутим, и питати се многобројна, бескрајно тешка питања, а онда покушати најприје себи дати одговоре и заузети став, релативизирајући све, или пак горко и с боли одбити помирљивост спрам симболике коју таква изведба носи. Ово је до свакога од нас како ће се поставити. Лаких одговора нема.

Прошле године 'Литургија' је изведена и у базилици светог Анте Падованског у Загребу. Пјевали су чланови чувеног Академског збора 'Иван Горан Ковачић' у спомен великог хрватског диригента владимира крањчевића који ју је раније много пута извео, па је како кажу, постала и његов 'заштитни знак' – 'Литургија' што је, како су у најави рекли, 'један од бисера духовне гласбе'. Нигдје и ниједном приликом не кажу чије.

Прије двије године Мокрањчеве најпознатије вокалне композиције извео је и збор хнк-а из Осиека на Божићном концерту у Вуковару. Мисли се наравно на Божић по грегоријанском календару, а не по оном који је ревидирао Славонац миланковић из оближњег Даља. Ових дана, кад би се могло, послао бих збор да на истом мјесту опет поново изведе 'Тебе појем'. Тамо би у мутном и мучном јануару најљепше сјала њена блага свјетлост. Тамо је сад највише треба. ■

РАДОСЛАВ ЗЕЛЕНОВИЋ

Наша Киноотека међу три најбоље светске филмске архиве

Због тога су се режисери Бернардо Бертолучи и Тео Ангелопулос јавно успротивили НАТО бомбардовању Београда. Југославија је имала закон да све што се код нас сними или увезе из иностранства мора да се похрани у Киноотеци. И забрањени филмови из доба социјализма сачувани су захваљујући копијама које се у њој налазе

Догађај филмске културе у Југославији и Србији свакако је радослав зеленовић, дугогодишњи директор Југословенске кинотеке, уредник филмског програма на Југословенској радио-телевизији (ЈРТ), оснивач фестивала европског филма на Палићу, свеучилишни професор и много тога још за што је заслужан у његовању те велике умјетности и невиђене страсти која се зове филм.

Од када датира ваш интерес да се бавите филмом?

Почео сам да се бавим филмом тако што сам у Косовом Пољу, где сам 1948. године рођен и где сам провео младост, исецао слике из стрипа Политикиног забавника, лепио их и стављао на један ваљак, а испод је био други ваљак и тако би се те слике окретале. Све бих то ставио у сандучић од мармеладе, која је тада стизала у Југославију као међународна помоћ, па бих исекао на том сандучету један прорез и тако бих добио импровизовани кино пројектор. Мој друг је осветљавао тај прорез и ми смо тако у једном подруму 'пуштали филмове'. Звали смо на те 'пројекције' и наше другове и наплаћивали 'улазнице' по један динар. Неки мој друг је признао родитељима да је потрошио паре у нашем 'биоскопу', то је чуо мој отац и намлатио ме к'о магарца. Имао сам тада осам година.

Је ли тада било правог кина у Косовом Пољу?

Мој отац је био железничар, а мајка просветна радница и ми смо у то време, средином 50-их, становали у две канцеларије биоскопске сале у Косовом Пољу. Мој отац је, као друштвену обавезу, имао да се брине о том биоскопу и сећам се да ми је доносио садржаје многих филмова, који су се тада као леци делили публици и ја сам гутао те садржаје. Свако вече сам гледао филмове који

су остављали такав утисак на мене да сам након завршене гимназије у Приштини пожелио да упишем Факултет драмских уметности (ФДУ), одсек за филмску режију у Београду. Три пута сам покушавао, али на ФДУ нисам успео да се упишем. Завршио сам студије опште лингвистике и јужнословенске књижевности, али у Београду сам тада постао члан омладинског аматерског филмског клуба Дома омладине. Морам да кажем да сам направио неколико занимљивих и успешних филмова; неки од њих су добили и међународне награде и признања. Дом омладине је у то време тражио уредника филмског програма, јавио сам се на тај конкурс и прошао сам. И тако је почела моја каријера бављења филмом која ево траје већ 52 године.

Дајте нам филм

Мјесто уредника филмског програма Дома омладине за заљубљеника у филм попут вас сигурно је дјеловало крајње узбудљиво.

Да, могло је тада раних 70-их у Дому омладине свашта да се ради и нешто ново да се смишља. То је време Њупорт uez фестивала у Београду, стварања битеф-а, фест-а, бемус-а и других најзначајнијих уметничких фестивала код нас. Било је то време филма. У Дому омладине у Београду 1973. године било је на филмским пројекцијама укупно тринаст хиљада људи. Имали смо те године Префест, филмове који су се приказали прво код нас у Дому омладине, па онда на фест-у. И можете замислити, карте су плануле за 20 минута. Био је то невиђени успех. Дом омладине је тада имао и јаку издавачку делатност и ја сам предложио да уместо праве улазнице књига буде улазница. Сећам се да смо у то време једино ми у Београду приказивали филм 'Кум 2' и то 70 дана и у тих преко два месеца ми смо посетиоцима тог филма продали више од педесет хиљада књига. Ја сам тада отишао у издавачку кућу Реч и мисао и рекао

главном уреднику да ми треба сто хиљада књига. Није хтео са мном да разговара, мислио је да се шегачим. Дом омладине је мени тада пружио могућност да експериментишем.

ШТО ЈЕ БИЛО ДАЉЕ С ВАШОМ КАРИЈЕРОМ?

Године 1978. прелазим за уредника у филмској редакцији тв Београд. Сви ти силни филмски гледаоци у Дому омладине били су мали број у односу на број гледалаца који је гледао филмове на ЈРТ-у од Словеније до Македоније. Тада је постојала лепа пракса која се касније на жалост изгубила, а то су биле најаве филмова. Не можете да на програм треснете филм 'Грађанин Кејн' орсона велса а да пре тога не објасните млађим гледаоцима зашто је то важан филм. Имали смо и серије значајних документарних филмова под називом 'Један аутор, један филм', након којег би организовали разговоре о том филму. У нашем програму се знало: петком би био неки онако, шарени филм, у суботу премијера, у недељу породични филм, у уторак Фестове премијере, средом је обично био неки спорт, четвртак је био резервисан за 'Кино-око'. Имали смо зимске тв филмове за ђаке на распусту и на крају један невероватан социјални експеримент: филмски маратон. Када смо тада најављивали филмски маратон, наш технички директор је морао да се појави на екрану и да објасни гледаоцима да телевизор неће експлодирати зато што ће радити без престанка 36 сати, од петка до недеље. Знало је да се догоди да се нека републичка телевизија искључи из неког разлога из маратона и тада би се телефони усијали и људи су викали у један глас: Дајте нам филм.

Гдје се налази филм, између умјетности и масовне забаве?

Већ у то време, када је интерес за филм био на врхунцу, могле су се осетити последице тог инте-

Дугогодишњи директор Југословенске кинотеке, уредник филмског програма на ЈРТ-у и заљубљеник у филм

РАЗГОВАРАО
Бојан Муњин

реса, које ја у прво време нисам најбоље разумео, али касније итекако јесам. Појавили су се видео рекордери. Убрзо се видело да ће се филм из биоскопских сала масовно преселити у дневне собе и ја сам тада написао један текст у којем сам навео како ће 'у неком тренутку са једног места читав свет гледати исти филм.' Ствари су се одвијале тако да је након нашег првог филмског тв маратона Удружење филмских радника Србије одржало конференцију за штампу на којој је тражило да се филмски тв маратон забрани. Од петка до недеље нико не иде у биоскоп, сви код куће гледају маратон. Када сам излазио са телевизије и улазио у такси, таксиста је хтео да ме бије јер нико више неће да излази на улицу. Људи би испекли прасе, изнели послужење и сели пред телевизор и нису устајали два дана. Било је великих негодовања и када су у паузама филмова почеле да се пуштају рекламе. Тада сам филмским радницима покушао да објасним да је само питање дана када ће се на телевизији појавити не само још један филмски маратон, него када ће се на десетине тв канала специјализовати само за филмове, уз гомиле рекламе, 24 сата дневно. То је изгледало као поприлична утопија у Југославији, која је тада имала два тв канала, али на крају погледајте где смо данас.

Оптужбе и суспензије

Како сте се ви као уредник филмског тв програма сналазили у друштвеном и политичком контексту тадашње државе?

Било је великих узбуђења и лепих тренутака. Замислите, рецимо, ситуације за време одржавања фестивала у његовим најбољим данима средином 70-их, који смо ми на тв Београду пратили из вечери у вече. У дворани Дома синдиката седе моникавити и Ђулијано Ђема, пред салом шета Џенифер О'нил, за шанком мишел пиколи пије вотку са мојим кумом, а сви чекамо да дође славни сем пекинпо. То је била та јединица мере са којом се тада вагала страст, узбуђење и слава. То што ми нисмо били ни Исток ни Запад, што смо били несврстани и што смо имали овакве филмске фестивале, створило је предиспозицију да имамо у Кинотеци у Београду једну од најбољих колекција филмова на свету. Може се храбро рећи да је Југославија тада била Европска унија у малом.

Како је било онда када је било тешко?

Четири пута сам подносио оставку због тога што смо у тв програму приказали домаћи филм 'Квар', јер он тада није био 'у складу са социјалистичким моралом'. Питао сам надлежне да ли треба да се штите деца или родитељи, с обзиром на то да се тај филм најнормалније приказује у биоскопу. Неколико пута сам морао да одговарам зашто сам на дан авној-а пустио филм 'Тачка преокрета' са совјетским дисидентом михалом барашњиковим, али не због Барашњикова него зато што је филм амерички, а не домаћи. За 20. октобар, дан ослобођења Београда, пустио сам 'Бал на води' са естер вилијамс и био оптужен да пуштам филмске лимунате, а не револуционарне филмове. Због светски познатих филмова 'Двадесети век' и 'Лимени добош' Савез бораца је упутио писмо Партији (моја жена је дуго чувала то писмо) у коме се каже да би мене требало стрељати на Тргу Маркса и Енгелса. Једном је био озбиљан инцидент када сам, не размишљајући, пустио филм титлован на ћирилицу и тада сам се морао извинити гледаоцима тв Загреб. Југославенски 'црни талас' на филму био је велики проблем за пуштање на телевизији. Једини судски забрањени филм тада је био омнибус филм 'Град' живојина павловића, марка бабца и кокана ракоњца, али било је и пуно 'склоњених'. Ипак, једном сам успео да пусти филмски серијал 'Забрањени без забране', у којем су приказани многи од тих бункерисаних филмова. Након свих тих оптужби и суспензија, није ми више било добро на телевизији. Одлучио сам да одем.

Отишли сте у Кинотеку...

Радослав Зеленовић
(фото: Милан
Маричић/ATAIMAGES/
PIXSELL)

Да. Кинотека је тада две године била без директора и у доста лошем стању и звали су ме да помогнем. Била је то 1992. година и земља под санкцијама. Није ми било довољно што сам тада отишао у Кинотеку, него сам и основао филмски фестивал на Палићу. Филм је велика ствар и зато је Кинотека важна установа. Морам да вас подсетим да су се режисери Бернардо Бертолучи и Тео Ангелопулос јавно успротивили НАТО бомбардовању Београда, између осталог и речима да се у Београду налази једна од три најбоље светске архиве филма, а то је Кинотека и да би била трагедија да она буде уништена.

Зашто је важан Фестивал европског филма на Палићу?

Овај фестивал је настао у тренутку када је Југославија била окована санкцијама и он је створен добрим делом из потребе да филмови из Европе и њихови ствараоци дођу код нас, као што су увек долазили. Ти редитељи су својим присуством, такође, мењали слику наше земље, којој су многи у тим временима окренули леђа. Први филм из Хрватске који смо приказали на Палићу, 1997. године био је филм винка брешана 'Како је почео рат на мом отоку'. То тада није било лако, али смо приказали тај филм. Након тога, све што је било снимљено у Хрватској за нас је на Палићу било интересантно. Све те живуће европске режисере, чије филмове смо чували у Кинотеци и додељивали им признања, довели смо на Палић.

Колика је заправо вриједност филмске архиве Кинотеке којој сте ви дуги низ година били на челу?

Док сам предавао на факултету историју филма, ја сам стално мојим студентима говорио да филм у нашим крајевима не почиње са филмом 'Славица'. Прва филмска пројекција у Србији десила се

6. јуна 1896. године у Београду, пет месеци након браће лимииер и њихове прве светске филмске пројекције у Паризу. Југославија је имала закон да све што се овде сними или увезе из иностранства, једна копија филма са припадајућим плакатима, фотографијама, афишима и сценаријем, морају да се похране у Кинотеци. Тај закон је омогућио да сви филмски материјали од Словеније до Македоније буду похрањени на једном месту. И ти забрањени филмови из доба социјализма, опстали су само зато што су њихове копије сачуване у Кинотеци.

Након распада Југославије остало је исто име: Југословенска кинотека. Зашто?

Било је много притисака да Кинотека промени име. Тада сам тим људима рекао: Југословенска кинотека није географски појам. Југословенска кинотека је сигурна кућа. У свом фонду Кинотека има 80 посто филмског материјала из свих ових крајева, изван Србије. Људи са Пулског фестивала, када су славили 60 година постојања, дошли су у нашу Кинотеку и узели све што им је требало за тај догађај. Оно што је једина важна чињеница јесте да смо ми сав тај материјал сачували. Кинотека је у оно време омогућила и другим републичким филмским центрима да се достојно развијају. Данас можете у Кинотеци да добијете копију било којег филма који вас интересује. У Кинотеци сам потрошио све своје професионално и све своје слободно време и сав свој ентузијазам. Био сам ту и у опасним временима, када су зграду Кинотеке, која је изграђена 1841. године, хтели да продају неким тајкунима да направе огроман видео клуб или касније робну кућу. Могао сам главу да изгубим. Када сам имао 18 година у Косовом Пољу, ја сам сањао да ћу једног дана цепати карте на улазу сале у Кинотеци. У Кинотеци сам био директор и тамо сам провео 24 године и никада нисам одустајао. Ја сам свој сан досањао и немојте да ме питате колико кошта тај сан. ■

Спорна остала одликовања

Једино чињеница да је један забављач добио исти орден као и студент Електротехничког факултета у Бањалуци, који га је завршио са свим десеткама у индексу, изазвала је негативне реакције у дијелу јавности Републике Српске

Дан Републике Српске (фото: Дејан Ракита/PIXSELL)

Обиљежавање 32 године постојања Републике Српске протекло је баш онако како се очекивало. Из визуре Бањалуке била је то спектакуларна прослава, још свечанија него све претходне. С друге стране, из Сарајева су данима, такође очекивано, стизале поруке којима се оспорава девети јануар.

Углас су представници бошњачких политичких странака и међународне заједнице поручивали да је празник неуставан, да тог датума не може бити слављен Дан Републике, а појединци су најавили и подношење кривичних пријава. У Републици Српској за одлуку Уставног суда одавно не маре, као ни за бијес странаца, а планове није пореметио чак ни прелет америчких Ф-16 авиона изнад Бањалуке за вријеме трајања свечане академије.

А на академији, уз политичаре, говорили су и два умјетника, матија бећковић и никола пејаковић. Обичај је да сваке године пригодну бесједу одржи неко из умјетничког миљеа. Били су ту и лазар ристовски, и милош биковић, а ове године бесједила су чак двојица. Прецизније, Бећковић је рецитовао своју пјесму 'Косово поље', док је Пејаковић био много опширнији.

'Данас је Дан Републике Српске, за неке обичан дан, за нас преважан. Схватио сам да би требало да говорим о темама које ме као цунами потопе на овај дан. Да набрајам ране које смо сами себи нанијели, али и које су нам нанијели и други. О стријељањима, убијањима, забранама. Могао бих да причам о злочинима против свештенства. О страшним тајнама, мукама, о демонском рату, неправди и бомбардовањима. Могао бих да причам и о притисцима који су над Србијом и Српском и данас', нагласио је Пејаковић.

Притисак је ријеч која је обиљежила и ову прославу. Од већ поменутог прелета авиона, преко изјава политичара из Сарајева у којима су садржане пријетње ратом, па до негодовања западних амбасадора и кристијана шмита ког, иако се представља као високи представник, у Српској нико озбиљно не доживљава.

А зашто се пријети ратом и кривичним пријавама, зашто Америка диже авијацију, а амбасадори бивају нервозни? Подсјећања ради, Република Српска као државни празник слави

девети јануар као Дан Републике. Ради се то у спомен на догађаје из сарајевског хотела Холидеј ин од 9. јануара 1992. године када су српски посланици у скупштини тадашње БиХ, савезне јединице СФРЈ, усвојили декларацију о оснивању Српске Републике БиХ. Био је то одговор на дешавања у парламенту из октобра и новембра када су муслимански и хрватски посланици, прегласавајући српске, донијели низ одлука које су за циљ имале одвајање БиХ из Југославије. Резултат тих одлука био је референдум о независности одржан 29. фебруара и 1. марта 1992. године, на који није изашло српско становништво БиХ и на којем није гласао потребан број грађана, али су резултати ипак признати и искоришћени као темељ да муслимански и хрватски представници у сарајевским институцијама прогласе независност.

Услиједио је грађански рат са више од 100.000 погинулих, који је након три и по године завршен у Дејтону, када је практично међународно признато постојање Републике Српске у оквиру нове државе БиХ.

Обиљежавање Дана Републике све до средине прошле деценије у Бањалуци је углавном било скромно. Пошто се 9. јануара прославља и дан Светог великомученика Стефана, тај светац је узет за крсну славу Републике, а обиљежавање се сводило на јутарњу литургију и поподневну свечану академију. Све до 2015. године, све то никоме или готово никоме није било спорно. На свечаности су долазили поједини представници међународне заједнице, лидери Хрвата у БиХ, а стидљиво су се почели чути гласови да ће пут Бањалуке 9. јануара и нека од делегација бошњачких странака.

Али, све се мијења након што је лидер сдба бакир изетбеговић Уставном суду БиХ поднио апелацију за оцјену уставности празника коју су судије усвојиле и констатовале да Дан Републике, ако се прославља 9. јануара, вријеђа припаднике других народа у БиХ јер се поклапа са вјерским празником.

Препоручено је Бањалуци да пронађе други датум.

Од тога није било ништа. Не само да власт Републике Српске није пронашла други датум, него је наставила да слави 9. јануара у много већем обиму него дотада, организујући свечани дефиле полицијских снага, људства и механизације, по угледу на неке друге војне параде, највише ону московску. Како Српска нема војску, а ни полицајаца није превише, временом су учесници дефилеа постали и представници цивилног сектора, па тако Бањалуком тог дана шетају и поштари, спортисти, бивши борци, мотоциклисти и други.

Све заврши извођењем пјесме 'Пукни, зоро' о чему се и ове године доста полемисало, а незналице на друштвеним мрежа су тврдиле да је та пјесма чак и химна Републике Српске.

То, наравно, нема везе са истином као што са истином нема везе ни прошлогодишња тврдња председника Републике милорада додика да је ријеч о пјесми коју су српски војници пјевали на Кајмакчалану, због чега се јавно згрозио чак и аутор те композиције, РОБЕРТ ПЕШУТ МАЊИФИКО, који ју је написао за филм 'Монтевидео, бог те видео'.

Како год, док се из Сарајева вријеђало и пријетило, а у Зеници чак и запаљена застава Републике Српске, у Бањалуци се играло и пјевало уз мирослава илића, ацу лукаса, даницу црногорчевић и бају малог книнцу који је истог дана одликован Орденом Његоша првог реда, што је једно од највећих републичких одликовања. Једино чињеница да је један забављач добио исти орден као, рецимо и то, студент Електротехничког факултета у Бањалуци, који га је завршио са свим десеткама у индексу, изазвала је негативне реакције у дијелу јавности Републике Српске.

Избор одликованих сваке године изазива жестоке полемике и данас се може рећи да су баш одликовања једина тачка спорења у Републици Српској током прославе Дана Републике. ■

Српска прославила свој дан

пише
Жарко
Марковић

Отпловио још један нин 'какав смо знали'

Колективни редакцијски трансфер

Неколико мјесеци након промјене власничке структуре недељника нин, упркос најавама да се ништа не мијења, практично цијела редакција је напустила овај медиј и најавила покретање новог недељног листа у оквиру Јунајтед медија

ПРИЈЕ нешто више од четири мјесеца, на овом истом мјесту, изјестили смо читаоце о промјени власништва чувеног београдског политичког недељника нин. Писали смо тада, између осталог како је, дотадашњи власник, њемачки Рингиер цјелокупни проценат својих дионица 'донирао' Јелени Дракулић Петровић, која је јавности у Србији најпознатија као вишестепенијска висока функционерка Рингиера. Навели смо и то да се, по првим најавама нове власнице, уређивачка политика неће мијењати, али да се у новинарској београдској чаршији шире трачеви да формална 'транспарентна трансакција' служи само као параван за стварну, а да је нови власник

нин-а неко још увијек невидљив, те да ће у догледно вријеме до промјена у уређивачкој политици морати да дође, закључивши на крају да би за српску јавност у цјелини било значајно да нин опстане и то не као пуки свежањ увезаног папира са препознатљивим логотипом, него као медиј који обликује друштво као што је већи дио своје скоро деведесетогодишње историје и радио.

Једва су, дакле, прошла четири мјесеца док се није јасно и гласно показало да су у медијској чаршији гласине и трачеви углавном ближи истини од формалних изјава, прокламација и заклинања. Наиме, практично цијела досадашња редакција нин-а одлучила је да напусти овај лист и запосли

се у настајућем новом политичком недељнику, још увијек непознатог имена, чије се покретање очекује у оквиру медијске Јунајтед медија групе, у чијем окриљу већ раде телевизије Н1 и НоваС, односно дневни лист Данас и таблоид Нова.

Оваква одлука је засигурно необична и несвакидашња, али није дошла из ведрог неба, како се то каже. Најмање два сигнала су сугерисала да ће нешто да се мијења. У првим недељама и мјесецима свог 'мандата', нова власница нин-а се оријентисала на јачање интернетске презентације листа, односно пратећег му портала. Наиме, нин је доскоро био изузетно оскудно присутан на вебу, малтене искључиво најавама текстова из штампаног броја, уз врло старински дизајн. Сада је покренут доста модернији портал и у тај нови сегмент редакције стигли су неки нови људи, чини се не претјерано комплементарни тамошњим новинарским старосједиоцима. Много већу пажњу, међутим, привукао је интервју који је нин-у, односно његовом главном уреднику, милану Ђулибрку, у јекну изборне кампање, дао предсједник Републике Александар Вучић. Послије низа година током којих скоро нико из власти није говорио за овај лист који се позиционирао снажно опозиционо, ово су многи доживјели као непријатно изненађење, чак и 'продају', мада сам интервју садржајно никако није био 'полтронски'. Цијела ствар је била савршена илустрација дубине поларизације српског друштва, јер се послје интервјуа Ђулибрк морао препустити вишеструком 'ритуалном правдању'.

И таман кад се учинило да се ствар у послјеизборном хаосу и заборавила, дошла је вијест да дугогодишња Ђулибркова замјеница весна малишић одлази у пензију, што не значи да напушта новинарство, али да понуду нин-а о наставку сарадње није прихватила. Да се разумијемо, то да новинари и након формалног одласка у пензију настављају да раде, прије је правило него изузетак. Уосталом, и сам Ђулибрк је већ неко вријеме у пензији. Након ове вијести, у чаршији су већ почеле лицитације, ко идући одлази, али редакција је, ето, одлучила да остане сложна, па ће отићи сви. У новом недељном листу, доћи ће наводно и до ротације на челу, па ће управо Малишићка бити главна уредница, док ће Ђулибрк уређивати рубрику економије.

И мада 'спиновци' из Јунајтед медија групе скрећу пажњу на нови недељник који оснивају, ту не би требало да буде неких изненађења. Знају читаоци јако добро шта ова 'екипа' зна, а шта не зна. Очекује се наставак фокуса на 'истраживачко новинарство', на откривање 'афера властодржаца' и тако даље, и томе слично. Занимљивије је питање шта ће бити са нин-ом. Злогучки пророци већ данима трубе како је ово 'крај', нестанак нин-а 'какав смо знали'. То је, међутим, тачно једино у контексту кратког памћења. И овај нин, Ђулибрков, да га тако назовемо, био је 'крај' и нестанак нин-а 'какав смо знали', нин-а који је више био 'прозор у свијет', а мање опозициона говорница. За нову власницу ово ће бити прави испит: да ли ће нин више усмјеравати у правцу портала или ће сачувати штампано издање као круну. За ово друго би јој требао одличан уредничко-новинарски тим, а тај 'кастинг' је данас, нажалост, доста сиромашан. Такође, нин у свом 'портфолију' има и најстарију и по многим најугледнију књижевну награду у овом дијелу свијета. То тренутно није у првом плану, али у неким симболичким координатама значаја овог листа никако није неважно.

У сваком случају, ово је, између осталог, и наставак поларизације српског медијског простора на 'провладине' и 'опозиционе' редакције. Уласком у структуру Јунајтед медија групе, маневарски простор доскорашњим нин-овим уредницима и новинарима ипак се смањује, а цијели један журналистички 'фронт' се додатно интегрише. Било како било, о српској медијској сцени се може свашта рећи, али не и да је досадна. Нажалост, међутим, та 'интригантност' све је мање резултат добрих текстова, емисија и пројеката, а све више оваквих 'скандала' и 'афера'. ■

Превирања у нин-у

пише
Мухарем
Баздуљ

АЛЕКСАНДАР НОВАКОВИЋ Срби су мање стереотипни у Холивуду

11. септембар 2001. проме-
нио је фокус Холивуда. Лоши
момци више нису Совјети, ни
Срби, јер су ратови на Балка-
ну окончани 1999. године. Око
Холивуда је усмерено на Бли-
ски исток и вероватно поново
на Русе због рата у Украјини

У југословенској кинотеци у Београду почетком децембра прошле године представљена је књига 'Срби у америчком филму (1925 – 2023)' писца Александра новаковића, која говори о третману и карактеризацији Срба као драмских јунака у играном америчком филму, од почетка звучне ере све до данас. Новаковић је дипломирао историчар и драматург, доктор наука драмских уметности из области позоришта. Пише романе, драме, афоризме, песме и кратке приче.

Шта вас је инспирисало да приступите анализи српског језика, културе и идентитета у америчким филмовима?

Видите, кад уђете у амерички филм, који доминира на светском нивоу, поставите себи следеће питање: зашто су, по правилу, Италијани или ма-

фијаши или посластичари и ресторатери, Ирци полицајци склони чашици, Скандинавци радни, поштени, помало наивни, а Англосаксонци америчка елита. Следеће питање које се постави је логично: а где смо ми, са Балкана, у тој причи. Иначе, мене ти национални стереотипи иритирају и не верујем да постоји 'типичан' Србин, Мађар или Летонач. Схватио сам, проучавајући стереотипе, да се иза свега често крију културни, политички и економски интереси.

Да ли на основу кинематографије можемо да видимо како се свет, и односи моћи, вредности и интереси у њему мењају?

11. септембар 2001. године променио је фокус Холивуда. Лоши момци више нису Совјети, јер СССР одавно не постоји, ни Срби, јер су ратови на Балкану окончани (надам се коначно) 1999. године. Око Холивуда је усмерено на Блиски исток и екстремне исламисте. Ко ће бити нови 'лоши момци'? Вероватно поново Руси због рата у Украјини. Да подвучем: Срби у дијаспори су углавном интегрисани, делом асимилирани, а притом хришћани, па нису толико 'занимљиви'. Искрено речено, ниједном народу или религији не желим да буде 'интересантан' на тај начин. Предрасуде се тако само хране, а од једностранних, површно направљених филмова нико осим крупног филмског бизниса нема неке користи.

Можете ли са нама поделити неко занимљиво откриће до којег сте дошли у истраживању и

Александар
Новаковић

раду на књизи 'Срби у америчком филму (1925 – 2023)? Постоји ли неки филм или период који посебно издвајате?

Ова књига је 'нарасла' из рада 'Слика Срба у америчком играном филму од почетка ере звучног филма до распада Југославије: 1927–1990' који је био део мог дипломског рада на Факултету драмских уметности. Размишљао сам о томе како да овај рад проширим, али сам сматрао да треба да прође неко време, да са историјском дистанцом сагледам филмове који су настали до тада (мислим на период од 1990. године надаље) и, кад је прошло више од двадесет година од рата 1999. Године, одлучио сам да, у новом светлу, поново сагледам ову тему. Допунио сам рад филмовима из периода 1925 – 1990. које раније нисам имао прилику да погледам и бацио се на анализу, углавном лоших или осредњих остварења од 1990. до 2023. године. Оно што је приметно је да се психологија Срба као протагониста филмова много боље и суптилније приказивала у филмовима 1970 – 1990. године. И даље су Срби радничка класа, понекад полицајци или интелектуалци који трагају за својим местом у свету, али више нису стереотипни. Дobar пример за то су 'Четири пријатеља' Артура Пена (аутор сценарија је оscarовац нашег порекла, стив тешић) и 'Маријини љубавници' Андреја Коначловског.

У којој су мери заблуде и предрасуде и даље присутне у савременим филмовима, да ли примећујете помаке ка реалнијем приказу?

Што се тиче стереотипа Срба, он није потпуно избрисан, али некако бледи. Надам се да ће Холивуд једном добити суперхероја словенског порекла. То би био значајан напредак. А етнички стереотипи се и даље користе у Холивуду, али у мањој мери, што није само због наметнуте политичке коректности већ и због еманципованости оних који су највише исмевани, а то су пре свега припадници афроамеричких, хиспаноамеричких и азијскоамеричких заједница.

Да ли филмови имају улогу обликовања јавног мњења или су само одраз тренутног стања?

Филм је скупа играчка што значи да мора имати инвеститоре који, најчешће, имају јасно одређену политичку агенду. Не заборавимо да је филм, од својих почетака, коришћен као пропагандно средство и то је и дан данас. Једно је, напомињем, лични став редитеља, сценариста који је њен део, али не целокупна уметничка естетика. Серије су данас бржи, ефикаснији начин за обликовање јавног мњења, те лакше отварају одређена друштвена, политичка питања, што чине и филмови, али сматрам да немају тако доминантну улогу. Нарочито не у последњих двадесет година јер су потпуно изгубили примат у односу на друштвене мреже, инфлуенсере, забавно-политичке програме које протежирају медијске куће (а највеће су у власништву корпорација и држава), а који су често толико шарлатански, лицемерни да вам се чини да више истине има у једном вестерну Џона Форда (чије ултрадесничарске ставове презирем), него у говору Џона Бајдена, рецимо. ■

ИМПРЕСУМ

Година XVII / Загреб | петак, 19/01/2024

ПРИВРЕДНИК #214

Издавач
Српско привредно друштво
'Привредник' и Српско
народно вијеће
главна уредница новости
Андреа Радак

Графички уредник
Дарко Матошевић
дизајн
Парабуреау /
Игор Станишевић
& Дамир Бралић

Уредник Привредника
Никола Лунић
Редакција
Јовица Дробњак, Александра
Лошић, Ђорђе Матић, Бојан
Муњин, Оливера Радовић,
Маша Самарџија, Леон
Ђеванић и Душан Цветановић

Привредник се финансира средствима
Савета за националне мањине Владе
Републике Хрватске.

Редакција
Прерадовићева 18,
10 000 Загреб
Т/Ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Аутор
књиге
'Срби у
америчком
филму (1925
– 2023)'

Пише
Владислав
Стојичић

Srđan Đurčić
ispred spomen obilježja

ног pjesnika Миљенка Васиљевића Чике и 'Гроб невиних' Григора Витеза прочита-ла је Јелена Тврдоријека.

■ Г. Газдек

Први међу слободнима

У јануару 1942. Војнић је био прво ослобођено котарско мјесто у Хрватској

У ПЕТАК 12. јануара у Војнићу је обиљежена 82. годишњица ослобођења од окупатора када је Војнић био прво котарско мјесто у Хрватској које је ослобођено. Усташе и други окупатори до краја рата више нису имали сталне посаде у том мјесту. До деведесетих година 12. јануар се обиљежавао као Дан општине.

На споменик у центру мјеста положени су вијенци и палим борцима и невиним цивилним жртвама упаљене су свијеће. Ове године по први пута на обиљежавање је дошао и начелник општине Небојша Андрић, бивши члан ХДЗ-а, а сада независни начелник. Још су присуствовали Раде Косановић, председник жупанијских антифашиста, Бисерка Вранић, потпредседница удружења антифашиста Карловца и Озља, антифашисти Крњака и Дуге Ресе. Споменик у центру Војнића, у облику обелиска, подигнут је у част 902 погинула борца тога краја, 3700 невиних цивилних жртва и двојице народних хероја, Милислава ДАКИЋА и Душана ВЕРГАША.

О доприносу у нов-у људи овог дијела Кордуна као и о данашњем третману власти према антифашизму и антифашистима говорили су Раде Косановић и Владо Ђурић (1931.) најстарији члан овог удружења антифашиста Војнића, који се као једанаестогодишњи дјечак био свједок догађаја.

— Ми антифашисти морамо бити поносни јер је Хрватска била један од лидера борбе против фашизма. Имали смо 71 партизанских одреда, 30 дивизија, 6 од 11 корпуса у Југославији. Од 228.000 учесника ноб-а, Хрватска је имала 140.000. Појединци сада хоће да фалсифицирају ноп и ноб. Морална обавеза је да људи овог краја његују антифашистичку традицију јер су много жртва дали за ослобођење — рекао

Антифашисти полагају вијенац — Војнић

је Ђурић. Након службеног дијела одржано је заједничко дружење уз ловачки гулаш.

■ М. Ц.

Улица за партизанку

По Драгици Канцијан до 1991. у Лудбрегу се звала основна школа, а њено име је сада спашено од заборава

НА приједлог Заједнице удружења антифашистичких бораца и антифашиста Вараждинске жупаније (ЗУАБА), Град Лудбрег је донио одлуку о именовању једне улице по Драгици Канцијан, познатој лудбрешкој младој партизанки и комунисткињи која је од тифуса умрла у конспиративној болници Габриновец ратне 1943. године. За вријеме Југославије, у Лудбрегу су по овој значајној личности назив носиле јавне установе, омладински колективи, а присутна је била у локалним медијима и публицистици. Вијест о овој градској одлуци, обрадовала је онајприје лудбрешке и varažдинске антифашисте.

Драгица Канцијан још се као врло млада дјевојка одлучила подржати Народноослободилачку борбу. Придружила се калничким партизанцима те активно судјеловала у борби. Била је њежна дјевојка, а ипак често је подизала борбеност и давала наду рањеницима у Габриновцу. Нажалост, услјед епидемије тифуса, заразила се и она. Умрла је у јесен 1943. Њеним именом прозвана је основна школа у Лудбрегу, но то је промијењено 1991. године.

Драгица Канцијан

И омладинска радна бригада звала се по прослављеној револуционарки. Њено име ипак је заборављено код младих генерација.

— Надолазећи Међународни дан жена потакнуо нас је на промишљање о улози жена у Лудбрегу. Од педесетак улица, тек двије носе називе према женама. Предлажемо да се једна од улица назове именом Драгице Канцијан, Лудбрежанке, судионице Народноослободилачке борбе, партизанке која умрла од тифуса у партизанској болници на Калнику. Приједлог је усвојен и градоначелник Дубравко Билић

обавијестио нас је да ће једна од улица у новом дијелу Лудбрега носити име познате Лудбрежанке — рекао је председник зуаба Вараждинске жупаније Миливој Дретар.

■ З. В.

Сјећање на Доситеја

Ово је црквени празник јер је мученик Доситеј Загребачки био први митрополит загребачко-љубљански, казао је владика Кирило

ЛИТУРГИЈОМ коју је 13. јануара у храму Преображења Господњег у Загребу служио администратор Епархије загребачко-љубљанске, владика буеносајрески и јужно-централноамерички Кирило, обиљежен је црквени празник Св. Доситеј Загребачки. Тај је датум за своју крсну славу узео и ВСНМ

Ломљење славског колача загребачког ВСНМ-а

Града Загеба на челу с председником Борисом Милошевићем.

— Ово је црквени празник читаве наше митрополије, јер је мученик Доситеј био њен први митрополит. Чињеница да га је српско вијеће у Загребу узело за своју славу доказ је да српски народ не заборавља свог пастира и да поштује његов лик и дјело — казао је владика, истичући да је Доситеј Васић своју пастирску дужност обављао у тешко вријеме. Владика је подсетио да је Доситеј 1932. изабран за првог загребачког митрополита.

— Насљеђе митрополита Доситеја је велико међу нама; мање се зна да је градио и цркве у Љубљани и Марибору — рекао је владика. Најавио је да ће наредне године бити обиљежена 80. годишњица смрти митрополита Доситеја. Архимандрит Данило Љуботина подсетио је на Васићев долазак с мјеста владике у Нишу.

— Након формирања заједничке јужнословенске државе, спц је 1931. оформила епархију из рубних дијелова Горњокарловачке и Славонске епархије и подигла је у митрополију. Доситеј Васић је био врло способан, високообразован човјек — истакнуо је о. Данило. Нагласио је и да

ИНФОРМАТОР

се митрополит Доситеј бавио хуманитарним потребама, а основао је и женски манастир Св. Петка. Током 1941. усташе су ухапсиле и мучиле митрополита. Владика је у Београду, гдје је пребачен, дао је прије смрти свједочење пред Архијерејским синодом.

■ Н. Ј.

Малобројни, али активни

Српска заједница је сложна у три села, Брањини, Кнежевом и Поповцу

У Дому културе у Поповцу, одржан је 9. традиционални божићно-новогодишњи пријем којем су присуствовали гости из Осјечко-барањске и Вуковарско-сремске жупаније. У име организатора присутне је поздравио РАДОЈКО СТРАЈНИЋ, председник ВСНМ-а Општине Поповац. Говорећи о раду већа у протеклој години Страјнић је, између осталих активности, рекао да су учествовали у мањинским изборима који су одржани у мају, и да су том приликом променили неке чланове који су замењени новим снагама и новим идејама.

Начелник општине ЗОРАН КОНТАК (ХДЗ) се захвалио већу што из године у

Пријем ВСНМ-а Поповца

годину ради све више. Контакт је похвалио добру сарадњу с већницима српске националне мањине на челу са својим општинским замеником ЗОРАНОМ МИЛОШЕВИЋЕМ (СДСС). Иако мала, а према последњем попису тек је 16,5 одсто српског становништва, српска заједница је сложна и активна у три села, а то су Брањина, Кнежево и Поповац. Доказ томе је и 9. традиционални божићно-новогодишњи пријем који је протекао у веселом расположењу, и уз наступ Фолклорног ансамбла Чуvari традиције барањских Срба.

■ З. Поповић

Божићни концерт

Богатим програмом и беседом о Божићу вуковарски пододбор обележио је хришћански празник

ВУКОВАРСКИ пододбор СКД Просвјета традиционално 8. јануара, различитим програмским активностима обележава Божић по Јулијанском календару.

Тако је било и ове године, када је одржан Божићни програм.

— Божићни концерт има дугу традицију и ми у програм, који је посвећен рођењу

Свечано је било у Вуковару

Христа, настојимо да укључимо све квалитетне потенцијале које имамо на овом простору. Управо је то период кад треба да се сви саберемо и свако одради оно што најбоље уме – рекао је председник вуковарског пододбора Миленко Живковић. У програму су учествовали рецитатори вуковарске Гимназије, Јелена Љубојевић и Вања Никић, Вуковарско српско певачко друштво Јавор са млађом секцијом, куд Слога, Новак Колар на хармоници, чланица скд Просвјете пододбора Вуковар Невенка Лукић, Тамбурашки оркестар Вучедолски звуци са солистима Милисавом Петковићем и Живојином Јергићем, те чланице новосноване певачке групе Ансамбла народних игара (ани) Вуковар. Одржана је и беседа о значају Божића, коју је говорио вероучитељ Техничке школе Никола Тесла Љубомир Абаџић. Веома атрактиван наступ имала је новоформирана певачка група ани, чија је чланица Александра Кртинић подсетила да Ансамбл народних игара из Вуковара традиционално чува игру, али и песму у склопу својих кореографија.

— Овај пут смо се одлучили да изведемо неколико песама и ван кореографија, да оформимо певачку групу, која ће учествовати у оваквим али и програмима Ансамбла, како би сачували од заборава традицију певања – рекла је Кртинићева додајући да су упркос само четири пробе, девојке свој наступ одрадиле одлично.

■ Сенка Недељковић

Пакетићи и пакети

Зво је поделио поклон пакетиће деци, а две хиљаде породица помогао пакетима прехрамбених производа

КАКО би обрадовали сународнике поводом српске Нове године, представници зво су у периоду од 9. до 11. јануара поделили 4000 поклон пакетића деци вртићког, основношколског и средњошколског узраста у настави на српском језику и ћириличном писму на подручју Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније.

— У три дана поделили смо пакетиће у школама и вртићима, а одређени број смо доставили општинама и мањинским већима, који ће их поделити деци – рекао је председник зво-а Дејан Дракулић, подсетивши да су средства за куповину пакетића обезбеђена ребалансом буџета, те да је у односу на прошлу годину подељено 500 пакетића више. Дракулић је са сарадницима обишао неколико школа у којима се настава одвија по моделу А или Ц те разговарао с директорима образовних установа, као и с малишанима, које су поклони посебно обрадовали.

— С директорима свих школа и вртића имамо добру сарадњу и трудимо се да помогнемо њихов рад у складу с могућностима. Малишани су били срећни и одмах су са знатнијом отворали пакетиће – рекао је Дракулић.

— За нас је важно чувати традицију, културу и писмо и на тај начин симболично исказати захвалност свима онима који похађају наставу на матерњем језику истакао је председник Заједничког већа општина из Вуковара. Подсетио је да има грађана који сматрају да њихове акције треба да укључе сву децу, нагласивши истовремено да Канцеларија за људска права, као искључиво прихватљиве трошкове прихвата искључиво активности које се тичу српске националне мањине.

Како би празничне дане учинили пријатнијим и с бољом трпезом, представници зво-а су поделили и 2000 пакета са прехрамбеним производима породицама

Поклони у зво-у

које су предложиле општине, мањинска већа и поједина удружења.

— То нису пакети социјалног карактера који се деле редовно у оквиру појединих програма помоћи, него су припремљени у складу са тренутним потребама грађана на подручју деловања зво-а – закључио је Дракулић.

■ С. Недељковић

Мразово упозорење

Поводом православне Нове године за малишане из вртића организоване су представа и подела пакетића

МАЛИШАНИ из вртића Вуковар 2 и места с већинским српским становништвом имали су прилику да 12. јануара уз представу 'Зекин сат' поново добију поклон пакетиће. Овај пут повод је била Нова година, која се по јулијанском календару слави 15. јануара. Ове године дружење је организовано у Српском дому уз занимљив програм.

— По први пут смо се нашли у улози да будемо организатори доделе пакетића и осмислимо програм за најмлађе у сарадњи са Заједничким већем општина и градском организацијом Самосталне демократске српске странке. Наш простор је за такве ствари адекватан и данас смо у њему угостили децу, не само из Вуковара, него и општина где имамо образовање по моделу А, односно Борова, Маркушице и више вртића са подручја општине Трпиња – рекао је директор Српског дома Небојша Видовић. Представа 'Зекин сат', коју су извели глумци Новобеоградске културне мреже одиграна је два пута, прво за 150 малишана из вуковарског вртића, а након тога за још стотињак деце из околних места.

— Поводом православне, или како ми волимо да кажемо, српске Нове године, градска организација сдсс-а већ петнаестак година полазницима вртића поклања скромне поклоне. Раније смо одлазили у вртић али од ове године, приредба је одржана у Српском дому, што је деци занимљивије – рекао је председник вуковарског сдсс-а, Срђан Колар.

Новобеоградску културну мрежу представила су три глумца и један луткар у представи. 'Зекин сат' је написала глумица ДАНИЦА ТОДОРОВИЋ, која се нашла у улози зеке. Представа је била интерактивног карактера, а децу је највише одушевила сцена у којој се ДАРКО БЈЕКОВИЋ појавио у улози Деда Мраза. Осим што им је поделио пакетиће, дао им је и корисне савете какви треба да буду да би и идуће године добили пакетиће.

— Ове године сам их замолио да буду мало љубоморни на своје време и да чувају своју пажњу од ствари које Деда Мраз не воли, попут мобилних телефона, игрица или друштвених мрежа – рекао је Деда Мраз.

■ С. Н.

Ин мемориам: Сретен Баљак (1950. – 2024.)

У одвјетничким и судским круговима Сретен Баљак је био цијењен као особа и као одвјетник

У Осијеку је 10. јануара сахрањен одвјетник СРЕТЕН БАЉАК, који је преминуо у 74. години живота. Рођен је 1950. у Винковцима, а основну школу и гимназију те Правни факултет завршио је у Осијеку. Радио је у Подузећу за цесте до политичке кризе у Југославији почетком 90-их година прошлог стољећа, када остаје без запослења и у тешким увјетима са супругом ГОРДАНОМ одгаја и школује два сина. Успијева сачувати обитељ, а посебно сачувати себе од бјежања из Осијека и бјежања од себе. Остаје досљедан грађанин који није подлегао притисцима околине и није изневјерио себе. Након двије године добива шансу запослења у одвјетничком уреду РАДОЈИЦЕ ВУЧКОВИЋА гдје након положеног правосудног испита постаје партнер у заједничком одвјетничком уреду.

Одвјетничку професију Сретен је обављао годинама на врло високој разини, а у стручним круговима познат је по томе што је врло често користио латинске изреке у својим завршним ријечима у процесима обране. Стручни портали Нотариус и иус-инфо – који дају примјере добре судске праксе из Хрватске и Еуропске уније доносе низ прилога из судских процеса износећи случајеве у којима је актер био одвјетник Баљак. Исто тако, правне случајеве у којима је био актер, објављују портал Удруге за мир и људска права Документа из Загреба те часопис 'Правда у транзицији'. Дуго година био је био и члан Управног одбора Организације за грађанске иницијативе из Осијека (ОГИ). У одвјетничким и у судским круговима Осијека, Славоније и Хрватске, Сретен Баљак је био цијењен као особа и као одвјетник.

Сретен Баљак

Сретен је био особа обдарена с много талената које је искушавао још од гимназијских дана. Тако је у то вријеме био члан аматерске омладинске сцене у Доњем Граду, а више година се бавио спортом; тренирао је карате и наступао на натјецањима. У тим гимназијским данима, шездесетих година 20. стољећа, био је и члан клуба младих писаца Осијека који је водио проф. ДЕЈАН РЕБИЋ те је био заступљен и у едицији 'Врбаца' – едицији првих књига младих писаца Осијека.

У зрелим годинама, Сретен Баљак је уз професионални рад увијек налазио времена и снаге за волонтерске активности у невладиним организацијама, културним институцијама и локалним тијелима. Тако је више године био члан Савјета СКД Просвјета у Загребу те члан Вијећа српске националне мањине Града Осијека. Често је повезивао грађански активизам и правну струку; тако је нпр. био организатор осјечке промоције правничке књиге познатог уставног суца КАРЛА КОВАЧА из Новог Сада 'Невино осуђени' – о чему је објавио текст у часопису Култура мира – уз друге стручне радове у стручним правничким часописима.

Из низа волонтерских активности у грађанском и културолошком оквиру треба споменути његов волонтерски ангажман на позицији директора накладничке куће 'Алберта' из Осијека која је у те три године (унаточ врло тешким финансијским приликама) објавила десетак стручних књига и монографија те књига поезије. Сретен није био пуки број у ставношћу града Осијека већ субјект који се дјелатно опирао митским представама националних идентитета свих боја и активно је придонио изградњи грађанског друштва у нас.

Животна искушења моделирају карактер човјека, а тих је искушења у нас у протеклих тридесетак година било напретек. Сретен је у таквом окружењу живио аутентично, а не извјештачено под присилом окружења и многих полуписмених политичара у нас. Лик и дјело Сртенена Баљка остат ће нам у трајном сјећању.

■ Милан Ивановић

Ин мемориам: Светомир Бојанин (1932. – 2024.)

Био је професор Дефектолошког факултета у Београду и знаменити дјечји психијатар

ДАНА 9. јануара ове године, међу садашњим и некадашњим становницима Болмана, прострујала је вијест да је у Београду, само три дана након што је напунио 92. годину живота, преминуо њихов Бол-

Проф. др. Светомир Бојанин

манац – проф. др. СВЕТОМИР БОЈАНИН је рођен у Болману 6. јануара 1932. године. Отац Станоје био је познати болмански трговац, а мати Алинка учитељица. Основну школу завршио је у Болману, средњу школу похађао је у Новом Саду и Сомбору, медицински факултет завршио је у Загребу 1957. године, а специјализацију из неуропсихијатрије у Београду 1964.

Осим дјетињства, у Болману је проводио и љетне распусте, о којима је писао у књизи 'Гордијев чвор младости'. Током школске године 1966/67. провео је један семестар на стручном усавршавању у Паризу, у тиму проф. Лебовисија и у Психолошкој лабораторији 'Анри Русел'. Докторску дисертацију под насловом 'Дисграфија деце млађег школског узраста као диспраксихичка појава' одбранио је на Медицинском факултету у Београду 1976.

Радио је у београдском Институту за ментално здравље (био је и начелник Одељења за децу и адолесценте при том Институту) те као професор Дефектолошког факултета у Београду. Један је од утемељивача неуропсихологије развојног периода и знаменити дјечји психијатар. Учествовао је у покретању постдипломске наставе на Медицинском факултету у Београду из области неуропсихологије, у оквиру које је предавао развојну неуропсихологију.

Светомир Бојанин је написао, сам или у коауторству, десетак монографија из подручја дјечје психијатрије и неуропсихологије, као и есеја посвећених човјековом духовном развоју. Објавио је већи број чланака у различитим публикацијама. Дневна болница за децу у београдском Институту за ментално здравље (ИМЗ) од 2012. године носи његово име, као и основна и средња школа за образовање и васпитање деце са сметњама у развоју у Суботици. У марту 2020. године добио је награду за животно дјело 'Доситеј Обрадовић'.

Бојанинови Болманци одужили су му се опширном биографијом у књизи 'Болман је био Болман' (2012. године). Сахрањен је 12. јануара на Великом православном гробљу у Сомбору.

■ Јован Недић

Stogodnjak (721)

19. 1. – 26. 1. 1924: žali se novinaru neki državni činovnik: 'Kao sluđen živio sam u bijedi i često sam gladovao. Ali da mi je netko rekao da ću poslije trideset godina u državnoj službi i dalje biti u istom položaju, da neću imati ništa za večeru, kazao bih mu da je sišao s uma. Kad sam dosegao vrhunac svoje karijere spao sam na to da nemam čime nahraniti i obučiti ni sebe, ni svoju porodicu...' Novinar dodaje komentar: 'To su naši činovnički brodolomci... Oni vide oko sebe samo buru naših egoističnih partijskih svada i bešćutnost političara kojima je stalo samo do stranačke koristi, do njihove lične slave i političke karijere, pa govore: Zar ne znate da je naša država još mlada, da treba da prevlada mnoge teškoće, da nema novaca? Pa, uostalom, danas su to sve posljedice rata, ni u drugim državama ne ide bolje...' Polako gospodo! Mi znamo za sve teškoće s kojima se bori država. Ali, da se u pet godina nije dalo ništa učiniti za ljude, dok se za sijaset ludorija našao novac, e to je druga priča. Nezadovoljni činovnici, koji su uza sve to, tri godine ostavljeni 'na belom hlebu' ne će nikako značiti onu stabilnu i solidnu administrativnu mašinu, koja je državi danas toliko potrebna...'

* on je Hafiz Bjelevac, poznato književno ime u Bosni, autor trodijelnog romana 'Minka' koji prati život Emine Zuhrić – Minke i u njemu prvi puta otvara pitanje jednakosti muškarca i žene. Nasuprot njega je u sudnici travnički beg H. koji je još prije sedam-osam godina tužio pisca 'što je u spomenutom romanu iznio intimnosti njegove porodice i time mu nanio štetu i sramotu...' Proces nikako da se okonča, svaki put se ispriječi neka nova neplanirana okolnost. Sada su se na sudnju pojavili svi pozvani, ali ne i Bjelavčev branitelj. To je silno razljutilo sudskog prisjednika, gostioničara Caratana, koji je sa sućem trebao donijeti konačnu odluku o krivnji ili nevinosti, pa je grozničavo krenuo u obilazak sudskih hodnika ne bi li pronašao nekog odvjetnika koji bi zamijenio onog odsutnog. Presreo ih je nekoliko, ali niti jedan se nije htio primiti spomenutog slučaja, s obrazloženjem da nije čitao roman. Na to je Caratana obuzela ljutnja: 'Pa niste ga ni trebali čitati. Nisam ga čitao ni ja, jer tko bi se još bavio takvim besposlicama...' Tako je rasprava ponovno morala biti odgođena.

* pod naslovom 'Neobična ljudska rijetkost u Splitu' novine objavljuju ovu vijest. Doslovno: 'Općenito se drži, a to su oprobali narodi i vjekovi, da je punica jedna teška stvar i da se između nje i zeta ne postiže sloga. Ovih je dana Split u tom pogledu doživio neobičan događaj. Na redarstvo je dojurio jedan usplahireni i zadihani gospodin. ...Taj je gospodin bio ljudska iznimka, koja moli policiju da alarmira sve svoje ljude, strojeve i snage da mu pronađu punicu koja je nakon jedne kratke svadice pobjegla od njega. Neka mu je samo pronađu i vrata kući. Doista, svašta na svijetu!'

■ Đorđe Ličina

Blijeda zastava ljevice

Ako pod levicom podrazumevamo levičarske frakcije koje zagovaraju kvalitativni raskid sa etabliranim poretkom, stanje je, osim u Francuskoj, nikad lošije. Siriza, Linke, Podemos, holandska Socijalistička partija i leva frakcija laburista kao opcije potpuno su izbledele, kaže Ivica Mladenović koji uz Rastka Močnika i Marka Kostanića govori o ljevici u EU-u

KAKVA je priroda Evropske unije, kako se, koliko, u kojim smjerovima, pod kakvim i čijim utjecajima mijenja, relevantne su teme koje se odražavaju na društvo i politiku. Jednako je relevantno i pitanje kakav je lijevi odgovor na prirodu EU-a, kako općenito tako i u konkretnom trenutku. O tome smo razgovarali s urednikom regionalnog portala Bilten MARKOM

KOSTANIĆEM, urednikom srpskog izdanja Le Monde diplomatiquea IVICOM MLADENOVIĆEM i slovenskim sociologom RASTKOM MOČNIKOM.

— Ako bismo jednostavnom formulom htjeli izraziti što je EU, rekli bismo da je to birokratski aparat koji nas iz dana u dan, iz godine u godinu, sili na neprestanu 'štednju', pomoću koje raskraja socijalnu državu. Države prema napucima EU-birokracije i pra-

vilima Evropske središnje banke uništavaju javnozdravstveni, obrazovni, mirovinski i socijalni sustav. Tako narušavaju standard velikoj većini stanovništva. S druge strane, potiču privatno zdravstvo, privatno školstvo, privatne mirovinske sustave i najrazličitija privatna osiguranja i time povećavaju klasne razlike. Pritom se postavlja zdravorazumsko pitanje: kako je moguće da države, čije zakone donose izabrani parlamenti, djeluju

protiv većine koja je izabrala te parlamente? Odnosno, zašto je sadašnji stranački sistem oruđe vladavine kapitala? Pitanje je donekle naivno. Stranaka je puno, ali sve vlade provode neoliberalizam, pa sve stranke možemo vidjeti kao frakcije jedne partije. U prošlosti je buržoaski parlamentarizam u zapadnoj Evropi bio politički oblik klasnog kompromisa pod vladavinom kapitala, a kapital je prije pedesetak godina raskinuo

Ilustracija: Ivica Družak /
FINALIZACIJA

kompromis i prešao u ofenzivu. Sada vlada pomoću EU-a i s političkim sistemom koji je NIKOS PULANCAS nazvao 'autoritarnim etatizmom' – kaže Močnik.

Autoritarni etatizam nova je povijesna faza buržoaskog parlamentarizma, koji je nominalno pluralan, dok stvarno vlada 'državna partija'. Ona može biti podijeljena na dvije stranke, kao što je to slučaj u Njemačkoj ili Velikoj Britaniji. Za autoritarni etatizam je, međutim, karakteristično da izvršna vlast jača na račun zakonodavne i da se izabrane funkcije tijesno isprepliću s državnim aparatom. Pritom nema političke alternative ni ideološki suprotnih pozicija u pravom smislu riječi. Oko dominantne stranke stvara se politički konsenzus, koji se održava i obnavlja pomoću plebiscitarnih političkih tehnika. Najvažniji ideološki aparati – glavni mediji, škole, univerziteti, institucije službene znatnosti i kulture – variraju vladajuću ideologiju i osnovne postavke političkog konsenzusa.

EU omogućava nacionalnim vladama, kako je izložio Močnik, a mi ovdje sažimamo, da se dogovaraju na 'evropskom' nivou, a onda putem diktata Evropske komisije discipliniraju parlamente i nameću domaćoj javnosti gotov čin. U 'nacionalnoj' fazi autoritarnog etatizma parlamenti ideološki legitimiraju odluke i politiku 'državne stranke'. Sada parlamenti samo još ritualno u nacionalna zakonodavstva prenose direktive Evropske komisije. Pritom nisu sve vlade u EU-u jednako moćne. Članice 'centra' discipliniraju vlade i parlamente na 'periferiji' i podređuju ih interesima evropskog središnjeg kapitala.

Mladenovića smo pitali kako vidi današnje stanje u EU-u s obzirom na inicijative za veću federalizaciju.

— Inicijative za veću federalizaciju Evrope su, naravno, jedan od blefova evropskih liberalno-konzervativnih elita u aktuelnom geopolitičkom kontekstu. Ta je ideja potencijalno mogla biti sprovediva krajem devedesetih ili početkom dvijetisućitih, u vreme opšteg liberalnog i generalno zapadnog trijumfalizma, mada su i tada u evropskom kapitalističkom centru postojala radikalna protivljenja takvim trendovima. Ako se dobro sećam, od političkih opcija su samo zeleni, kao relativno marginalna politička grupacija na nivou EU-a, u tom periodu zagovarali federalizaciju Evrope. Pokretati tu ideju danas faksički je idejno mrtvorodenče, njime se EU samohrabri i samopromoviše, u kontekstu kada je i najvećim evrofilima i evrocentristima postalo jasno da je ta politička tvorevina ekonomski džin, doduše u opadanju, i politički patuljak, vojno i bezbednosno potpuno zavisano od SAD-a. Zaista je neozbiljno govoriti o većoj federalizaciji EU-a u trenutku kada sve više jačaju suverenističko-nacionalističke struje koje zagovaraju vraćanje ingerencija nacionalnim državama, snažno se protive učlanjenju novih članica, a primetan je i proces desnizacije čitavog političkog centra. Takve su inicijative naročito licemerne i opasne u odnosu na Ukrajinu i Moldaviju, pogotovo u situaciji kada je jasno da zapadni saveznici, koji su podstrekivali ukrajinsku elitu da uvede državu u rat sa Rusijom obećavajući joj bezrezervnu podršku, da bi im sada, kada je jasno da će Ukrajina izgubiti rat i da su sve njihove procene bile pogrešne, polako počeli da okreću leđa. Mislim da pravo pitanje nije da li će doći do federalizacije Evrope, kao ni da li će Ukrajina ući u EU, nego u kojim granicama će ta država opstati nakon završetka rata ili bar prekida vojnih operacija, i u kojoj će meri EU zaista preuzeti odgovornost da pomogne toj demografski, vojno i ekonomski opustošenoj zemlji. Nisam optimista po tom pitanju – ističe Mladenović.

Otvaramo pitanje kakva je danas pozicija evropske ljevice. Kostanić smatra da je EU već desetljećima, pogotovo ovdje na njenom istoku, sklizak teren za ljevicu.

— Ako se svrstate protiv EU-a, riskirate optužbe za nacionalizam jer je navodno jedina druga opcija zagovor vrijednosti nacionalne države kao takve. A ako prihvatite Uniju kao poželjan ili barem prihvatljiv okvir političkog djelovanja, riskirate podudaranje stavova s evropskom političkom i ekonomskom elitom. Objе opcije lišavaju ljevicu važnog dijela njenog kredibiliteta. Unatoč nimalo zavidno postavljenoj političkoj alternativni, prije desetak godina prednosti i nedostaci alternativnih perspektiva, od ideološko-političkih do ekonomskih, bili su predmet oštrih i elaboriranih rasprava na ljevici – navodi Kostanić.

Prema njegovom mišljenju, period od 2010. do 2015. bio je zasigurno teorijsko-politički najvibrantniji na ljevici još od osamdesetih godina prošlog stoljeća.

— Tome je nedvojbeno pridonijela velika ekonomska kriza i njen specifičan rasplet u kontekstu arhitekture Evropske monetarne unije. Ozbiljno se raspravljalo čak i o aspektima potencijalne socijalističke ekonomije na razini detalja koji su se do pred koju godinu činili kao relikti davne prošlosti. Međutim, čini se da su te rasprave polučile važniji edukacijski nego politički učinak. Kao što je primjetno iz periodizacije, kraj predstavlja uzmak Sirize pred ultimatumom Trojke. Uz izdaju narodne volje izražene na referendumu u Grčkoj, tu je godinu obilježila i tzv. izbjeglička kriza. Dogodio se prevrat: monopol na kritiku EU-a, 'evropejstva' kao ideološke potke i svih popratnih aspekata dospio je sasvim u ruke desnice – dodaje Kostanić.

RAZLOG za takav razvoj događaja nije isključivo u spomenutom skliskom terenu i zahtjevnosti meandriranja. Ljevica naprosto nije bila spremna. Iako je novim lijevim strankama poput Sirize ili Podemosa ishodišno rasla popularnost, ona se nije mogla s trgova i ulica tek tako prelići u institucije i, najvažnije, poluge pritiska u ekonomskoj sferi koje bi mogle nagnati kapital i njegove političke pokrovitelje na ustupke. Politički zahtjevi ljevice, bez obzira na stupanj radikalnosti i institucionalnu zamršenost kao u slučaju EU-a, ne mogu se realizirati bez pritiska organizirane radničke klase. Politički protivnici nemaju se čega bojati: trgovi i ulice ne mogu se vječno puniti, a ako se proizvodnja i cirkulacija odvijaju predviđenim slijedom, nema ni ekonomskih ni političkih troškova koji bi ih mogli nagnati na kompromis. Onda kormilo preuzima desnica.

— Desnici je lakše ponuditi status uvjerljive alternative jer njihovi zahtjevi ne ovise o ispunjenju konkretnih ekonomskih ciljeva. Dovoljno je nekoliko retoričko-ideoloških trikova koji mogu poslužiti kao jednostavna slika svijeta ili ispušni ventil, ovisno o tome kome što treba. Manipuliranje tropom suverenizma pritom je jedno od ključnih sredstava. Efikasnost pozivanja na suverenizam u kontekstu EU-a ne zasniva se samo na ideološkoj nostalgiji za jakom nacionalnom državom. Suverenizam u retorici krajnje desnice funkcioniра i kao nadomjestak za kontrolu nad vlastitim životima u privrednoj sferi. S obzirom na to da je u toj sferi kontrola vlastitih života svedena na minimum i da političkih opcija koje bi nudile podizanje razine kontrole, a samim time i sigurnosti, zapravo više nema, poslužiti će i opcija utješnog suverenizma. A kako je gotovo pa cijeli konotativni spektar suverenizma pod kontrolom desnice, ljevica često završi

Nakon uzmaka Sirize pred ultimatumom Trojke i tzv. izbjegličke krize dogodio se prevrat: monopol na kritiku EU-a, 'evropejstva' kao ideološke potke i svih popratnih aspekata dospio je sasvim u ruke desnice – ističe Kostanić

u zagrljaju s političkim pokroviteljima kapitala kojima nije baš do značajnije političke destabilizacije – govori Kostanić.

Osim suverenizma, desnica je do visoke mjere prisvojila i konotativni spektar slobode kao političke vrijednosti. Tome su u prvom redu pridonijeli pandemija i lokdauni koji su se uvodili kao sredstvo obuzdavanja širenja virusa.

— Ljevica kao da sa svakom novom krizom gubi pojmove i alate za izražavanje i mobilizaciju. No razvoj događaja u posljednje vrijeme u velikoj mjeri mijenja okvire rasprave i startne pozicije političkih aktera. Naime, sve vidljivije kopne razlike između desnog centra i krajnje desnice. Potonja se normalizira prihvaćanjem ekonomskog okvira Unije, kao u slučaju GIORGIJE MELONI, a centar se gotovo potpuno priklonio antimigrantskim stavovima krajnje desnice. Itekako je primjetna i promjena u retorici desnice. Više se ne oslanjaju toliko na suverenizam nacionalnih država u kontekstu anonimnih briselskih diktata, koliko sve otvorenije zazivaju obranu Evrope i evropske civilizacije od barbara s istoka, bilo u vidu migranata, bilo VLADIMIRA PUTINA. Kao što bi ovogodišnji izbori za Evropski parlament mogli vrlo lako pokazati, nema ništa neprirodno u krajnje desnoj Evropskoj uniji – ističe Kostanić.

Mladenović zagovara tezu da ne možemo govoriti o ljevici, nego o ljevicama, u množini.

— Ako pod levicom podrazumevamo levičarske frakcije koje zagovaraju kvalitativni

Rastko Močnik (Foto: Jovica Drobnjak)

Ivica Mladenović (Foto: Privatna arhiva)

Marko Kostanić (Foto: Privatna arhiva)

raskid sa etabliranim poretkom, stanje je, osim u Francuskoj, čini mi se nikad lošije u EU-u. Siriza, Die Linke, Podemos, holandska Socijalistička partija i leva frakcija laburista, kao opcije koje su nekada imale potencijala, potpuno su izbledele. Francuska tu stoji bolje zato što je MÉLENCHONOVA Nepokorena Francuska zauzela mesto hegemon na leviци koje je nekada imala Socijalistička partija, jer je ta partija sa HOLLANDEOVIM predsjednikovanjem potpuno urušila kredibilitet u progresivnom levom i radničkom biračkom telu, koje uprkos tome što je atomizovanije, i dalje ipak pruža otpor u Francuskoj. Kada bi došla na vlast, a poprilično smo daleko od toga jer buržoazija igra na kartu nekadašnjeg Nacionalnog fronta, danas Nacionalnog zbora, a MACRONOV projekat je u egzistencijalnoj krizi, velika je verovatnoća da bi u postojećem odnosu društvenih snaga i Mélenchonov projekat završio kao i Sirizin – opštom kapitalizacijom. Radikalna levica ili 'levica raskida' u evropskom je centru primarno u krizi iz prostog razloga što je odnos u klasnoj borbi trenutno nepovoljan za nju, radnička klasa je razbijena, pasivizovana, uglavnom ne izlazi na izbore, a ako izlazi, u velikom broju glasa za ekstremnu desnicu. Pored toga, odgovornost leži i na partijama levice i sindikatima, kao političkim i ekonomskim predstavnicima eksploatisanih slojeva, koji nemaju ni organizacioni ni programski mobilizacijski potencijal. U pitanju je dakle začarani krug neuspaha, koji se samo u retkim situacijama prekida nekom uspešnom defenzivnom strategijom. Zasad ne možemo da očekujemo ništa više od toga – smatra Mladenović.

Ni prema Kostaniću neće biti prostora za značajnije političko trenje ako se budu poštivali ekonomski okviri i zahtjevi kapitala. Čak se i tako polarizirane 'identitetske teme' poput prava seksualnih manjina lako mogu prevesti u civilizacijsku razliku u odnosu na barbare ako bude trebalo. Takav scenarij, naravno, nije nimalo poželjan, ali ipak otvara vrata za ambiciozniji povratak ljevice. U kontekstu preklapanja i svojevrsnog fuzioniranja centra i krajnje desnice nudi se prostor za radikalniji iskorak i autentičniji status. Pitanje je samo koliko organizacijskog kapaciteta i ideološkog elana postoji da bi se tako nešto realiziralo. Močnik smatra da je važno istaknuti da nije sve što se proglašava ljevicom lijevo. Jedan od problema evropske ljevice je u tome što ona nije bila sposobna odstupiti od vladajuće liberalne prakse i njene ideologije. Nije bila sposobna formulirati alternativu ideološkom liberalizmu, političkoj partitokraciji i ekonomskom neoliberalizmu. Osnovna pogreška evropskih lijevih stranaka je u tome što djeluju kao obične parlamentarne stranke, kao folklorni dodatak buržoaskom parlamentarizmu. Integrirale su se u mehanizme 'autoritarnog etatizma' i EU-a. Osnovna i glavna djelatnost lijeve stranke, kaže Močnik, ne mogu biti parlamentarne intrige, ona mora djelovati na terenu, među narodnim masama. Ljevica se uči od naroda, kako je rekao MAO. Lijeve stranke prerađuju narodni otpor protiv iskorištavanja i zatiranja u revolucionarnu političku praksu, kako je zahtijevao LENJIN.

Močnik zaključuje da je u strankama koje se proglašavaju lijevima moguće očitati puno toga: da one nisu sposobne prevesti teorijske analize suvremenog kapitalizma u političku praksu, da praktikiraju filantropiju umjesto socijalističke politike, da nisu digle narod protiv kolaboracije EU-a s američkim imperijalizmom, da su preuzele retoriku 'parlamentarnog kretenizma', kako se izrazio MARX. Sve te pojedinačne pogreške izvire iz opće zablude: integracijom u buržoaski parlamentarizam lijeve stranke ograničile su svoju politiku na 'dobra djela', odnosno na standardne postupke buržoaskih stranaka. ■

Ulice bombi i bombona

U zvukopisu Bejruta neizostavna je tutnjava izraelskih mlažnjaka i zujanje dronova koji sve više vrebaju s nebesa. Stalni su podsjetnik na to da rat nije daleko, kao da ikoga ovdje na to treba podsjećati. Gaza je ni tristo kilometara južnije. Rat je tu, ali tu je i život

Trećina radno
sposobnog stanovništva je
nezaposlena – Bejrut

NIJE prvi put da dolazim, znam sve, ne brinite se. Reći ću taksistu da vozi do banke Audi i onda dvadeset metara pješke i u stanu sam, govorim gazdi MIŠI koji mi prije slijetanja u Bejrut šalje podsjetnike kako s aerodroma doći do stana u kojem ću biti smještena i tijekom ovoga posjeta. Do njega doći nije ni teško ni daleko, i aerodrom i familija HAJAT su na jugu grada, ali Miša se bliži sedamdesetoj i voli utvrđivati životno građivo.

‘Da, ali ta je banka zapaljena u međuvremenu’, stiže njegov odgovor. Izvinem se dobrom starom Miši, puno se toga može promijeniti, čak i u mjestima oko kojih si tepamo da smo upućeni, da ih dobro poznajemo. Nije novost da u Libanonu povremeno gore banke, ali razmjeri krize i dalje znaju iznenaditi čovjeka. Više je banaka diljem grada oštećeno lani na proljeće, kad se libanonska funta tj. lira srozala na novu rekordno nisku razinu (sto tisuća lira je jedan američki dolar). Stanovnici Bejruta rekord su obilježili upadanjem u banke, paljenjem guma i blokadom cesta. Usporedbe radi, kad sam prije godinu dana bila u Bejrutu, jedan je dolar pizao 40 tisuća lira.

Odmah po slijetanju odlazim u kvartovsku mjenjačnicu, rupu u zidu. Iznad stola za kojim sjedi radnik visi tapetić na kojem je izvezena novčanica od pet dolara. Tapetić je stavljen u zlatni okvir. Ispod stola su veliki snopovi lira omotani u prozirnu plastiku. Ako želite ući u mjenjačnicu, morate ih nogom malo turnuti. Dok prvi radnik na jednom dijelu stola kroz prste provlači milijune, drugi na čošku peče kestenje na rešou. Kad su gotovi, kesten po kesten slaže na novčanicu od deset tisuća lira, a zatim novčanicom iste vrijednosti iznad njih maše, da se brže ohlade. Prvi ga radnik zeza da je previše nestrpljiv, a ovaj mu uzvrća da zvuči kao pravi parlamentarac. Libanomom, naime, još uvijek upravlja privremena vlada, a zemlja je i bez predsjednika jer se u parlamentu više puta nije uspjelo izabrati nasljednika MICHELA AOUNA, čiji je mandat istekao krajem oktobra 2022.

Razdoblja političke paralize tako su učestala da ih se ovdje može smatrati stalnim stanjem stvari. Samo za primjer, 18 mjeseci trebalo je za formiranje vlade između 2006. i 2008., a 29 mjeseci između 2013. i 2016. godine. Uz Sudan i Venezuelu, Libanon je danas u svjetskom vrhu po najvišim stopama inflacije, a još uvijek je i zemlja koja prima najveći broj izbjeglica po glavi stanovnika na svijetu. Procjenjuje se da oko osamdeset posto stanovništva živi u siromaštvu.

U prvom kafiću običnu kavu s mlijekom plaćam skoro tristo tisuća lira, tri dolara. Iako se cijene značajno razlikuju ovisno o dijelu grada, Bejrut je u svemu skuplji od Zagreba, a prosječne plaće dva do tri puta manje su od zagrebačkih. To je za one koji imaju sreću da rade i plaću redovno primaju, jer je trećina radno sposobnog stanovništva Bejruta nezaposlena, ne računajući izbjeglice koji u statistike o nezaposlenosti ne ulaze i osuđeni su na rad na crno, što je u praksi robovanje.

Ulicom koje se zove Damask krećem se dalje put juga, prolazeći kraj dućana s odjećom na rasprodaji i *dekena*, malih marketa u kojima se prodaju najnužnije namirnice i miriše topli *manakiš*, okrugli komad tijesta premazan *zatarom*, mljevenim mesom ili sirom – nešto kao levantinska pizza. Svoje komade žvaču radnici na benzinskoj pumpi i kroz zalogaj me pitaju koliko košta gorivo u Hrvatskoj, imamo li svoje nafte i odakle uvozimo ostatak. Libanonski *small talk* godinama je primarno o energetskej opskrbi, struji, nafti, plinu, vodi. Središnja banka ovdje je 2022. u potpunosti prestala davati dolare po subvencioniranom tečaju za uvoz goriva, što

Na koga iznad Bejruta

je dovelo do viših i nestabilnijih cijena, kao i povećanog pritiska na domaću valutu. Ukinute su subvencije za većinu dobara, zemlja je u dubokom financijskom kolapsu sada već šestu godinu, a crno tržište je adresa za sve. Na pumpi se, kao i duž ulice, čuje brujanje agregata.

Državna elektroprivredna kompanija Électricité du Liban (EDL) osigurava struju u prosjeku samo jedan do tri sata dnevno, a stanovnici koji si to mogu priuštiti opskrbu dalje rješavaju agregatima. Unosno za malo-brojne, a skupo i visoko zagađujuće za većinu, tržište privatnih dizel-agregata desetljećima dominira Libanom. Zrak je u Bejrutu takav da se osjećam kao minijaturno biće koje živi u starom auspuhu.

U zvukopisu Bejruta neizostavna je i tutnjava izraelskih mlažnjaka i zujanje dronova koji u posljednje vrijeme sve više vrebaju s nebesa. Stalni su podsjetnici na to da rat nije daleko, kao da ikoga ovdje na to treba podsjećati. Koliko su prisutni pokazuje istraživanje objavljeno 2022., u kojem je dokumentirano najmanje 22 tisuće preleta u periodu od 2007. do 2022. godine. Tijekom tih petnaest godina najveća je koncentracija udara izraelskih aviona i dronova bila na jugu Libana i u Bejrutu. Upadi u zračni prostor u prosjeku su trajali četiri sata i 35 minuta, a ni akutnim ni trajnim posljedicama njihove prisutnosti nitko se ne stiče baviti. Čak i kad ratna letala 'samo' bivaju na nebu, psihološki učinak je neminovan, pa se u znanstvenim istraživanjima kod populacija koje su tome bile izložene često navode psihosomatske boli, hipertenzija, lošija cirkulacija krvi. O tom je ratnom bremenu na primjeru Gaze dobro pisao palestinski novinar i pjesnik HALID DŽUMA, a na poveznice s Gazom upućuju i grafiti na ulicama Bejruta. Gaza je ni tristo kilometara južnije od Bejruta, kao da se iz Zagreba zaputiš u Zadar.

Rat je tu, ali tu je i život, a odustajanje od života čini se kao nedostupan luksuz. Pred novogodišnju je noć šetnica uz Mediteran puna ljudi. Prodavači šećerne vate svoju su robu privezali uz palme, pa se čini kao da su palme ružičasto propupale. Djevojčice pažljivo obljepuju drške balona, da ih lakše na stotine mogu pronijeti i nuditi duž šetnice. Odlaze tako sa šarenim oblacima koji im čuvaju leđa. Tu su i sirijski dječaci, prodavači ruža, uvijek među prvim asocijacijama na Bejrut. Zastajem s trojicom, zovu se OMAR, JUSEF i ABUD. Abud uzima ostatak zelene petarde s poda pa na stijenama uz more ispisuje njihova imena, prvo na arapskom pa na latinici. Ponosan je što ih zna napisati i na latinici. Sva trojica imaju osam godina i iz Hasake su,

područja na sjeveroistoku Sirije poznatog po izbjeglicama i proizvodnji nafte.

Omar i Abud su u iznošenim japankama, a Jusef na nogama ima role. Poklonila mu ih je jedna žena, a osim što mu je olakšalo prodavanje ruža po gradu, u rolanju uživa. Naučio je raditi piruete, poskakivati među ogradama i čekpojtovima. Dok on pokazuje impresivno držanje na kogačicama, Omar upire prstom prema moru i kazuje 'samak, fish' – zabavlja ga izgovaranje engleskih riječi.

Prisjećam se FARESA, sirijskog dječaka koji je prodavao ruže u Hamri, kvartu koji se po-

stire u brdo iznad lungomara. Gel u garavoj kosi, sramežljiv osmijeh. Poginuo je kad se vratio u Siriju posjetiti obitelj, u američkom zračnom napadu. Njegovo je nasmijano lice i kantu ruža koju pridržava na boku na zgradi u Dortmundu prije osam godina oslikao libanonski muralist JAZAN HALVANI. Halvani sam intervjuirala u Bejrutu 2016., sjedili smo tada u kafiću koji danas više ne postoji, razoren je u velikoj eksploziji prije tri godine. Sto metara dalje od kafića preživjela je zgrada na kojoj je jedan od prvih Halvanijevih murala, lice legendarne libanonske pjevačice FAIRUZ.

Halvani crta lokalne heroje svakodnevice, uz Faresa i Fairuz naslikao je i ALIJA ABDULAHA, beskućnika koji se smrznuo ispred McDonald'sa, u ulici koja se zove Bliss ('blazenstvo'), po kojoj se uvijek skitao. Murale izrađuje kaligrafijom i koristi puno figuracija, pa tako kontrira tradicionalizmu i puritanizmu likovnom i jezičnom, ali i ugrađuje dio arapske kulture u svoja djela svugdje po svijetu. Faresa je odlučio naslikati na zidu u Njemačkoj u trenutku kad se o izbjeglicama počelo govoriti kao o teretu i neželjenom dodatku društvu.

Faresa je Hamra oplakala, ljudi su za njega palili svijeće, ostavljali ruže po čitavoj ulici, ali je za života u Bejrutu dobio i popriličnu porciju uznemiravanja. Spominju lokalci još i danas da je na pitanje što želi biti kad odraste odgovarao da je već odrastao, ali da želi biti odvjetnik i braniti djecu koja rade. Inspiraciju za film 'Capernaum' iz 2018. (koji je u međuvremenu postao arapski film s najvišom zaradom svih vremena), u kojem sirijski dječak Zain koji preživljava na ulicama Bejruta želi tužiti roditelje zato što je rođen, poznata je libanonska redateljica

Ružičasto propupale palme uz šetnicu

Stjenovito područje Dahieh, jedno od dva preostala neprivatizirana dijela bejrutske obale

Kako se približava noć, šušur po gradu jača, nebom bljeskaju vatrometi, treperave boje upečatljivo pršte iznad nebodera koji su uz obalu poredani u mraku, kao utrnule svijeće. Jedna djevojka nosi veliku kesu bombona i redom ih nudi svima koje susreće u prolazu

NADINE LABAKI lako mogla pronaći svugdje oko sebe.

Kako se približava noć, šušur po gradu jača, nebom bljeskaju vatrometi, treperave boje upečatljivo pršte iznad nebodera koji su uz obalu poredani u mraku, kao utrnule svijeće. Jedna djevojka nosi veliku kesu bombona i redom ih nudi svima koje susreće u prolazu. Čistač je pita može li uzeti dva, na što ona odgovara 'ajva, yes', duplo da. Libanonci su majstori višejezičnih istoznačnih verbalnih redaljki, standardno je kad nekoga susretneš pozdraviti 'Hi, kifak, ça va?', a pri odlasku kazati 'jala, bye'.

Iz nekadašnjeg restorana, a danas ruševne zgrade uz obalu mora čuje se Fairuzin glas, pjesma 'Vahdun' (Usamljeni). Grupa ljudi pušta muziku s mobitela, donijeli su i male zvučnike. 'Vahdun' je napisao libanonski pjesnik TALAL HAIDAR, nakon što je u svojoj kući blizu granice promatrao trojicu mladića koji su redovito odlazili u obližnju šumu. Pozdravljali su ga ne ulazeći u razgovor, a onda ih jednog dana više nije bilo. Nešto kasnije, u novinama je pročitao izvješće o trojici mladih palestinskih boraca koji su ubijeni u okupiranoj Palestini. Haidar je prepoznao lica i napisao pjesmu. 'Usamljeni ostaju kao cvijet bazge, usamljeni beru lišće vremena', pjeva Fairuz u bejrutsko novo ljeto.

Dva dana kasnije, južni dio grada drma eksplozija. Čujem tutnjavu koja zvuči kao potres, ali po dimu u daljini razaznajem da je vjerojatno eksplozija i žurim se prema stanu. Cimeri mi govore da se radi o napadu izraelskog drona, i da je navodno ubijen jedan od glavnih Hamasovih vođa SALEH AL-AROURI i još šestero drugih ljudi. Pijemo čaj i gledamo vijesti dok ima struje. Na mobitelu pratim kako europski mediji pišu o jugu grada i Dahiehu isključivo kao uporištu Hezbolaha. To je posve uobičajena medijska praksa, ali time ništa manje iritantna i štetna.

DAHIEH je najsiromašniji i najzapušteniji dio Bejruta, i istina je da ga kontrolira Hezbolah, koji ovdje obavlja poslove policije i vojske, ali i brojnih drugih državnih službi, socijalnih također. Hezbolah parazitira na sirotinji, dakako, ali to je precizan opis rada političkih stranaka maltene svugdje danas. Točno je i da su pripadnici Hezbolaha manjinski udio stanovništva u Dahiehu, ali se pri svakom napadu naglasak stavlja na Hazbolah, kao što se, uostalom, čini i s Hamasom u Gazi. Dahieh je skoro čitav razrušen u ljeto 2006., kad su izraelski avioni masovno bombardirali

Na poveznice
s Gazom upućuju i grafiti
na ulicama grada

rali civilne zgrade. Takozvanu doktrinu Dalieh smislio je izraelski general GADI EISENKOT – jedino što je napravljeno da se upozore civili jest da je netom prije bombardiranja kvart zasut lecima kojima se građane pozivalo na evakuaciju. Ista je strategija kasnije opetovano korištena u Gazi.

Pravdanje napada na civile u ime prisutnosti Hezbolaha dio je jezičnih akrobacija u službi poricanja realnosti i uopće prava na život određenih populacija. Ubojita je ta kombinacija eufemizama, selektivnih naglasaka i leksikona namjerno dovoljno općenitog i apstraktnog da prekrije grotesknu situaciju i privilegirane izuzme od odgovornosti. Dok je u Bejrutu obavljeno prvo uspješno 'selektivno' gađanje (izgleda da izraelska vojska najednom može biti jako precizna), nastavljaju se napadi na južni Libanon. Tri mjeseca ondje traje stalna razmjena vatre, a deseci tisuća ljudi s jedne i druge strane bili su prisiljeni napustiti svoje domove.

Kasnije u noći izlazim kako bih se malo prošetalu kvartom. Ulične rasvjete nema, a na kantunu na kojem se nalaze tri kontejnera svaku večer grupa djece prebire po smeću. Predvodi ih dječak koji na glavi ima malu lampu, onakvu kakvu obično nose planinari. S nebesa se čuje zujanje dronova, pod nogama se vrzmaju štakori. Uglavnom su smeđi, s lišajevima po koži. Sjetim se svaki put Palestinke NUR, starije žene koju sam upoznala u Šatili prije sedam godina. Pričala mi je kako su 1987. u izbjegličkim getima na jugu grada bili posve izolirani i tako gladni da su hvatali i jeli štakore.

KAD mi zafali zraka od Bejruta, imam sreću da ga mogu naći u selu Baisur, u planinama nedaleko od grada. Ondje živi moja prijateljica NAHAM, Sirijka udana za Libanonca. U Bejrutu sam 2015. upoznala njenog brata, drugara mi AHEDA. On je te godine krenuo na put prema Europi i sad već devetu godinu živi u Njemačkoj. Naham je iz Sirije izbjegla kasnije, a svaki put kad sam nakon 2015. išla u Bejrut, Ahed me upućivao na svoju sestru, da odem kod nje na ručak, da se upoznamo i družimo. Tako je i bilo. S balkona koji gleda na zelenilo zovemo Aheda preko WhatsAppa. Sestra i on nisu se vidjeli devetu godinu zaredom, a s nama je u kadru ovoga puta još jedno biće. Naham je nedavno rodila, Ahed ima nećakinju koju tek treba zagrliti uživo. Iz Njemačke joj maše njena mala rodica, Ahedova kćerka koju Naham poznaje samo preko ekrana. I ovdje mi na kraju usfali zraka, na drugačiji način. Svemu se ipak nasmijemo i pijemo *maté*, tradicionalno piće

u Južnoj Americi, ali i svugdje u planinama Libanona. Naham u *maté* uvijek kapne i malo limuna, pa kujemo planove kako ćemo jednog dana svi zajedno otići do Damaska.

Izjutra se spuštam do bejrutske obale, u namjeri da ispunim pluća onime što je u ovom gradu još uvijek nepopustljivo najljepše. Na lungomaru studenti snimaju kratke intervjuje u kojima prolaznici objašnjavaju zašto podržavaju bojkot Izraela. Ribari pecaju na vapnenačkim stijenama koje se pružaju duž bejrutske obale. Bijele i smeđe stijene isprepletene su s malim tirkiznim lagunama u kojima se obično kupaju djeca. Nakon kiše koja je padala nekoliko dana zaredom, januar postaje sve topliji i sunčaniji. Devedeset i pet posto bejrutske obale je privatizirano, javni su ostali samo još pješčana plaža Ramlet El Bejda i stjenovito područje Dalieh, oboje u centru grada. I jedno i drugo građani brane godinama. Početkom 2014. pokrenuta je kampanja protiv privatizacije Dalieha, u početku naslovljena 'Zadnje što ostaje'. Na brežuljcima Dalieha ljudi prostiru deke, jedu i puše šiše, dok se niže na stijenama kupaju, sunčaju i pecaju. Prije nekoliko je godina oko Dalieha podignuta žičana ograda i useljeni su prvi građevinski strojevi. Ogradu su građani prerezali, a strojeve oštetili i natjerali ih na iseljenje. Dalieh je obranjen, zasad.

Iza prerezane žice djeca igraju nogomet, tinejdžerice se upisuju u spomenare jedna drugoj, a jedna žena psuje jer je shvatila da je ostala bez cigareta. Skakućem po bijelim stijenama skroz do plave linije mora. Uronim ruku – friško je, ali ne prehladno. Pridružujem se nekolicini kupaca, otvaram sezonu plivanja za 2024. godinu. Svako malo se uhvatim kako mi iz usta izlijeće 'vau' dok iz mora promatram stijene, stoljeca nataloženih izumrlih životinja i bilja, škrape i špilje i drvene ribarske brodice, a iza njih redove i redove nebodera na obali.

Jedan stariji čovjek na stijene se spušta s velikim čupom, prodaje limunadu s mentom. To je jedina gastronomska ponuda na Daliehu, i sasvim dovoljna. Osvježena i osušena, pred suton odlazim do obližnjeg lunaparka. Park je izgrađen 1966., drito uz litice bejrutske obale, s idejom da će poslužiti novom priljevu turista. Brzo je došao dugi građanski rat, ali lunapark je ostao otvoren i tih petnaest godina ljudi su ga posjećivali za vrijeme prekida vatre. Veliki panoramski kotač je zatim otpuhala pješčana oluja 1990-ih. Preživio je dalje i izraelska bombardiranja tijekom ljeta 2006., a kasnijih godina i političke atentate koji su se dešavali u ulici koja do njega vodi. Nije ga satrala ni velika eksplozija 2020., a neće ga, čini se, uništiti ni nova ratna epizoda.

Radnici na ulazu brišu prašinu sa šarenih slova, peku kokice, popravljaju lampice koje ne svijetle ispravno. Desetak je posjetitelja, jedna grupa tinejdžera, roditelji s djetetom, dvije penzionerke i tri migrantske radnice iz Nepala. Penzionerke pomalo jedu kokice, svi ostali idemo odmah na panoramski kotač. Šaren je i šuštav, škripav i rđav, sav celofan i čavlići. Miriše i zvuči kao da otvaraš kutiju s alatom i slatkišima.

Jedna ulaznica vrijedi dva kruga kotačem, pa se iznenađujem jer se kotač ne zaustavlja ni nakon trećeg. Pri četvrtoj vrtnji staje da bi primio penzionerke da i one sjednu. Krećem da ću izaći iz svoga sjedala, ali radnik kaže: 'Ma ostani još, ostanite svi, ionako moram odvrtnjeti za nove.' Vrtimo se tako ni manje ni više nego devet krugova, punih pola sata u zraku iznad Bejruta, s pogledom na najljepši zalazak sunca na (istočnom) Mediteranu. Plamen i prhak, treperav i gust, ljubičast, narančast i ružičast, suton je možda zadnja stalno dostupna blagost svijeta. Davolski je i našiljeno sve oko nas, ali još će sunce sjati. Ovo je i dalje Bejrut i riječima prijateljice – možda ne može živjeti, ali ne umire. ■

Bonus pod mus

Početkom mjeseca u Cambridgeu je s radom započela biotehnoška start up kompanija Arena BioWorks, koja će kombinirati akademska istraživanja i ulaganja iz fondova rizičnog kapitala. Bude li se takav model dalje replicirao, mogao bi ozbiljno naštetiti javno financiranim medicinskim istraživanjima u SAD-u

UZASAD još uvijek neoznačenom laboratoriju smještenom između kampusa dva prestižna američka sveučilišta – Harvarda i Instituta za tehnologiju Massachusetts (MIT) – početkom ovog mjeseca s radom je započela biotehnoška start up kompanija koja bi mogla nanijeti ozbiljnu štetu javno financiranom medicinskom istraživanju u SAD-u, naročito bude li se takav model dalje replicirao.

U pitanju je novoosnovana kompanija Arena BioWorks, koja se namjerava baviti istraživanjem i proizvodnjom lijekova. No za razliku od standardne start up tvrtke, Arena BioWorks već sada ima budžet od 500 milijuna dolara, a pet glavnih njezinih investitora spada među najbogatije ljude u toj zemlji. Također za razliku od uobičajene strukture start upova, Arena je u svoje redove već namamila neke od najuglednijih američkih znanstvenika, koji su svi redom tamo došli iz akademskih institucija, odnosno sa sveučilišta. Ovih se dana elitna američka sveučilišta, a naročito obližnji Harvard, hrvaju s optužbama za antisemitizam nakon što su neki njihovi zaposlenici javno kritizirali izraelski genocid u Pojasu Gaze. Otvaranje novcem superbogataša pogonjene istraživačke kompanije u susjedstvu u najblažem slučaju može se činiti kao provokacija. U najgorem slučaju, taj poslovni poduhvat mogao

bi ozbiljno kadrovski ugroziti elitne visoko-obrazovne institucije, jednako kao i sustav neprofitnog znanstvenog istraživanja koji se temelji na državnim stipendijama i provodi upravo na sveučilištima. Početkom siječnja predsjednica Harvarda CLAUDINE GAY podnijela je ostavku zbog navodno antisemitskih komentara, nakon čega su donatori zaprijetili da će obustaviti financiranje sveučilišta. Šest studenata židovske vjeroispovijesti potom je protiv sveučilišta podignulo tužbu, tvrdeći da je ta institucija 'bastion antisemitizma i mržnje', a u studenom prošle godine studenti su tužili i Sveučilište New York (NYU) s istim optužbama. U takvim okolnostima skupina superbogataša odlučila je otvoriti kompaniju baš u Cambridgeu, gradu u kojemu su smješteni Harvard i MIT, a glavni pokretač projekta doktor je medicine STUART SCHREIBER koji je jedan od osnivača istraživačkih laboratorija upravo na ta dva sveučilišta. Uz Schreibera, koji je u laboratorijima na Harvardu i MIT-u vodio istraživanja o 'molekularnim ljepilima' i biofunkcionalnim spojevima, među osnivačima Arene je i STEPHEN PAGLIUCA, bivši predsjednik jedne od najvećih svjetskih investicijskih tvrtki u svijetu Bain Capital. On je i član odbora savjetnika dekana na Harvardu i član odbora povjerenika na Sveučilištu Duke te suvlasnik košarkaškog kluba Boston

Celtics i talijanskog nogometnog kluba Atlanta. Kao donatora stotina milijuna dolara spomenutim sveučilištima, Pagliucu je naročito nerviralo što nije uspio ustanoviti što je konkretno proizvedeno njegovim donacijama. Iz te se frustracije rodila ideja da osnuje kompaniju koja će podjednako frustriranim akademikima pružiti mogućnost da se u zamjenu za masne bonuse odreknu svojih sigurnih sveučilišnih pozicija.

Među osnivačima Arene još je jedan doktor medicine, profesor patologije na Harvardu KEITH JOUNG, jedan od pionira istraživanja epigenetskog inženjstva koje bi trebalo omogućiti 'reprogramiranje' bolesnih stanica. Nagrađivani znanstvenik i član uredništava niza znanstvenih časopisa, Young je New York Timesu (NYT) rekao da je glavni razlog njegovog odlaska iz Opće bolnice Massachusetts 'jezivo mala plaća' koju je tamo primao. Arena je već regrutirala stotinjak vrhunskih znanstvenika, redom viših istraživača u javno financiranim institucijama, a plaće koje im je ponudila, navodi njujorški dnevnik, izražavaju se sedmero-znamenastim brojevima. Nagovaranja znanstvenika da napuste svoja sveučilišta toliko su, čini se, agresivna da su neka morala pribjeći prijeljama tužbom.

Među ulagačima u Arenu našao se i tehnološki magnat MICHAEL DELL, osnivač istoimene kompanije koja proizvodi kompjutore, udovica osnivača lanca brze prehrane Subway te još jedan 'filantrop rizičnog kapitala' i osnivač investicijske kompanije Breyer Capital.

U SAD-u su znanstvena istraživanja i biznis tradicionalno povezani, a sveučilišta i sama već desetljećima profitiraju od otkrića svojih zaposlenika. Sveučilište u Pennsylvaniji, primjerice, napunilo je svoj budžet stotinama milijuna dolara od istraživanja mRNA cjepiva protiv Covida-19. No imena i funkcije koji se isprepliću u upravi i među istraživačima kompanije Arena BioWorks svjedoče o novoj razini privatizacije znanosti, čega je tek jedan element činjenica da će profit kakav je ostvarilo Sveučilište Pennsylvania po modelu koji primjenjuje Arena ostati u potpunosti u privatnim rukama.

'Ne mislim se ispričavati što sam kapitalist, niti je takva motivacija našeg tima loša stvar', rekao je NYT-u Michael Dell, objasnivši da je temeljni poslovni postulat Arene regrutirati vrhunske znanstvenike iz akademskog svijeta i osigurati im istraživački okoliš koji će biti slobodan od birokratskih i financijskih prepreka. Model kojim će se voditi Arena kombinira akademski način istraživanja i ulaganje iz fondova rizičnog kapitala, čime će se izbjeći zavrzlake koje proizlaze iz 'pretjerano' reguliranog, tradicionalnog modela financiranja kakav se primjenjuje na sveučilištima, pa čak i u farmaceutskim kompanijama. Znanstvenici će moći istraživati bilo koju bolest, zasad s fokusom na karcinome i bolesti mozga, a kada dođe do nekog otkrića formirat će se kompanija koja će se baviti kliničkim ispitivanjima i kasnije stavljanjem proizvoda na tržište. Ulagачi će zadržavati 30 posto zarade,

Laboratorijski uzgoj staničnih kultura (Foto: Cancer.gov/Wikimedia Commons)

dok će ostatak ići zaslužnim znanstvenicima. Znanstvenici koji dođu do otkrića, drugim riječima, vrlo će brzo za ta otkrića biti obilno nagrađeni, no ako njihovi projekti ne upale, neće imati sigurno radno mjesto na kojem bi mogli ostati raditi, kao što je to slučaj u javno financiranim institucijama.

'Ne mislim se ispričavati što sam kapitalist', rekao je Michael Dell, objasnivši da je temeljni postulat Arene regrutirati vrhunske znanstvenike iz akademskog svijeta i osigurati im istraživački okoliš koji će biti lišen birokratskih i financijskih prepreka

Dijelom posla koji se tiče stavljanja novih proizvoda na tržište bavit će se jedan od investitora, MICHAEL CHAMBERS, osnivač biotehnoške kompanije Aldevron koja se bavi genskom terapijom. Chambers je Aldevron osnovao 1998. godine u prostorijama Državnog Sveučilišta Sjeverne Dakote, da bi kompanija 2021. bila prodana za 9,6 milijardi dolara. 'Inovacije u bioproizvodnji imaju moć smanjiti vrijeme i troškove potrebne za isporučivanje terapijskih sredstava a da se pritom ne žrtvuje sigurnost', objasnio je Chambers, naglasivši da će se ta brzina postizati 'upotrebom umjetne inteligencije, strojnog učenja i robotike'.

'Nekada se smatralo da je odlazak iz akademskog konteksta u industriju znak neuspjeha, a danas se to preokrenulo', objasnio je patolog Young, referirajući se na stav da najveći problem znanstvenih istraživanja na sveučilištima predstavljaju dugotrajnost procesa apliciranja za grantove i činjenica da istraživači više od polovice vremena provode pišući eseje za dotacije. Često se događa, navodi, i da jednom kada novac dođe, inicijalna ideja u međuvremenu zastari. 'Došao sam u fazu da je jedini način da dobijem novac taj da apliciram za nešto što već postoji', požalio se NYT-u vodeći znanstvenik Arene Schreiber, htijući reći kako vladine agencije nemaju sluha za nekonvencionalne ideje.

Iako je profitna znanost u SAD-u standard, pa farmaceutska industrija u toj zemlji teži 1,5 bilijuna dolara, činjenica je također i da je velika većina lijekova koje odobri savezna Agencija za lijekove i hranu (FDA) proizvedena kao rezultat državnih ili sveučilišnih subvencija. U periodu od 2010. do 2016., navodi NYT, od 210 novih lijekova koje je FDA odobrio sve je financirao Nacionalni institut za zdravlje. Većina novih otkrića i dalje dolazi iz redova akademskih, a ne privatnih instituta, upravo zahvaljujući neprofitnom karakteru takvih istraživanja i stabilnom izvoru financiranja velikog broja plaća, iako ni približno velikih kao u privatnom sektoru. S druge strane, američki multimilijarderi iz drugih branši, poput vlasnika Amazona JEFFA BEZOSA, već su odavno bacili oko na farmaceutsku industriju, a naročito ulagački hit posljednjih

Stephen Pagliuca (Foto: Weforum.org)

godina takozvana je industrija dugovječnosti, čiji start upovi niču kao gljive poslije kiše. S industrijom dugovječnosti, koja se bavi biotehnoškim načinima za usporavanje procesa starenja, povezana je i Nobelova nagrada za medicinu koju su 2009. dobili ELIZABETH H. BLACKBURN, CAROL W. GREIDER i JACK W. SZOSTAK. Svi su, naravno, bili zaposleni na sveučilištima u vrijeme nagrađenog otkrića o procesu staničnog starenja. Entuzijasti te grane medicine smatraju da bi starenje trebalo službeno klasificirati kao bolest, te donijeti adekvatnu regulativu za odobravanje 'liječenja'. Dok se to ne dogodi, znanstvenici koji se time bave fokusiraju se na bolesti povezane sa starenjem, poput glaukoma ili artritisa. Ta propulzivna industrija, međutim, otvara brojna etička pitanja, poput onoga koje se odnosi na još veći pritisak na okoliš u slučaju eventualnog značajnijeg produljenja životnog vijeka u budućnosti. Podjednako važno, u SAD-u je većina mirovinske štednje akumulirana u rukama pripadnika više klase, što znači da bi si jedino oni mogli priuštiti ne samo preparate za produljenje života, već i dugotrajan život kao takav.

Portal Bloomberg objavio je 2018. izvještaj o istraživanju koje je provela švicarska banka UBS Financial Services, a koje je pokazalo da bogataši ne samo da žive duže, već to i očekuju. Ukupno je 53 posto ispitanih 'bogatih investitora' odgovorilo da očekuje da će živjeti do ponuđenih stotinu godina, najviše u Njemačkoj (čak 76 posto), dok su najpesimističniji, iznenađujuće, bogati investitori u SAD-u (30 posto).

No prema istraživanju Američkog liječničkog udruženja, jedan posto najbogatijih Amerikanki već sada živi deset godina duže od prosječne najsiromašnije Amerikanke, dok je kod muškaraca razlika još veća, 15 godina. To pokazuje da su bogati Amerikanci bezrazložno pesimistični i da se mnogi od njih mogu nadati da će doživjeti stotu. Istraživanje Sveučilišta California iz 2016. pokazalo je, naime, da je stopa smrtnosti kod najbogatijih jedan posto američkih muškaraca čak 40 posto niža od prosjeka smrtnosti u toj zemlji. ■

INTERNACIONALA

Umjerenost urušavanje

Novi tajvanski predsjednik prije sedam godina bio je pragmatični radnik za neovisnost, a u međuvremenu je svoj stav prema Kini ublažio. Peking je očekivano negodovao, Biden je rekao da neće priznati neovisnost Tajvana, ali američki izbori znače intenziviranje pljuvanja Kine

NA predsjedničkim izborima održanim 13. siječnja na Tajvanu pobijedio je LAI CHING-TE, što će vjerojatno rezultirati daljnjim urušavanjem odnosa odmetnutog otoka s Kinom, a lakomoguće i odnosa Pekinga i Washingtona. Kao i dosadašnja predsjednica TSAI ING-WEN, koja je na čelu zemlje od 2016. godine, aktualni dopredsjednik dolazi iz vladajuće Demokratske napredne stranke (DPP). Ta stranka i inače stremljenički formalnoj nezavisnosti Tajvana, međutim, u prošlosti je Ching-te svojim istupima izazvao naročito bijesne reakcije Pekinga. Prilikom preuzimanja premijerske dužnosti 2017. tako se opisao kao 'pragmatični radnik za neovisnost'. Njegova su stajališta danas umjerenija, a tijekom predsjedničke kampanje izjavljivao je kako u odnosima s Kinom želi zadržati *status quo*.

Peking je na njegov izbor reagirao ponavljanjem poruke kako je 'Tajvan unutarnje kinesko pitanje' gnjevno kritizirajući zapadne vode koji su Ching-teu uputili čestitke. Ipak, više činjenica govori u prilog tome da neće biti neposredne geopolitičke krize ili radikalnih poteza što se tiče statusa ovog strateški ključnog otoka s približno 24 mi-

lijuna stanovnika i jednom od najbogatijih svjetskih ekonomija, koja proizvodi 90 posto svih najnaprednijih poluvodiča korištenih u čipovima. Ching-te jest pobijedio, ali je pridobio svega 40 posto glasova birača (odaziv je iznosio 72 posto). U tamošnjem sustavu postoji samo jedan izborni krug, a pobjeda pripada kandidatu koji osvoji najveći broj glasova. Nadalje, zajedno s predsjedničkim održani su i parlamentarni izbori, na kojima je DPP izgubio dosadašnju većinu te će morati surađivati s Kuomintangom i Tajvanskom narodnom strankom koje se načelno zalažu za tješnije veze s Pekingom. Konačno, neposredno nakon održanih izbora objavio se i JOE BIDEN, poručivši kako Sjedinjene Države ne podržavaju neovisnost Tajvana.

Washington je trenutno izravno ili neizravno uključen u dva velika rata s globalnim posljedicama, onaj u Ukrajini i onaj na Bliskom istoku. Osim toga, vrlo velik dio energije američkog establišmenta odlazi na ovogodišnje predsjedničke izbore. Stoga je eskalacija odnosa s Kinom, koja bi lako mogla dovesti do vrlo opasne situacije posljednja stvar koja Bidenu treba. Osjetljivi balans u trokutu Peking-Taipei-Washington održao je mir posljednjih 40 godina, no njegovo očuvanje neće biti jednostavno. Prošlog srpnja Ching-te je izrazio želju da budući tajvanski predsjednik posjeti Bijelu kuću i održi bilateralni sastanak s vođom SAD-a. Na posjet tadašnje predsjednice američkog Zastupničkog doma NANCY PELOSI iz 2022. Tajvanu je Kina reagirala održavanjem agresivnih vojnih vježbi u neposrednoj blizini otoka, pa nije teško pretpostaviti kakva bi reakcija bila na Ching-teov posjet Washingtonu. Biden je nakon toga uložio dosta truda u kakvo-takvo popravljavanje odnosa s Pekingom, što je rezultiralo novembarskim susretom sa XI JINPINGOM. Trezveniji američki komentatori upozoravaju kako SAD usporedno s obrambenim osnaživanjem

Tajvana mora ulagati ozbiljne napore da uvjeri Kinu kako neće ohrabrivati proglašavanje nezavisnosti otoka, niti s njim sklopiti vojni savez. No američka predizborna kampanja sama po sebi će vjerojatno značiti intenziviranje pljuvanja Kine od svih kandidata. Upravo je DONALD TRUMP najviše zaokrenuo kinesko-američke odnose od suradnje ka konfrontaciji te se oni urušavaju još od njegovog izbora 2016. godine. A kako Ching-teov izbor izvjesno znači da neće biti oživljavanja kinesko-tajvanskih odnosa, to će pridonijeti daljnjem urušavanju i onih Pekinga i Washingtona.

Inače, svjetska javnost sklona je sva događanja na Tajvanu tumačiti isključivo kroz prizmu geopolitičkih odnosa, a tamošnju politiku svoditi na 'za' i 'protiv' nezavisnosti od Kine. Tako je i izbor Ching-tea u globalnim medijima protumačen kao poruka tamošnjih građana Pekingom. U stvarnosti se, naravno, uvelike radi o domaćim pitanjima kao što su ekonomija, kriminal i skandali vladajućih. Procjene tako kažu da je rast BDP-a u 2023. iznosio svega 1,42 posto, što je najniža stopa još od 2009. godine. Uvjerljivost što se rješavanja tih problema tiče vjerojatno je više od geopolitike odlučila pobjednika predsjedničkih izbora, a želja birača da kazni DPP ujedno objašnjava relativno loš rezultat u utrci za parlament.

■ Jerko Bakotin

Bombardiranje Jemena i Sane

RAT na Bliskom istoku nastavlja se širiti. U ranim jutarnjim satima 12. siječnja, američki i britanski zrakoplovi započeli su kampanju bombardiranja ciljeva u Jemenu, čime je i službeno otvoren novi front u posredničkom ratu protiv Irana. Naime, glavne su mete aktualne anglo-američke kampanje vojni položaji jemenskih Hutija, šijitskog islamističkog pokreta koji se generalno smatra vrlo bliskim saveznikom iranskog režima.

Američki general-poručnik DOUGLAS SIMS izjavio je da je prvoga dana operacije izvedeno oko šezdeset zračnih i raketnih napada na tridesetak hutijevskih vojnih instalacija u jemenskom glavnom gradu Sani, crvenomorskoj luci Al-Hudaidi, te u još nekoliko gradova u unutrašnjosti države. Sami su Hutiji priznali kako im je u napadima poginulo pet boraca, dok za moguće civilne žrtve još ne postoje precizni podaci. Iako je broj poginulih civila zasad vjerojatno malen – naime, gađani su ciljevi uglavnom izvan naseljenih mjesta – pitanje je hoće li tako ostati ako se intervencija nastavi širiti.

Iako Hutiji već desetak godina predstavljaju vjerojatno najveću smetnju američkim interesima na Arapskom poluotoku, do prošloga tjedna nisu bili pod direktnim vojnim udarom zapadnih sila. No izbijanje Izraelsko-palestinskog rata u listopadu 2023. drastično je promijenilo situaciju. Hutiji su

odmah objavili svoju podršku Hamasu, a njihov je glasnogovornik YAHYA SAREA ubrzo po izraelskoj invaziji Gaze izrazio spremnost jemenskih oružanih snaga za napad na izraelsku flotu u Crvenom moru.

Prvi se napad dogodio već 19. studenog, kada su jemenski militanti helikopterom sletjeli na teretni brod Galaxy Leader (u djelomičnom vlasništvu izraelskog poduzetnika ABRAHAMA UNGARA) i odveli ga u Al-Hudaidu, pritom zarobivši 25 članova posade. Nekoliko dana kasnije dronom iranske proizvodnje napadnut je teretni brod u vlasništvu izraelskog milijardera IDANA OFERA. Slični su se napadi nastavili i narednih tjedana, a ubrzo su mete postali i brodovi u vlasništvu europskih i kineskih kompanija, bez očitih veza s Izraelom. Sarea se ponovno oglasio početkom prosinca, kada je na Twitteru objavio da će se napadi nastaviti dokle god u Gazu ne počne pristizati humanitarna pomoć.

Američki ministar obrane LLOYD AUSTIN sredinom prosinca najavio je formiranje međunarodne koalicije i početak operacije 'Čuvar blagostanja' s ciljem sprečavanja daljnje hutijevske blokade pomorskog prometa. Formiranje spomenute koalicije ipak nije teklo prema planu: Francuska, Španjolska i Italija odbile su sudjelovati u bilo kakvoj operaciji pod američkim zapovjedništvom, ako se ona bude odvijala bez mandata EU-a ili NATO-a. Ipak, i te su zemlje poslale svoje ratne brodove u Crveno more, premda u sklopu samostalnih vojnih operacija.

Povećana opasnost od oružanih napada i otmica uvjerila je broderske kompanije da Crveno more više nije sigurna ruta za transport robe između Europe i Azije: u periodu između 18. prosinca 2023. i 7. siječnja ove godine ukupna je tonaža prevezena crvenomorskom rutom od Sueskog kanala do Indijskog oceana pala za čak 60 posto. Stotine teretnih brodova tako su do danas preusmjerene na rutu oko afričkog kontinenta i Rta dobre nade, čime su se značajno povećali troškovi i tranzitno vrijeme za prijevoz robe.

U današnjoj, ionako zategnutoj logističkoj slici svijeta, hutijevska blokada Crvenog mora može predstavljati velik problem za globalno gospodarstvo. Vjerojatno je upravo zbog tih ekonomskih razloga Vijeće sigurnosti UN-a 10. siječnja rezolucijom pozvalo Hutije na prestanak napada na komercijalne brodove – bez ijednog glasa protiv. Rusija i Kina, za koje se jedino moglo očekivati da će imati ikakve simpatije prema Hutijima, bile su suzdržane.

Premda su u SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu poprilično optimistični s obzirom na rezultate intervencije u Jemenu, kod mnogih aktera postoji strah od moguće hutijevske osvete i daljnje eskalacije sukoba. Napadi na teretne brodove su se nastavili, a izvršni direktor britanske naftne kompanije Shell, WAEL SAWAN, nedavno je u intevjuu Wall Street Timesu potvrdio da će privremeno obustaviti sav transport preko Crvenog mora. I tako – Hutiji se ne čine spremni odustatati od svojih akcija, Iran ne planira prestati naoružavati Hutije, a zapadne zemlje svakako neće dopustiti blokadu bitnih pomorskih ruta. Uz nedavne iranske raketne napade na sjeveru Iraka i nastavak pokolja u Gazi, čini se da Bliskom istoku ne gine krvava 2024. godina.

■ Marko Faber

Birači Lai Ching-tea iz DPP-a na predsjedničkim izborima. Svjetska zbivanja su važna tema, ali od odnosa s Kinom važnije su domaće teme (Foto: Alex Chan Tsz Yuk/SOPA Images/Sipa USA)/PIXSELL)

Novo ruho NIN-a

Naslovnica
NIN-a iz 2019.

Cela redakcija nedeljnika dala je otkaz zbog 'konceptijskog zaokreta' nove vlasnice. Urednik Zoran Preradović smatra da je očigledno nekome iz režima zasmetao uticaj NIN-a, pa je rešio da ga elegantno prizemlji

KAD smo polovinom septembra pisali o promenama u vlasništvu NIN-a, jednog od najstarijih nedeljnika na svetu, pitali smo se koliko se može verovati novoj vlasnici, JELENI DRAKULIĆ-PETROVIĆ, da neće menjati uređivačku politiku. Odgovor smo dobili otprilike četiri meseca posle kada je gotovo čitava redakcija nedeljnika dala otkaz zbog 'konceptijskog zaokreta'. Šta to konkretno znači objasnio nam je ZORAN PRERADOVIĆ, urednik u NIN-u koji ističe da se zaokret odnosi na okretanje ka biznis i ekonomskim temama, IT-ju, sportu itd., što samo po sebi možda i nije problem, ali se pita da li su to teme za jedan 'par eksekelsans politički magazin' i dodaje da se i te teme mogu posmatrati iz kritičke perspektive.

— Pretpostavljam da bi to značilo i pisanje o nekim od kapitalnih projekata, kao što su EKSPLO (gradnja novog sajma), o nacionalnom stadionu, o Beogradu na vodi o čemu moramo progovarati kritički. Nije se jasno videlo kamo će voditi ta koncepcija – objašnjava on. Slutnje koje su ih od preuzimanja nedeljnika morile, pretvorile su se u sumnju da se uređivačka politika neće menjati, nakon čega je dobar deo redakcije odlučio da napusti NIN, iako, napominje naš sagovornik, nisu imali plan B, a plan B je u njihovom slučaju bila ponuda Junajtid media grupe da će se praviti novi nedeljnik. Preradović naglašava da je ponosan na činjenicu da je redakcija pokazala solidarnost, što, ističe, nije baš često u ovim vremenima. Sa sobom u novi nedeljnik nose i integritet.

Mnogi su im taj integritet osporili nakon što su se odlučili za intervju sa predsednikom ALEKSANDROM VUČIĆEM, i to baš pred izbore. Preradović ističe da je on podržao tu odluku jer 'nema ničeg prirodnijeg nego da novinar želi da uradi intervju sa predsed-

nikom'. Naglašava da u samoj redakciji po tom pitanju stav nije bio jedinstven. Kao argument protiv pominjana je činjenica da tajming pred izbore nije dobar.

— Ali ni drugog ni boljeg tajminga nije bilo i mi smo znali da će manipulirati i da neće govoriti istinu. Taj intervju morate čitati kroz pitanja, a ne kroz odgovore. Ja odgovorno stojim na stanovištu da je on maksimalno profesionalno urađen – objašnjava Preradović.

Ne misli da je to bila razdelnica za NIN jer se on pravljeno i nakon toga na isti način.

— Znam da je čaršija to tumačila i ovako i onako, ali moje pitanje za čaršiju jeste da li biste odbili intervju sa Vučićem? To je kao pitanje da li biste odbili intervju sa liderom Hamasa? Ne bih. Zato što mislim da imam šta da pitam i mislim da javnost treba da čuje odgovore na neka pitanja – izričit je naš sagovornik.

NIN je jedan u nizu primera medija koji su nakon dolaska novih vlasnika menjali svoju uređivačku politiku i koncepciju, sa tim što u slučaju NIN-a još važi ona otrcana novinarska floskula: vreme će pokazati. Na novoj vlasnici je da pokaže odgovornost prema imenu NIN-a, na što ukazuje i naš sagovornik.

— NIN su pravili, uz sve turbulencije, padove i uspone, neka od najvećih imena jugoslovenskog, a potom i srpskog novinarstva poput NAJDANA PAŠIĆA, FRANA BARBIJERIJA, DRAGANA MARKOVIĆA. Ako ne možete da pravite NIN onako kako mislite i kako treba da bude onda je bolje ne praviti ga – ističe Preradović.

Nije NIN-u ovo prvi put da gotovo kompletna redakcija odlazi i pravi novi nedeljnik. Desilo se to i početkom 90-ih, a od NIN-ovih 'otpadnika' napravljen je nedeljnik Vreme.

Preradović ukazuje da je i tada NIN nastao izlaziti, ali sa 'ne baš časnom koncepcijom'. Danas je drugo doba i tiraži nedeljnika poput NIN-a nisu veliki, što priznaje i naš sagovornik, ali napominje da je uticaj nesrazmerno veći od tiraža.

— Očigledno je nekome iz režima to zasmetao, pa je rešio da elegantno prizemlji NIN i vremenom ga pripitomi. Jasno je da i najmanje tačke kritičkog novinarstva ovom režimu smetaju. Dovoljno je da se neko zakači za temu koju ste obradili i to se onda, što bi rekli u SNS-u, kapilarno širi. Očigledno je neko procenio da je vreme da se tome stane na put – zaključuje on.

NIN će u ovom formatu, sa istom postavom nastaviti da izlazi do 8. februara, kad ističe otkazni rok, što se poklopilo sa vremenom dodele NIN-ove nagrade za najbolji roman godine. Jubilarne, 70. po redu.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto: Screenshot/
YouTube

Borila se desetljećima, iako ima tek 45 godina, ne bi li se izborila za to da osobe s intelektualnim teškoćama budu ravnopravni u društvu i da se o njima raspravlja i uključi ih se u raspravu. Nedavno se promjena stanja potvrdila i na simboličkoj i na stvarnoj političkoj razini. MAR GALCERÁN, članica konzervativne i demokršćanske Narodne stranke, prva je zastupnica u španjolskom parlamentu s Downovim sindromom. 'Društvo je počelo uvidati da mu ljudi s Downovim sindromom mogu itekako doprinijeti. Put do toga bio je veoma dug', izjavila je za Guardian. U stranku se upisala s 18 godina, postepeno je napredovala, a lani je izabrana u vijeće Valencije što je imalo nacionalni odjek. AGUSTIN MATIA iz udruge Down España izjavio je da nije čuo da je još negdje osoba s Downovim sindromom član parlamenta, a riječ je o velikom koraku naprijed i primjeru prave uključenosti?'

■ T. P.

Quebec u štrajku

UKANADSKOJ pokrajini Québec nedavno je završio jedan od najvećih štrajkova u povijesti Sjeverne Amerike. U nekoliko navrata u studenom i u prosincu štrajkalo je čak 420 tisuća rad-

nika iz zdravstvenog i obrazovnog sektora iz četiri sindikata ujedinjena u Zajedničku frontu. Još 65 tisuća radnika iz učiteljskog sindikata FAE štrajkalo je više od mjesec dana, zajedno s 80 tisuća članova i članica sindikata medicinskih sestara FIQ. Štrajk u Québecu, koji ima 8,8 milijuna stanovnika, obuhvatio je ukupno 570 tisuća radnika javnog sektora.

U Québecu je od 2018. na vlasti vlada premijera FRANÇOISA LEGAULTA iz konzervativne, autonomaške Koalicije za budućnost Québeca (CAO), nakon što su pokrajinom gotovo 50 godina vladali socijaldemokrati i liberali. CAO je 2022. po drugi put dobio izbore s više od 40 posto glasova, no sada ima manju podršku od stranke koja je na zadnjim izborima bila četvrta po broju glasova.

Ispitivanje javnog mnijenja provedeno u prosincu pokazalo je da 72 posto stanovnika pokrajine podržava štrajk medicinskih sestara, dok je 95 posto članova Zajedničke fronte glasalo za neograničeni generalni štrajk ako pregovori ne uspiju. Pod pritiskom javnosti vlada je potkraj prosinca postigla privremeni sporazum sa Zajedničkom frontom i učiteljskim sindikatom, o čijim se prijedlozima još uvijek pregovara. To međutim ne isključuje mogućnost da se štrajkovi nastave. U pregovorima s vladom glavni zahtjevi odnose se na plaće, s obzirom na to da prosječna plaća u javnom sektoru iznosi oko 44 tisuća kanadskih dolara godišnje, što je skoro 4.000 dolara manje od pokrajinskog prosjeka. Vlada je prethodno ponudila povećanje od 12,7 posto kroz period od pet godina, no to prema procjenama sindikata ne bi bilo dovoljno da amortizira efekte inflacije, zbog čega traže povećanje koje bi se popelo na 23 posto.

Osim povećanja plaća, sindikati traže i bolje uvjete rada, poput smanjenja broja pacijenata i učenika po medicinskoj sestri, odnosno učitelju te ukidanje prakse obaveznog prekovremenog rada medicinskih sestara koje se umjesto iznimno koristi redovito. Manji sindikat Radnici za klimatsku pravdu od vlade traži i uvođenje poreza na bogatstvo i ulaganje u dekarbonizaciju sektora u kojima su zaposleni.

Budući da čak 78 posto članstva sindikata okupljenih u Zajedničkoj fronti čine žene, štrajkom se traži i ukidanje kronične potplaćenosti radnica u javnom sektoru. Početkom prosinca zastupnica stranke Québec solidaire CHRISTINE LABRIE optužila je pokrajinsku vladu da 'eksploatira žene', nakon čega je predsjednica parlamenta odlučila da se ta fraza doda na listu izraza koji se ne smiju izgovarati na sjednicama regionalne skupštine.

Ne uspiju li pregovori i odluče li se sindikati za generalni štrajk, postoji mala mogućnost da će vlada donijeti takozvani 'nazad na posao' zakon, koji bi radnike mogao prisiliti da prekinu štrajk. Zahvaljujući takvoj specijalnoj legislativi federalna i pokrajinske vlade od pedesetih godina naovamo u preko 30 slučajeva ugušile su štrajkove radnika javnog sektora. Odlukom iz 2015. Vrhovni sud Kanade proglasio je takve zakone neustavnima, no i nakon toga bilo je pokušaja njihovog uvođenja, naročito u Québecu čiji su sindikati tradicionalno borbeniji od onih u drugim dijelovima Kanade.

■ T. Erceg

Nasilju je raj

Iako se stanje u Ekvadoru smiruje, jasno je da militarizacija sukoba nije dovoljna za izlazak iz krize. I ako budu pozatvarani ili likvidirani svi šefovi bandi, narkobiznis je previše unosan da ih netko drugi ne bi odmah zamijenio. Tek se očekuju Noboine mjere za dugoročniji odgovor

VAL nasilja zahvatio je Ekvador. Mladahan predsjednik DANIEL NOBOA (36 mu je godina) našao se pred prvim velikim izazovom svoga mandata, a tek je prošlo pedesetak dana otkako se nakon izbora nastanio u sjedištu predsjedništva republike koju je, kaže legenda, osobno SIMÓN BOLÍVAR nazvao Palačom Carondelet, u povijesnom centru Quita, zadivljen ljepotom kojom ju je uredio nekadašnji istoimeni guverner dok je zemlja još bila kolonija Španjolske.

U ishodištu eksplozije nasilja je bijeg iz zatvora jednoga od najopasnijih kriminalaca u zemlji. JOSÉ ADOLFO MACIAS VILLAMAR, zvan FITO, šef jedne od najvećih bandi Los Choneos, nazvane prema gradu Chone, u nedjelju je 7. siječnja pobjegao iz zatvora. Tamo je bio jer je od 2011. godine služio kaznu od 34 godine zatvora, osuđen zbog organiziranog kriminala, trgovine drogom i ubojstva. Smatra se i da je, u kolovozu prošle godine, naručio ubojstvo jednoga od kandidata za predsjednika: FERNANDO VILLAVICENCIO, smatran predvodnikom borbe protiv kriminala, smaknut je usred predizborne kampanje.

Potom je predsjednik Noboa proglasio izvanredno stanje i uveo policijski sat. Takva odluka nije nešto izuzetno u toj pacifičkoj zemlji. Njegov prethodnik, GUILLERMO LASSO, koji je nakon 28 mjeseci mandata u svibnju raspustio Nacionalnu skupštinu i

izazvao izbore jer mu je prijetilo da bude smijenjen, proglasio je izvanredno stanje dva desetaka puta.

Dva dana potom već je ubijeno više od petnaest ljudi.

Sigurnosno stanje i u zemlji i u ekvadorskim zatvorima očajno je. Od 2021. godine

Trećina mladih između 15 i 25 godina života nezaposlena je, ne ide u školu niti studira, pa kriminalne bande među njima lako regrutiraju nove članove. Procjenjuje se da 22 kriminalne organizacije imaju oko 50.000 pripadnika

više je od 400 zatvorenika ubijeno u zatvorima kojima vladaju kriminalne grupe, a one su pak vezane s meksičkim kartelima trgovaca drogom. Ekvador se nalazi između dva najveća proizvođača koke u Južnoj Americi, Kolumbije i Perua, i neka je vrst distribucijskog centra koji drže narkotrgovci. Droga ide u dva smjera: prema Sjedinjenim Američkim Državama preko Centralne Amerike i prema Europi preko Brazila. Navodno tako preko zemlje prijeđe 830 tona droge godišnje, gotovo polovina kolumbijske proizvodnje.

Nakon vala terorističkih atentata, zapaljenih automobila, eksplozija i zarobljavanja policajaca i zatvorskih čuvara, kad je pobjegao iz zatvora i lider druge zločinačke organizacije Los Lobos ('Vukovi'), Noboa je proglasio i postojanje 'unutarnjeg oružanog sukoba' te 22 kriminalne organizacije proglasio 'teroristima' s kojima se može postupati kao 's vojnim ciljevima'. Drugim riječima, vojska nema obavezu pozivati na predaju prije upotrebe vatrenog oružja sa smrtnim ishodom. Jednodomna Nacionalna skupština odmah je potvrdila predsjednikov dekret, premda u njoj Noboa nema većinu. Dekret su poduprli i bivši predsjednici, a RAFAEL CORREA, bivši predsjednik lijeve orijentacije, od 2007. do 2017., premda je na prošlim izborima podržavao Noboinog protukandidata, naglasio je da predsjednik ima njegovu 'potpunu podršku', i rezimirao je stav političke elite da je 'vrije-

me za nacionalno jedinstvo. Organizirani je kriminal objavio rat državi i država u njemu mora pobijediti'.

Nasilje u zatvorima pretilo se i na ulice (ili obrnuto). Stopa nasilnih smrti u Ekvadoru (bez prometnih nesreća) raste najviše od svih zemalja Latinske Amerike i porasla je s pet na 46 ubojstava na 100.000 stanovnika između 2017. i 2023. godine. Za usporedbu, kad bi stopa ubojstava bila ista, u Zagrebu bi se godišnje dogodila 322 ubojstva.

Slike nasilja obišle su svijet. Prolaznici koji trče da se sklone od razmjene hitaca, učenicima koji su zatvoreni u razredima ili trče da pobjegnu iz škola i fakulteta, zapaljeni automobili, čak su i zamaskirani napadači, naružani automatskim puškama i sa šipkama dinamita u rukama provalili, u izravnom prijenosu, u studio jedne od televizija da kao taoce uzmu novinare i tehničare, dok policija nije uspjela intervenirati.

Dva dana nakon početka nereda gangsteri su u pet zatvora još uvijek držali stotinjak službenika pravosudne policije kao taoce. Načelnik Generalštaba, JAIME VELA, izjavio je da je pet napadača likvidirano i 329 sumnjivaca uhapšeno. Zemlje s kojima Ekvador graniči, Kolumbija i Peru, obznanile su da šalju dodatne trupe na granicu (u Južnoj Americi granice štiti vojska). Očito imaju procjenu kako postoji mogućnost da se nasilje intenzivira i da se počne prelijevati i preko granice Ekvadora. Sadašnjim je ružnim događajima jedan od uzroka i brojčano smanjivanje sigurnosnog aparata te uvođenje budžetskih restrikcija za represivni aparat. Predsjednik MORENO, nakon dolaska na vlast 2017., počeo je provoditi oštru desničarsku politiku neoliberalne orijentacije i smanjio izdatke za zatvorski sistem na jednu trećinu dotadašnjih, premda je broj zatvorenika u ionako prenapučenim zatvorima već i tada bio u porastu.

Statistički pokazatelji ukazuju na korijene i socijalnu bazu porasta kriminala. Correa je uspio postići da u deset godina njegove vlasti stopa siromaštva krene negativnom putanjom i padne s 35 na 21 posto, no učinci smanjivanja javnih izdataka za vrijeme predsjedanja Morena i Lassa preokrenuli su tu tendenciju i podigli stopu siromaštva na 27 posto u 2023. godini. Trećina mladih između 15 i 25 godina života nezaposlena je, ne ide u školu niti studira, pa kriminalne bande među njima lako regrutiraju nove članove. Procjenjuje se da 22 kriminalne organizacije imaju oko 50.000 pripadnika. Njima je nasuprot 38.000 vojnika i 60.000 policajaca. Koji često nemaju ni municije ni šljemove ni zaštitne prsluke.

Prvi je dakle odgovor predsjednika na nasilje bio samo sigurnosne prirode. No jasno je da militarizacija sukoba nije dovoljna za izlazak iz krize. I ako budu pozatvarani ili likvidirani svi šefovi bandi, narkobiznis je previše unosan da ih netko drugi ne bi odmah zamijenio. Tek se očekuju Noboine mjere za dugoročniji odgovor, popravak okljaštenog državnog aparata i smanjivanje korupcije te jačanje socijalnih politika koje će dovesti do smanjivanja stope kriminala, a mladim Ekvadorcima pružiti kakvu-takvu nadu i vjeru u budućnost. U tom je smislu Noboa već povukao i drugi potez, najavivši podizanje PDV-a s 12 na 15 posto. Povećani porezni prihod bit će upotrijebljen prvenstveno za povećanje broja pripadnika represivnog aparata i kazničkog sustava i uopće suzbijanje organiziranog kriminala te izgradnju dva nova zatvora.

S političke strane gledano, premda političke elite javno iskazuju nepodijeljene stavove o potrebi eliminacije narkobiznisa, Nobou za pojedine mjere čekaju itekako teški pregovori sa Skupštinom u kojoj nema većinu. A ne treba ni zaboraviti instalirane interese u mnogim porama državnoga aparata gdje je duboko prodro novac kojim raspolažu karteli – i korupcija je ekvadorski problem. ■

Prvi je odgovor predsjednika na nasilje bio samo sigurnosne prirode – Ekvador (Foto: Ivan Alvarado/Reuters/PIXSELL)

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Trg robova Predraga Lucića

PIŠE Sinan Gudžević

Posljednjih dana prošlog novembra, u Ulcinju mi je više puta pošla voda na usta pri misli kako bi se Ulcinju 'Cervantesov trg' mogao postaviti na teatarsku pozornicu. Tekst je pisan za Ulcinj, teatarska topografija teksta je idealna da se nadnaravni pad Don Quijotea i Sancha Panse inscenira tamo gdje je Predrag Lucić i načinio da se dogodi

KAD god posljednjih godina čujem da neko spomene Ulcinj, sjetim se PREDRAGA LUCIĆA. S njime nisam nikad bio u Ulcinju, ali je njegova zaokupljenost (ponekad i opsjednutost) Ulcinjom bila i dirljiva i otmjena. Za jednoga putovanja na Kosovo i u Makedoniju, supruga SANDRA te ROSE FISTANIĆ i BORIS DEŽULOVIC odlučili su da iz Splita putuju preko Ulcinja, a da to ne kažu Predragu, sve negdje do iza Svetog Stefana. Da mu tako poklone Ulcinj kad mu se ne nada. I tako su išli preko grada preko kojeg se baš za Makedoniju ne putuje, jer je to grad skoro kao Pula ili Ohrid, za koji geografski konformisti znaju kazati kako kroz njega ne možeš proći, nego u njega moraš doći. I došli su i prenoćili u Ulcinju, i onda otišli na Trg robova, ima u Ulcinju trg s tim imenom. A taj je trg bio i glavna stvar radi koje se došlo u Ulcinj, latinski pjesnici augustovskog doba bi kazali *causa viae*.

To je bilo barem tri godine nakon što je Lucić već bio napisao dramu s podnaslovom 'Trg robova'. Ta je drama napisana kao radio drama, ona koja ima zvuka, a nema slike. Dramu je Lucić napisao po narudžbi, a naručila mu ju je LJUBICA LETINIĆ, tadašnja urednica na Trećem programu Hrvatskog radija. To jest, nije urednica naručila Luciću da baš napiše dramu, nego je pozvala Lucića da joj, kad bude imao kad, bude gost u njevoj emisiji Radio Mediteran, koja je bila na programu nedjeljom od 18 do 19 sati. I Lucić joj je predložio da njegov prilog bude radio drama. Jasno, na mediteranske teme i motive. A ovu će on napisati. Pisanje je potrajalo barem dvije godine. I završeno je 11. januara 2012. Tada je tekst poslao Ljubici Letinić, i svome bratu GORANU, koji je tada živio nigdje drugdje nego u mjestu Alcalá de Henares, slavnom po tome što je u njemu rođen MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA. Uz tekst svoje radio drame, s naslovom 'Cervantesov trg ili Trg robova', Predrag je Goranu napisao: 'Dragi fratello, evo da Cervantesa oslobodim iz jadranskog zatočeništva i pošaljem doma u Alcalá de Henares.' Istoga dana je dostavio tekst i urednici Letinić, uz pisamce: 'Draga Ljubice, evo finalne verzije... Ne mogu vjerovat da sam završio. Mislio sam da ću ga pisati cijeli život. I ne bi mi bilo mrsko.'

Pola godine kasnije, 29. juna 2012. urednica Ljubica će dobiti još jednu, ovoga puta posljednju finalnu verziju. Nakon toga će od svoga radija dobiti i dozvolu da krene, to se kaže, u realizaciju. Izabrala je i režisera, OLIVERA FRLJIĆA, dramska redakcija je odobrila projekt, i početkom maja 2014. je upriličila sastanak sa Frljićem i Lucićem. No drama nije snimljena, a za to što nije, krivi nisu ni urednica ni autor ni režiser. Podrobnosti neka ostanu za drugu priliku. Ispalo je proćki ono što je Lucić napisao kao odrednicu svome tekstu: 'audio-addio play'.

Da se vratimo u ljeto 2003. Predrag, Sandra, ja i VOJO ŠINDOLIĆ otišli smo u Pržno, da posjetimo DANICU i KRSTA MITROVIĆA. Danica je sestra DANILA KIŠA, a Krsto je njen muž. Kad smo se vraćali iz te nezaboravno lijepe posjete otmjenom bračnom paru, dok

Predrag Lucić u Alcalá de Henares, kraj skulpture 'El Quijote' kojoj je autor Francisco Javier Díaz Pintor.
Foto: Ivan Lucić

je Sandra vozila prema Budvi, Predrag je rekao: 'A mogli bismo jednom otići i do Slade u Ulcinj!' *Slada* je bila njegovo radno ime za Dulcineju iz Ulcinja, o kojoj se isplelo mnogo pletiva ulcinjskog. Ulcinjsku Dulcineju smo nazvali Ulcinjanka iz Tobaža, Dulcinea del Tobaž. To je sve bilo još davno prije no će život stvari uzeti da režira i da dijeli uloge.

NAPRIJE će se Predragov brat Goran oženiti Španjolkom po imenu MARIA FRANCISCA CIUDAD iz pokrajine po imenu La Mancha. Vitez Goran Lucić je svoju Dulcineju upoznao u Španiji, za vrijeme boravka na programu Erasmus. Goranu i Franciski će se 26. oktobra 2012. u Alcalá de Henares roditi sin LEO LUCIĆ CIUDAD. Novembra 2012. Predrag i Sandra će, sa svojom djecom IVANOM i HANOM, oputovati u Alcalá de Henares, da vide novorođenog nečaka. Tada će Predragov sin Ivan načiniti više fotografija u Casa Cervantes i u Museo de Alcalá de Henares. Među njima je i ova uz ovaj tekst, na kojoj autor Lucić, koji je iz ulcinjskog zatočeništva pustio i Cervantesa, a bogme i Don Quijotea i Sancha Pansu, koji su na ulcinjsku plažu dospjeli s neba, te ondje ometali turizam nepodopštinama kakvima su već stoljećima skloni. U Alcalá de Henares ih je autor Lucić našao kako vire iz knjige umjetnika po imenu FRANCISCO JAVIER DÍAZ PINTOR. Sablja u šaci Don Quijotea štrči iz lijevih stranica knjige, a iz desnih se poput gljiva promolile njihove glave. Predrag ih je iz Ulcinja vratio u knjigu i u domaju.

Šest i po godina nakon toga, aprila 2017. i sam ću se naći u Cervantesovu rodnom mjestu. I odmah ću se javiti Predragu i poslati mu sliku kako sjedim na čuvenoj klupi između Sancha Panse i Don Quijotea. On će mi uzvratiti slikom sebe i Sandre na istom mjestu. Te večeri smo razgovarali dugo. Iz svake riječi mu je lilo oduševljenje Cervantesom i sreća što mu je snaha iz pokrajine La

Mancha, a naravno i što mu je nećak rođen gdje i Cervantes. Kad sam se vratio u Zagreb, čuo sam da se Predrag razbolio i da će doći na pretrage u Zagreb. Došao je, nađeno je da ima težak tumor u glavi, odmah je podvrgnut operaciji, nadali smo se da će se desiti čudo i da će ozdraviti. Bolest je bila takva da ga je osam mjeseci po operaciji, odnijela s ovoga svijeta. Njegova će audio-addio igrarija 'Cervantesov trg' biti izvedena na Trećem programu Hrvatskog radija ravno deset godina nakon što je napisana i pet godina nakon što je autor otišao sa osvovjetske pozornice. 'Cervantesov trg' je priredio drugi režiser i recitali su ga drugi glumci i glumice.

Posljednjih dana prošlog novembra, u Ulcinju mi je više puta pošla voda na usta pri misli kako bi se Ulcinju 'Cervantesov trg' mogao postaviti na teatarsku pozornicu. Ne kao radio drama na Radio Ulcinju, nego kao teatarski komad na prikladnoj pozornici. Tekst je pisan za Ulcinj, teatarska topografija teksta je idealna da se nadnaravni pad Don Quijotea i Sancha Panse inscenira tamo gdje je Predrag Lucić i načinio da se dogodi. Radio igra je pokazala da je akustički fascinantna, da se približila muzičkom užitku, iako nije ostvarena tonovima, već riječima i šumovima. I da je u svojoj težnji antiracionalistička, jezično kritička i zavodljivo zaigrana, što bi ispunilo one zahtjeve koje je HANS-JÜRGEN KRUG postavio u knjizi 'Mala povijest radio drame'.

Molimo nadležne ljude iz kulture grada Ulcinja da obrate pažnju na 'Cervantesov trg ili Trg robova' i da ga postave na pozornici u Ulcinju. Tekst imaju u izdanju sabranih dramskih tekstova i songova Lucićevih, koje je objavila Naklada Jesenski i Turk, priredio Studio Viva Trudež, uredio Krno Lokotar, a ilustrirao Alem Čurin. ■

Ko ih jede

Serije poput 'Nasljeđa' i 'Bijelog lotosa' i filmovi poput 'Parazita' i 'Trokuta tuge' predvode trend tzv. *eat-the-rich* satire uperene protiv bogataša, a globalna nejednakost se za to vrijeme povećava – petorica najbogatijih ljudi na svijetu udvostručila su svoj imetak od 2020. naovamo, pet milijardi ljudi je istodobno osiromašilo

POKUPIVIŠI šest Emmyja – među njima i onaj za najbolju dramsku seriju, već treći koji dobiva u svojoj četvrtoj i završnoj sezoni – ekipa 'Nasljeđa' otputila se s prošlotjedne dodjele nagrada ravno u anale televerzuma. Nema većih dilema oko toga da će se prošlih, *postgejmoftronovskih* pet godina TV-povijesti pamtni po šekspirijanski ambicioznoj, luksuzno produciranoj, manično ciničnoj priči JESSEJA ARMSTRONGA o dinastiji Royevih i njihovim borbama za preuzimanje multimilijarderskog obitelj-

skog carstva. Ali finalni trijumf serije označio je još nešto: svojevrsni vrhunac trenda filmskih i televizijskih satira na račun života poremećeno imućne poslovne elite, onih famoznih jedan posto izoliranih u svijetu privilegija, svih tih muskova i bezosa našeg vremena.

Baš je 'Nasljeđe' prvom sezonom 2018. pokrenulo val. Iduće godine, BONG JOON-HO snima 'Parazita', uzima Zlatnu palmu u

Cannesu i glavnog Oscara, prvog u povijesti koji ide filmu izvan engleskog govornog područja. 'Joker' TODDA PHILLIPSA dobiva Zlatnog lava u Veneciji, RIAN JOHNSON snima *whodunit* hit 'Nož u leđa', slijede 'Trokut tuge' RUBENA ÖSTLUNDA i još jedna Zlatna palma, 'Meni' MARKA MYLODA, Johnsonov još uspješniji nastavak 'Nož u leđa: Glass Onion', hvaljena serija MIKEA WHITEA 'Bijeli lotos'... Anglofoni mediji već su smislili i specijalnu (pod)žanrovsku etiketu: *eat-the-rich* satira. Stari antikapitalistički slogan – nastao iz one poznate, navodno ROUSSEAUOVE poruke da će 'ljudi, kada više ne budu imali što jesti, jesti bogataše' – pretvoren je tako u brend nove fikcije. I ne samo fikcije: kao što je pronicljivo primijetio MARKO KOSTANIĆ na portalu Bilten, opsesija životom najbogatijih među nama – praćena uživanjem u njihovim nevoljama – oblikovala je naposljetku čak i način na koji se plasiraju i prenose vijesti u *news* medijima i po društvenim mrežama. Prošle godine prvo smo u lajvu pratili nestanak one privatne podmornice na ekspediciji prema olupini Titanica, dok su morbidniji onlajn komentatori otvoreno navijali da petorica avanturista, koji su platili po 250 hiljada dolara za oceanski izlet, poginu na dnu oceana, što se naposljetku i dogodilo. Zatim je priča o kitovima ubojicama koji oko Gibraltara nasrću na milijunaške jahte lansirala lavinu memova i heštegova à la #orcauprising. Konačno, izvještaji o poplavi na pustinjском festivalu Burning Man u Nevadi, s izbezumljenim *tech bros* i kreativnim direktorima agencija u glavnim ulogama postapokaliptične farse, zaokružili su medijsku sezonu *Schadenfreude* spektakla skrojenog po pravilima *eat-the-rich* žanra: bogataši zaglave u situaciji u kojoj im njihovi milijuni više ne mogu pomoći, a mi koji te milijune nikada nećemo vidjeti šeramo, lajkamo i dobro se zabavljamo.

Što nam drugo, ustvari, preostaje? Baš na dan kada je ekipa 'Nasljeđa' u Los Angelesu primala svoje pozlaćene statue, recimo, u Davosu je započeo novi Svjetski ekonomski forum, tradicionalno okupljanje poslovne i političke elite. I ove godine ga pohode premijeri i predsjednici država, investitori i direktori korporacija, biznismeni i predstavnici volstritovskih banaka, svi ti muskovi, bezosi i njihova sitna menadžerija. I ove godine raspravljat će na otvorenim sesijama i bilateralnim susretima o ključnim izazovima današnjice, od neizbježne umjetne inteligencije, preko još neizbježnijih geopolitičkih podjela sve do najneizbježnije klimatske kataklizme koja nam – mada na različite načine – podjednako prijete svima. I ove godine, konačno, neposredno uoči Foruma javio se Oxfam, međunarodna mreža organizacija koje se bore protiv siromaštva, s najnovijim izvještajem o stanju materijalne nejednakosti u svijetu. A izvještaj započinje riječima: 'Od 2020. godine naovamo petorica najbogatijih ljudi na svijetu udvostručila su svoje bogatstvo. U istom periodu, skoro pet milijardi ljudi širom svijeta je osiromašilo. Oskudica i glad mnogima su svakodnevica.' Dok smo se mi, dakle, gužvali u *lockdownima*, raspravljali o cjepivima, pogledom pratili divljanje inflacije i procjenjivali šanse za Treći svjetski rat, petorica najimućnijih i najmoćnijih – redom ELON MUSK, BERNARD ARNAULT, JEFF BEZOS, LARRY ELLISON i WARREN BUFFETT – napumpali su svoje ukupno bogatstvo sve do somnambulne cifre od 869 milijardi dolara. Istodobno, skoro dvije trećine ljudi na svijetu živi lošije nego prije četiri godine. Ako je osiromašenima neka utjeha, barem svijet ne bi trebao još dugo: točno onu količinu ugljičnog dioksida kojom njih oko 66 posto zagadi atmosferu

proizvede i samo jedan posto najbogatijih, ne pokazujući namjeru da se zaustavi. A i zašto bi: profiti velikih naftnih kompanija, primjerice, prošle su godine skočili na rekordne razine, pa ispada da je sistematsko uništavanje planeta sve isplativiji posao. I što nam onda zaista preostaje, osim malo zabave uz 'Nasljeđe', klasno osviještene orke i slične *eat-the-rich* priče?

AOPET, možda bi vrijedilo postaviti dodatno pitanje: kome su točno takve priče zabavne? Onima o kojima govore – bezosima, muskovima i takvima – sigurno nisu. Oni su, uostalom, sami svoja satira: skupina multimilijardera koja iz godine u godinu uništava planetu putuje privatnim avionima u luksuzni ski-resort kako bi ondje raspravljala o zaustavljanju klimatskih promjena. Čak i ne sumnjaju previše u prave razloge svoga susreta: ako umjesto sumnjivih medija za ljevičarske naivčine, kakav recimo sada čitate, bacite pogled na jednu ozbiljnu publikaciju za uspješne poslovnjake kao što je Financial Times, tamo ćete u posebnom uredničkom uvodniku saznati da Svjetski ekonomski forum ionako 'nikada nije uspijevaio ponuditi rješenja za svjetske probleme' jer je njegova 'prava svrha' da pruži 'golemu priliku za *networking*'. U redu, ako *eat-the-rich* satira nije smiješna ovima koje bi trebalo pojesti, onda možda veseli onih pet milijardi koji su u međuvremenu osiromašili? Ni to nije izvjesno: svi koji se hrvu s rastućom neimaštinom, a pogotovo oni iz Oxfamova izvještaja kojima su 'oskudica i glad' svakodnevica, vjerojatno imaju preča posla od toga da proučavaju klasne finese Bong Joon-hoovog prosodea ili da prate dodjelu Emmyja. Na kraju dakle – druge nema – preostaje mi.

Nazovimo nas srednjom klasom, nazovimo nas bijelim ovratnicima, nazovimo nas sitnim poduzetnicima ili još sitnijim obrtnicima, nazovimo nas normalnim građanima ili kako god već hoćete: mislim na one koje svjetska neravnoteža načelno žulja, ali u istraživanjima poput Oxfamovog nikada ne završe ni na jednoj strani vage nejednakosti. Beskrajno daleko od famoznih jedan posto, a još dalje od petorice najbogatijih, od svih tih bezosa i muskova vrijednih prezira i ismijavanja. Najčešće daleko i od one dvije trećine čija se neimaština povećava, a svakako dovoljno daleko od svakodnevne oskudice i gladi. Nama su ovakvi izvještaji, uostalom, i namijenjeni. Oni nam suptilno poručuju da nipošto nismo dio problema: niti smo oni koji probleme stvaraju, niti smo oni koje problemi sustižu. Nama je namijenjena i sva ta *eat-the-rich* satirička produkcija, sve pametno napisane *premium* serije i svi zanimljivo režirani filmovi koji trijumfiraju u Cannesu i u Veneciji. Nama su namijenjene i vijesti o privatnim podmornicama, kitovima ubojicama i poplavama na festivalima, vijesti u kojima se priroda osvećuje bogatašima jer sami to, očito, nećemo napraviti nikada. U tome i jeste problem i zato smo ipak dio problema: dok nas izvještaji o svjetskoj nejednakosti, statistički prilagođeni umirivanju naše savjesti, iz godine u godinu pošteđuju odgovornosti, svjetska se nejednakost uporno povećava, a profiti najbogatijih uništavaju planetu. To je tako, jebiga: izgleda da nismo oni na koje se svijet može osloniti. Jebiga: ostaju nam dobra zabava i vrhunska TV-produkcija. Jebiga: bit će da je stvar u tome što ipak nismo gladni pa nam *eat-the-rich* zvuči samo kao zgodna satira. Jer da kojim slučajem jesmo – tko ne vjeruje neka pita Rousseaua – ne bi nam bogataši bili smiješni i znali bismo točno što sa svakim pojedinačnim bezosom i muskom. Jebiga: jedi ga. ■

Finalni trijumf ekipe 'Nasljeđa' – dodjela Emmyja (Foto: Aude Guerrucci/Reuters/PIXSELL)

Kultura apartmanizacije

Zatvaranjem kluba Pločnik zbog privatnih rentijerskih interesa, Zagreb je izgubio još jedan bastion alternativne kulture, koji je sedam godina pokretao društveno-kulturni život zapadnog dijela grada organizirajući godišnje oko 150 različitih, uvijek besplatnih programa

SUBOTA je, 13. siječnja. U 18:30 sati u bar smješten na adresi Međimurska 21 upadaju dva policijska službenika. Dramatičnost tog prizora jenjava kada šankeri i policajci toliko rutinski odrađuju ovaj susret da se češće mušterije Pločnika i ne obaziru; potencijalni triler za tren oka se rasplinjuje. Različite generacije i profili ljudi cirkuliraju prostorom civilizirano se ponašajući – sjede, piju piće, razgovaraju, *scrollaju*, čitaju i maze pse. Takav nesklad akcije i reakcije sam po sebi bio bi indikator da je nešto neobično, a pridodamo li tome činjenicu da je Pločnik, koji već godinama itekako uspješno posluje, samo dva dana ranije na svojoj Facebook stranici objavio da zatvaraju svoja vrata, ne možemo se ne zapitati kako je moguće da je još jedan bastion alternativne kulture – možda i najvažniji u zapadnom dijelu grada, kojem kulturnih prostora kronično nedostaje – tako (naizgled) nečujno pao?

U telefonskom razgovoru s VEDRANOM MENIGOM, idejnim pokretačem i voditeljem Pločnika, kojeg je ovaj nepovoljan rasplet zatekao na poslovnom putu u Šibeniku, saznajemo da je riječ o složenoj kalvariji koja

traje već gotovo godinu dana. S njom, međutim, nisu htjeli izlaziti u javnost jer su bili uvjereni u pravne argumente koji potvrđuju legalnost njihova poslovanja, a o kojima su se konzultirali s nekoliko odvjetničkih ureda. Kako bi obuhvatio kompleksnost situacije, Meniga priču započinje s 2016. godinom kada, nakon tri godine traženja prikladne lokacije, tvrtka Pozitivan ritam i Alii Consilium ulaze u zapušteni, zjapeći prostor bivšeg supermarketa, u zgradi u kojoj se nalaze isključivo poslovni prostori, u ulici koja uglavnom služi kao parking. Imajući na umu da je ipak riječ o stambenoj četvrti, ulažu napore da prilagode formu i sadržaj – s jedne strane paze da se arhitektonska rješenja vizualno uklope u kvart, s druge razvijaju raznovrsnu ponudu aktivnosti s naglaskom na inkluzivan karakter i atmosferu dnevnog boravka. Na tim temeljima niče Pločnik, troetažni klub koji u idućih sedam godina pokreće društveno-kulturni život zapadnog oboda centra i proizvodi fluktuaciju ljudi iz raznih dijelova grada, ali i šire.

Problemi za Pločnik počinju smrću vlasnika prostora, kojeg je potom naslijedila njegova supruga, osnivačica tvrtke

Marinplex, nakon čega je, navodi Meniga, nova predstavnik suvlasnika pokrenula inicijativu da se klubu ukine dozvola za rad s obzirom na likvidacijski postupak koji je trajao gotovo godinu dana, a razriješio se nedavnom odlukom Gradskog ureda za gospodarstvo o ukidanju minimalnih tehničkih uvjeta. Premda se Grad Zagreb u ovoj situaciji po *defaultu* našao na meti, Meniga opetovano napominje da je riječ o privatnom sporu kojem je presudila viša instanca pod Ministarstvom turizma, što je tijelo Vlade nad kojim gradska uprava nema ingerenciju. U međuvremenu je podrška Grada stigla i u obliku objave na službenom profilu na društvenim mrežama, u kojoj se apelira na dogovor podzakupca, zakupca, vlasnika i likvidatora kako bi se iznašlo rješenje u kojem stranke mogu nastaviti suživot. Nažalost, u razgovoru s Menigom, saznajemo da su brojni naporu u tom smjeru već pali u vodu, a bespogovornu nesudjeljivost predstavnice suvlasnika objašnjava njenim direktnim interesom da Pločnika više ne bude, s obzirom na to da ona, otkupljujući poslovne prostore u zgradi s ciljem njihove apartmanizacije, čisti prostor za osobnu korist.

Neki od načina kojima je ekipa Pločnika nastojala zadržati mir u kući uključivali su ulaganje značajnih sredstava u zvučnu izolaciju, nakon čega su prošli ateste na buku za prostor kafića, ali ne i za klupski prostor u prizemlju jer se pokazalo da problem postoji na razini cijele zgrade. Nakon tog saznanja, ponudili su predstavnicu suvlasnika i vlasnici spornog apartmana da o svom trošku zvučno izoliraju njezin novokupljeni prostor s kojim sada dijele zid, a u potrazi za rješenjem posegnuli su tako daleko da su ponudili i da unajme apartman za svaki dan u kojem imaju program (tri do četiri puta tjedno), s nadom da će mladim ljudima koji dolaze u Zagreb biti zanimljivo odsjesti na takvoj lokaciji. Sve od navedenog predstavnik suvlasnika je odbila.

Scenarij koji je potom uslijedio kontekstualizira apsurdnu situaciju s početka tek-

sta – onu s racijom usred bijela dana. Naime, devetog ožujka 2023. Pločniku je pozvana prva inspekcija i nakon nje je u ovom prostoru, koji živi od glazbe, do daljnjeg obustavljen sav glazbeni program. Tome unatoč, kroz idućih deset mjeseci, Pločniku je na tjednoj bazi zbog buke pozivana što policija, što inspekcija, koja je u nekoliko navrata u pratnji interventne policije izvršila i detaljan pretres svih gostiju koji su se tada zatekli u prostoru. Unatoč redovnim posjetima, ni jednom nisu našli ništa sporno ili nezakonito. Prijave koje Meniga naziva čistim uznemiravanjem odvijaju se u mjesecima dok, kako tvrdi, poslovni prostor koji je predstavnik suvlasnika otkupila još nije bio legaliziran kao apartman, a njegova vlasnica živi na drugoj adresi. Pritom, kako navodi Meniga, Pločniku u prilog govori činjenica da im prije ove situacije nije pozivana policija, da su kroz svoje poslovanje imali još dva predstavnika suvlasnika s kojima su ugodno surađivali te da su sa susjedstvom razvijali prijateljski odnos.

Ispipavajući teren potonjeg, u opuštenom razgovoru s nasumičnom klijentelom koja bi sjedala za naš stol saznajemo da se Pločnik uistinu sljubio s kvartom, bio *meeting point* mnogima i predstavljao svojevrsni inkubator alternativne i klupske scene. Susjeda MIHA je tu na tjednoj bazi od prvog dana – svi su dobro upoznati s njezinim produženim *espressom* bez šećera. Za nju je to mjesto s dušom na kojem se sluša kvalitetna glazba s gramofonskih ploča, a napominje da njeno mišljenje dijele i tete iz pekare i njena kozmetičarka, kao i ostali susjedi koje tu nerijetko vida. Stalni posjetitelj gospodin IVO kao lajtmotive kroz svoj govor provlači otvorenost, inkluzivnost i nepretencioznost; mladi DJ iz Zadra ističe žal jer je u ožujku prošle godine (taman prije ukidanja programa) upravo tu trebao imati svoj prvi zagrebački set koji je otkazan. Simpatični trojac 'korporativaca i IT-jevaca', kako nam se sami predstavljaju, došao je popiti piće isključivo iz respekta prema Menigi i njegovom radu koji godinama ide uzvodno od *mainstreama*. Voditeljica šanka ENA kaže nam da je tu na mnoge načine odgojena, a studentice ANA i MIKA, zaposlenice *shopa* kuće PDV Records koji se nalazi na prvoj etaži, navode da nakon odrađene smjene ne žele ići kući jer u njoj već jesu.

Ipak, da ne ostane sve na osobnim dojmovima (doduše, brojnih) pojedinaca, valja podcrtati kako je važnost Pločnika prepoznala i Gradska stambena četvrt Črnomerec koja ih je pozvala da u sklopu kvartovskog festivala Zapadno od centra organiziraju glazbeni program, a nakon nekog vremena simboličnim iznosima podržali su ih i Grad Zagreb i Ministarstvo kulture. Osim tih minimalnih prihoda, Pločnik je nastao na mišićima pojedinaca, po modelu samoodrživosti, a jedini profit ostvarivali su ugostiteljstvom, dok se još nevjerojatnijom čini činjenica da je sav program sve ove godine bio besplatan. A programa je bilo nebrojeno, oko 150 godišnje – DJ i glazbeni programi, koncerti, promocije knjiga, glazbenih izdanja i filmova, filmske večeri, književne večeri, *pub* kvizovi, *stand-upovi*, kazališne predstave, *drag showovi*, *speed dating* večeri itd. K tome, sav taj program bio je neelitistički selektiran – priliku je mogao dobiti svatko. Kako kaže Ana iz *shopa*: 'Jel imaš srce, jel imaš dušu? Rokaj!'

Pločnik je 14. siječnja u nešto sitnije sate zatvorio svoja vrata. Meniga ga opisuje kao svoj dječjački san, a ekipa koja stoji uz njega kao svoj stil života. Utoliko ne sumnjaju da će nastaviti raditi što rade, boriti se i komunicirati o ovoj situaciji, a ne odbacuju ni scenarij u kojem će, ako ništa drugo ne preostane, potražiti novi prostor. ■

Mjesto sljubljeno sa svojim kvartom (Foto: Privatna arhiva)

Спа заборава

Тврђава Мамула, некадашњи логор на отоку Ластавици, претворена је у скупоцјени хотелски резорт. Пратећи окупљања некадашњих логораша, документарни филм 'Мамула Ол Инклузив' Александра Рељића настоји изградити брану против уништења тог мјеста сјећања

ПОЗНАТИ су у нашој скорој повјести случајеви немара према мјестима сјећања. Најчешће су то локације некадашњих логора у којима су људи мучени, па и убијани. Из ратова деведесетих можемо призвати неколико кључних, при чему у питању више није само немар, већ свјесно омаловажавање зарад профита. Рецимо, у Приједору је простор некадашњег логора Омарска купио индијски Арселор Митал. И данас, 29 година након завршетка рата, некадашњи логораша се још нису изборили да се то мјесто страдања обиљежи спомеником. Компанија им омогући једном годишње, на дан кад се организирају комеморације жртвама, да уђу и тако одају почаст.

Нешто мало источније, у близини Зрењанина, у мјесто званом Стајићево био је логор за затворенике из Вуковара и околице. Међу њима је био и некадашњи министар одбране Републике Хрватске ПРЕДРАГ ФРЕД МАТИЋ, који не одустаје да се у Стајићеву постави спомен-плоча. Тај случај је то интересантнији јер је међу власнике земљишта био уписан и некадашњи Агрокор ИВИЦЕ ТОДОРИЋА. Разумјевања за напоре бивших логораша није било.

Вријеме је неумољиво и сјећање нестаје кад се угасе актери. Зато је битно конзервирати га на неки начин, јер тако гради-

мо брану апсолутном уништењу мјеста сјећања. То је урадио АЛЕКСАНДАР РЕЉИЋ, редатељ филма 'Мамула Ол Инклузив', који је премијерно приказаног прошлог љета на 29. Сарајево Филм Фестивалу у оквиру програма 'Суочавање с прошлошћу'.

Филм прати тада још увијек живе логораше који су у тврђаву Мамула на отоку Ластавици доведени након талијанске окупације. Углавном је била ријеч о женама и дјеци – њих око 2.000 – јер су једино они остали у кућама. Ова филмска прича почиње у моменту када се појаве знаке да би оток, заједно са тврђавом, некадашњим логором, могао бити продан и претворен у скупоцјено љетовалиште, што се на крају и десило.

'Визија пројекта је да се обнови тврђава Мамула, очување културног наслијеђа и промовисање историјског карактера острва тако што би се оно туристички профилсало као једино острво-спа хотел са музејским простором у Црној Гори', рекао је 2015. тадашњи премијер МИЛО ЂУКАНОВИЋ.

И би тако. Тврђава је дана на закуп од 49 година. Али прије филма постојала је обитељска драма и прича. Као дијете у логор је одведена ЉУБИЦА УЉАРЕВИЋ, рођена СЕФЕРОВИЋ. Идеја да се то сјећање прелије у филм потекла је од њене унуке, ДАЛИБОРКЕ УЉАРЕВИЋ, која се кроз Центар за

грађанско образовање већ годинама бави суочавањем са прошлошћу и изградњом културе сјећања.

Како сама каже, чињеница да је њена бака била заточена само ју је додатно подстакла да покуша утицати на то 'да тај дио наше прошлости сачувамо од заборава, да не дозволимо да конзумеризам данашњице поништи оно што је однос према вриједносном темељу развоја грађанског бића у Црној Гори – антифашизму'.

— Моја баба никад није испричала у цијелости своју причу о Мамули, а умрла је много прије него што сам јој знала прићи са правим питањима. Но трагови тог искуства су је заувјек обиљежили, они су свој израз имали у односу према свему и свакоме, иако то тада нисам тако читала. Осјећала сам потребу да дијелове те њене приче, онакве каквим сам их у дјетињству видјела, испричам онда када ми се чинило наглашено битним да не изгубимо ту вриједносну вертикалу – објаснила нам је.

Њена идеја подстакла је Рељића да о трансформацији Мамуле направи филм. Радио је то пуних седам година пратећи сваке године окупљање некадашњих логораша и одлазак на оток и тврђаву.

— Идеја трансформације некадашњег логора у хотелски резорт је од самог почетка било толико бизарна и банална, да нас је као таква још више покренула да уђемо у пројекат снимања филма. То је био врху-

нац тог капиталистичког лицемерја, али и још већа опасност брисања сећања – каже Рељић за Новости.

Како је Ђукановић најавио, дио отока је предвиђен да остане музејски простор који би требао чувати сјећање на постојање логора и на жртве. Спа је одавно у функцији, али изложбени простор још није завршен, а и оно што је ту представљено више је него спорно, напомиње Рељић, који истиче да су власници написали да је тврђава Мамула током Другог свјетског рата, умјесто концентрационог логора, била 'затвор за комунисте'.

— А то, признаћете, у данашњем времену никако неће будити било какав пијетет код посетилаца. Како ће то изгледати до краја, не знам, али поред свега и сумњам да ће меморијална галерија бити отворена 12 месеци. То просто неће бити могуће јер неће бити исплативо за нове власнике – наводи он.

У једном дијелу филма, ЈОВАНКА УЉАРЕВИЋ ПАЈКИЋ, којој су у логору биле баба, бабина сестра и прабаба, изговара да је њој море слобода и живот, а да је њеној баби, која је као дјевојчица одведена, море било оков, тамница и смрт. Слобода која јој је дана постепено нестаје, на што указује и наша саговорница, Јованкина сестра, Далиборка Уљаревић.

— Ми на море данас гледамо као на симбол слободе, а заточницима Мамуле оно је било оков. Са друге стране, чини ми се да је иронија данашњице да су слободу знали боље, живјели је пунијим плућима и цијенили је више управо заточници Мамуле него неки данас – каже она и додаје да слобода захтијева храброст и одговорност, 'спремност за жртву коју су данас ријетки спремни поднијети да би ходали исправне главе'. За њу је слобода и данас привилегија, али напомиње да су тамничари често у самим људима, а не изван њих.

Испада да је лако борити се за слободу против вањског непријатеља, али шта ћемо кад је он ту, или кад смо сами себи највећи непријатељи? Како поставити брану, како сачувати сјећање? Филм је добро средство, а Рељић и није баш толики песимиста.

— Мислим да та брана постоји јер се и ви и ја, па и многи слични нама, трудимо да се сећање на те вредности и југословенско друштво не избришу. Југословенско друштво јесте угушено у крви ратова и ратних злочина деведесетих, затрпано капиталистичко-конзумеристичким блатом, али сећање на њега је живо. Чак мислим да је данас још живље, управо због бескрупулозног дивљег капитализма, у којем данас живе сви наши народи и народности – наглашава он.

Као примјер да је то сјећање живо спомиње недавно подизање споменика четничком вођи Дражи Михаиловићу, наводећи да је на билбордима писало 'Београд сме'.

— Као да од неког није смео, а сви знамо да је то био државни пројекат. Дакле, и дан-данас се плаше сопствених фалсификата, иако су из свих убјеника избрисали вредности ноб-а, жртве фашизма, социјализам и југословенство уопште, док су четнике приказали као антифашисте и тобоже борце против окупатора. И националисти и мешетари, који су се на национализму и распаду Југославије обогатили, дан-данас се плаше буђења било каквог облика југофутуризма. То се све више осећа од Триглава до Ђевђелије – закључује наш саговорник.

Спа Мамула ипак остаје. Хоће ли сјећање на логор остати живо овиси и од потомака, али и оних који то нису. Филм 'Мамула Ол Инклузив' у томе највише помаже. ■

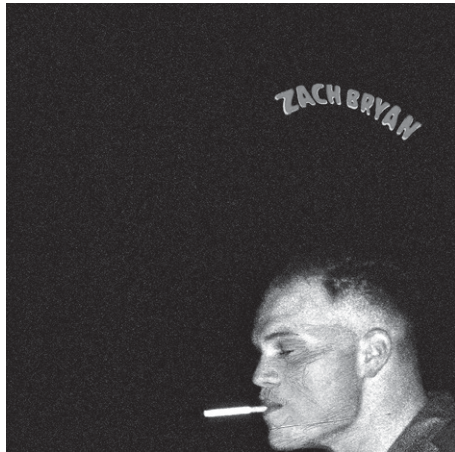
Тврђава Мамула на отоку Ластавици

PREPORUKE: MUZIKA

Zach Bryan:
Zach Bryan

Belting Bronco / Warner)

PROŠLOG rujna je 'I Remember Everything', BRYANOV duet s KACEY MUSGRAVES, postao prva pjesma u povijesti koja je istodobno debitirala na vrhu Billboardovih Hot 100, Hot Country Songs i Hot Alternative & Rock Songs, dok je sam album s lakoćom osvojio prvo mjesto najprodavanijih albuma. Nastavak je to komercijalnog proboja s 'American Heartbreak' iz 2022., koji je 26-godišnjaka iz Oklahome predstavio kao darovitog kantautora čije pjesme podjednako crpe iz tradicije countryja, indie rocka i springstinovskog heartland rocka. Aktualni album, kao i prateći EP 'Boys of Faith', dodatno naglašavaju razliku između Bryana i dominantne struje svjetlucavog pop countryja koji u SAD-u predvodi megapopularni MORGAN WALLEN. U usporedbi s pop i hip-hop tendencijama u aktualnom Nashvilleu, Bryanova glazba zvuči sirovo, ponekad i užurbano, što je naglašeno zadržavanjem studijske atmosfere, neuspješnih početaka i sličnih signala autentičnosti. Takav pristup se u teoriji može učiniti pretjeranim ili čak proračunatim, no pjesme

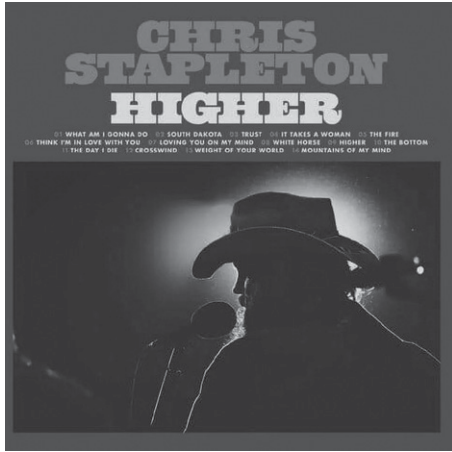
ga demantiraju svojom neposrednošću i emotivnom snagom ne uvijek poetski najspretnijeg pripovijedanja izvedenog s uvjerenjem i idejom da se univerzalnost najlakše postiže kad kreće iz duboko osobnog mjesta.

Chris Stapleton: *Higher*

(Mercury)

CHRIS STAPLETON je pak veteran otpora srednjoj struji Nashvillea, iako godinama djeluje u samom njegovom srcu. Stapleton se kao mladić doselio iz Kentuckyja u Nashville i vrlo brzo našao posao. Kao autor ili koautor potpisan je na više od 200 pjesama, a samostalnu karijeru pokrenuo je na pragu četrdesetih. 'Traveller', njegov debi iz 2015. godine, spada među kritički i komercijalno najuspješnija country ostvarenja desetih, a dočekan je kao svojevrsna protuteža tadašnjoj bro country dominaciji. Otada je snimio još nekoliko jako dobro prihvaćenih albuma i gostovao na albumima od PINK!, preko JUSTINA TIMBERLAKEA i EDA SHEERANA, do SANTANE i TOMA MORELLA. Njegovi albumi u pravilu nastaju uvijek s istim timom predvođenim producentom DAVIDOM COBBOM i Stapletonovom suprugom MORGANE. U tom smislu 'Higher' ne donosi neka posebna iznenađenja. Prevladava briljantno producirani, organski,

topli country soul prekinut pokojim žustrijim trenutkom poput najavnog singla 'White Horse'. Vokalna izvedba kojom se uvijek isticao sve je bolja, pa iako nije rijetkost naići na opise poput 'country Adele', čime se želi naglasiti da pjesme imaju premalo sadržaja, a

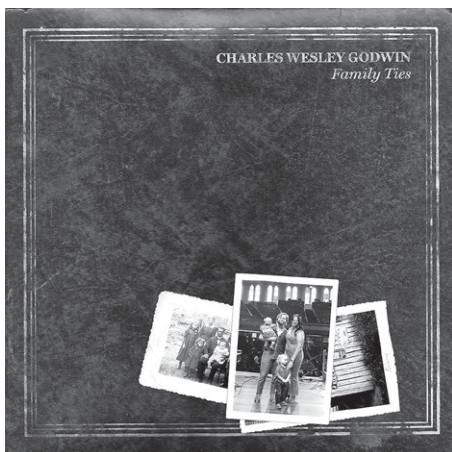

previše vokalnih bravura, u pitanju je glazba za širok krug multižanrovske publike, koja i dalje odražava afinitete svog autora.

Charles Wesley
Godwin: *Family Ties*

(Big Loud)

FAMILY Ties' je treći album CHARLESA WESLEYJA GODWINA, ujedno i prvi koji nije samizdat. Slično kao i Zach Bryan, Godwin je koncertima i pozitivnom usmenom predajom uspio izgraditi reputaciju sljedeće nove velike nade u countryju. Iako je potpisao za sve ambiciozniju nešvilsku izdavačku kuću Big Loud, album pokazuje da Godwin ne namjerava promijeniti svoj stil baziran uglavnom na detaljiziranim, oporim pjesmama koje crpi iz svojih obiteljskih priča u Zapadnoj Virginiji. Godwin kao jednog od svojih uzora navodi KRISA KRISTOFFERSONA, a utjecaj se

itekako osjeća ne samo u bogatom baritonu, već i studiji karaktera kakvima je obilovala rana Kristoffersonova diskografija. Sve navedeno doprinosi kohezivnoj, dojmljivoj i pomalo starinskoj atmosferi koja je u raskoraku i s Bryanovim himničnim indie countryjem i Wallenovim 'Drake with a twang' pristupom. U aktualnom valu countryja, nošenog rastom streaminga i padom radija kao isključivog medija za žanr, očigledno ima mjesta za niz različitih pristupa. Koliko će to zlatno razdoblje trajati, teško je predvidjeti. No sasvim je sigurno da će se, jednom kada ono završi, industrija opet početi oslanjati na najgeneričkija moguća rješenja, stoga je lijepo vidjeti ovaj boom, koliko god trajao.

■ Karlo Rafaneli

Autorica pjesničke zbirke 'KostFutura' i voditeljica Odjela za kulturu SNV-a

ANETA VLADIMIROV
Poetski je postupak individualan koliko i kolektivan

Nedavno je u izdanju kuće Jesenski & Turk objavljena vaša druga pjesnička zbirka 'KostFutura'. Da se pozovemo na naslov njene prethodnice, u međuvremenu pakao ne samo da nije prošao, nego buja, a 'Zemlja vrvi od nesporazuma' kako glasi prvi stih nove knjige. Kako se ona postavlja u tom košmaru svijeta i jezika?

Jezik služi izražavanju svega, a ponajviše neizrecivog. 'KostFutura' je upravo takav pokušaj. Što bi rekao finski redatelj AKI KATURISMÄKI kada su ga pitali kako se usudio raditi film baziran na knjizi 'Zločin i kazna': 'I drop high', odnosno 'Padam visoka'. Poetsko raskrinkavanje košmara ukazuje uvijek na veći košmar, odnosno košmar onoga ili one koja nije vidljiva, koja čeka na priznanje postojanja, na priznanje patnje. Za mene je poetski postupak individualan koliko i kolektivan i utoliko 'KostFutura' nastoji utražiti tu žed za kolektivnim koje je više i drugačije od ovog svijeta pojedinačnosti, ali istovremeno ne dokida mogućnost distance u odnosu na sebe samo.

Suvoditeljica ste eksperimentalnih radionica poezije, realiziranih u okviru programa Udruge Domino. Što za vas znači poezija kao pedagoški alat?

Za pjesnikinju BETINU ILIĆ GRIČKI, za naš širi krug Povezuša, kao i za mene, poezija je svojevrsna pedagoška privilegija, jer omogućava relativno neopasno prakticiranje preuzimanja rizika kao najvažnijeg alata ne samo pisanja već i življenja. Za nas je to važna koliko su nam važne i latice i zato na našim radionicama najmanje ima mjesta zanatskim postupcima i uklapanjima u emocionalne ili trendovske niše ovog malog vremena, mnogo više za igru i eksperiment, a možda ponajviše mjesta ostavljamo za učenje slušanja i poticanje na promišljanje vlastite motivacije. Od pitanja što pišemo mnogo nam je važnije pitanje zašto to pišemo. Ako odgovor pripada autentičnosti, onda je najmanji problem cizelirati pjesmu

Foto: Sandro Lendler

koja dolazi iz te autentičnosti, ali ovo su daleko važnija pitanja.

Angažirano pristupate temi solidarnosti s palestinskim narodom. Koje biste pozitivne primjere takvog djelovanja izdvojili na našoj kulturnoj sceni?

Uz same prosvjede, Inicijativa za slobodnu Palestinu relativno je brzo reagirala organiziranjem događanja 'Gaza, Undated', na kojem se vodio težak i iznimno važan razgovor o poeziji palestinske pjesnikinje FARAH BARQAWI i izraelske pjesnikinje RACHEL TZVIA BACK. Ti će se susreti nastaviti pod sigurnim krovom Bookse, a idući očekujemo 31. januara, kada će nam se pridružiti MARKO POGAČAR. Također, Inicijativa i kolektiv BLOK izgradili su privremeni spomenik za djecu ubijenu u Palestini pod naslovom 'I djecu? I djecu također.' sačinjen od dotrajalih dječjih cipelica koje su donirali Zagrepčani i ljudi iz cijele Hrvatske. U zagrebačkom KIC-u suorganizirali smo gledanje i razgovor o nagrađivanom filmu 'Mala Palestina' u režiji ABDALAHA AL-KATIBA. Jako nam je važna i podrška Autonomnog kulturnog centra Attack! i Medike. Konačno, očekuje nas i suradnja s kolektivom Institut za radikalnu imaginaciju 21. siječnja u MSU-u.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Usprkos gušenju solidarnosti s Palestinom u Njemačkoj, brojni glasovi u kulturi ne pristaju biti ušutkanima, a neki idu i korak dalje. Književnica LANA BASTAŠIĆ, koja se u Berlinu nalazi na rezidenciji, objavila je da raskida ugovor s uglednom izdavačkom kućom S. Fischer Verlag, i to zbog šutnje o genocidu u Gazi i sistemskoj cenzuri u Njemačkoj.

■ L.P.

Foto: Elena Ternovaja/
Wikimedia Commons

Olovni beatovi

P38 uzimaju idiome suvremenog trapa i okreću ih na glavu. Protagonisti pjesama nisu ulični poduzetnici, već revolucionari, teroristi i borci za slobodu. Brilljantnost tog bizarnog spoja lijevog radikalizma i glazbe poznate po individualizmu uživo dolazi do punog izražaja

KONCERT bolonjskog trap sastava P38, koji je prije godinu i pol u matičnoj zemlji dobio zabranu nastupa zbog optužbe za poticanje na terorizam, u zagrebački je Attack privukao solidan broj posjetitelja, unatoč hladnoći sredine siječnja i relativno sramežljivoj promociji događaja. Da bi koncert mogao nadići kategoriju kuriozita dala je naslutiti nemala skupina talijanskih fanova benda već sredinom nastupa simpatičnog MATE GRANATE, koji je za tu večer imao pomalo nezahvalnu funkciju predgrupe. Zadržan s bečkom adresom predstavio je svoj 'kvir komunistički' rap alter ego s dozom šarmantnog, vrlo opuštenog i nepretencioznog aktivizma. No uz glasne uzvike odobravanja okupljenih Talijana postalo je jasno da će se atmosfera dodatno zagrijati kad dođe vrijeme za izlazak njihovih miljenika.

Trap kolektiv P38 ili P38 – La gang je u nemilost talijanskih vlasti dospio isključivo zbog svojih tekstova i simbolike koju koriste. Olovne godine (*anni di piombo*), razdoblje talijanske povijesti od kasnih šezdesetih pa sve do kraja osamdesetih karakterizirano političkim nasiljem i društvenim nemirima, zatim Crvene brigade i razni drugi simboli relativno nedavne talijanske lijevo-radikalne prošlosti čest su im motiv, uključujući pištolj Walther P38, koji je grupa uzela kao ime, simbol pokreta Autonomia operaia (Radnička autonomija).

Brilljantnost tog bizarnog spoja lijevog radikalizma i ulične glazbe poznate po izrazito individualističkoj perspektivi došla je do punog izražaja upravo u nastupu uživo. Trojica MC-jeva – JIMMY PENTOTHAL, YUNG STALIN i ASTORE – nose bijele fantomke koje asociraju na 'modu' najprisutniju tijekom booma britanskog drilla iz sredine desetih. U oba slučaja ovaj stilski odabir omogućuje anonimnost, slobodu izričaja izvođaču koji ne gura svoje lice direktno pred publiku, služi kao svojevrsno upozorenje o sadržaju glazbe, ali i predstavlja jednostavni i efektni branding. Na debitantskom albumu 'Nouve BR' iz 2021., njihov zvuk je sirov i minimalistički, ali izvedbeno ipak donekle vjeran konvencijama žanra, a članovi benda se disciplinirano izmjenjuju jasno odijeljenim stihovima. Uživo, basovi su očekivano brutalniji, ali još važnije, tri MC-ja zaigrano repaju jedan preko drugog, povremeno prekidajući nastup kako bi publici na engleskom objasnili sadržaj pjesme, što se najčešće svodi na 'o terorizmu' ili 'o fašizmu'. Entuzijazam

i nesmiljena energija njihovog nastupa, ali i fanova iz Italije koji su svi znali svaku riječ pjesama natjerao me da razmislim o krilatici 'trap je novi punk' koju se često nekritički primjenjuje. U ovom slučaju bunt i društvena pobuna koji se pripisuje akterima od Atlante do Zagreba posjeduje sadržaj izvan nihilističkog materijalizma 'get rich or die trying', kakav u pravilu karakterizira žanr, a njegova poetika je prenesena iz individualne u kolektivnu.

P38 uzimaju idiome suvremenog trapa i okreću ih na glavu. Protagonisti pjesama nisu ulični poduzetnici, *hustleri* koji uzore pronalaze u mafijaškoj ikonografiji i traže potvrdu vrijednosti i uspjeha kroz zgrtanje materijalnih dobara. Na njihovo mjesto jednakim manjkom suptilnosti dolaze revolucionari, teroristi i borci za slobodu. P38 otvaraju album introm u kojem poručuju kako čitaju GRAMSCIJA, no većina tekstova ne podliježe didaktičnosti kakva često obi-

lježava aktivističku i prosvjednu glazbu. Oni nisu tu da preodgoje, nego da se izraze. Od prosjeka žanra P38 odvajaju i feminističke poruke; žene u njihovim pjesmama, čak i kad se radi o seksualno eksplicitnom jeziku, prije svega su sestre i suborkinje, a ne objekti i sredstva dokazivanja.

Tijekom koncerta i brojnih spominjanja postupaka koji se protiv njih vodi u Italiji, izveli su i sarkastičnu pseudopop pjesmu u kojoj poručuju kako će biti 'dobri i postati liberali', ali i imali i gaf zbog nedovoljno poznavanja povijesti kad su izjednačili Jugoslaviju i STALJINA, uz smijeh i zbudjene poglede hrvatskog dijela publike. Taj trenutak je najjasnije pokazao 'tankie', odnosno prosovjetsku stranu grupe, koju bi i bez toga bilo relativno lako uočiti. Taj fenomen karakterizira mlađe generacije ljevičara odraslih na internetu, koje je život u kasnom kapitalizmu očigledno ponukao da odgovore na probleme potraže u onom što im se čini kao najudaljenija suprotnost. S ljudske strane, taj je fenomen razumljiv i predstavlja obično kontrašenje, no gledajući dublje, teško se ne nasmijati i takvu intelektualnu lijenost ne zamijeniti za nekakvog suvremenog Iliju Čvorovića.

U intervjuima, nastupima i drugim javnim istupima P38 djeluju itekako svjesni polarizacije koju njihovi stavovi izazivaju. Za njih plaćaju neprimjerenu cijenu zabrana i apsurdnih optužbi za poticanje na terorizam. Slučajevi poput ovog pokazuju licemjerje tzv. šampiona slobode govora kakvih je desni dio političkog spektra prepun. Govor mržnje, pa i samo nasilje prema migrantima, rasnim, rodnim i drugim manjinama tretira se kao pravo na slobodu izražavanja, ali kad se nekolicina mladića poigra povijesnim događajima i simbolima koji ne pašu ni desnici ni liberalnijem djelu političkog spektra, slijede zabrane, prijetnje kućnim pritvorom i zatvorom. Toliko o opasnosti tzv. *woke* kulture o kojoj nam ne samo desni, nego i deklarativno liberalni mediji poput Jutarnjeg lista ne prestaju puniti glavu godinama. Antisemitizam i rasizam amplificirani su padom važnosti konvencionalnih medija poput televizije i novina. Online diskurs je naizgled demokratičan i otvoren, ali pogonjen algoritmom koji preferira snažne reakcije i negativne emocije. Ne čudi stoga da identitetska pitanja svih vrsta izazivaju kontroverze – razlika je jedino u tome što desnica svoje poglede vješto i uporno gura u *mainstream*, dok se na radikalizam s ljevice, čak i ako je otvoreno performativan kao u slučaju P38, gleda jednako kao na džihadizam ili neku drugu vrlo opipljivu i dokazanu prijetnju.

U intervjuu Novostima početkom prošle godine članovi sastava su izjavili kako su 'umorni od talijanske rap scene koja se fokusira na slavljenje mafijaškog nasilja, mizoginije i individualističkog desničarskog morala' te naglasili kako su željeli svojom glazbom 'vratiti reference koje su imale značenje ne nekog ispražnjenog nasilja, nego komunističkog nasilja, riječi koje govore o klasnoj borbi'. Na simboličkoj, ali i praktičnoj razini, P38 su već uspjeli. Smatraju ih opasnim svaki put kad naprave gestu rukama u obliku pištolja ili neukusnu referencu poput one na Renault 4 u kojem je ubijen talijanski premijer ALDO MORO. Šteta što se na ekstremizam s druge strane političkog spektra ne gleda podjednako oštro i oprezno, a dok je tako, neke nove olovne godine uvijek su potencijalno pred nama. ■

Entuzijazam i nesmiljena energija nastupa. (gore)
Fantomke kao upozorenje o sadržaju – član P38 Jimmy Pentothal (dolje)

TV RAŠETANJE

U filmu
za novo lito

PIŠE Boris Rašeta

*Tema emisije
Što je klasik? bila je
proza Miljenka
Smoje, koji je u ma-
nje od tri desetljeća
prešao nevjerojatan
put od prezira do
kanonizacije. S vre-
menom se iskristali-
ziralo mišljenje da
je riječ o klasiku
koji je nedavno do-
bio i spomenik.
Razlika nije u tek-
stu, nego u kontek-
stu. Danas se ipak
lakše diše, a isku-
stvo nas je nečemu
i poučilo*

Što je klasik? Čovjek od smija Miljenko Smoje, HRT, 8. siječnja, 20:42

KAROLINA LISAK VIDOVIĆ opet je napravila odličan izbor. Tema emisije bila je proza MILJENKA SMOJE, koji je u manje od tri desetljeća prešao nevjerojatan put od prezira do kanonizacije. Voditeljica je citirala IVICU IVANIŠEVIĆA, Smojina biografa koji je napisao kako je na piščevu pogrebu u Žrnovnici 'kapsil bio dulji od povorke' (pokušali smo na dostupnim fotografijama prebrojati ožalošćene – bilo ih je manje od 30), ali se s vremenom iskristaliziralo mišljenje da je riječ o klasiku koji je, eto, nedavno dobio i spomenik. Razlika nije u tekstu, nego u kontekstu. Danas se ipak lakše diše, a iskustvo nas je nečemu i poučilo. Samo zbog gostovanja u ovoj emisiji iz Njemačke je doputovala ALIDA BREMER, znanstvenica, spisateljica i prevoditeljica rodom iz Splita, koja je istaknula simpatičnu stranu Smojina mentalnog sklopa – kontriranje, dijalektičnost. 'Na kraju 'Velog mista' Meštar veli kako će mu najveći gušt sad, kad je rat završen, biti pozdraviti Papundeka sa faljen Isus', citirala je rečenicu iz knjige. Smoje je, čitamo u njegovu 'Dnevniku jednog penzionera', često kartao s lokalnim popom, a taj je 'Dnevnik' po socijalizam u nekim aspektima porazniji od KOLINDINE žalopojke o jogurtu (Smoje piše da nema kave, mnogih namirnica, a kad se Splitski požale da nema dovoljno mesa, direktor mesnice kaže: 'Ne fali, drugovi, mesa, nego vi previše jedete'), ali se istovremeno vidi da je pisac svako malo putovao u Rim, Hamburg, Veneciju. Malo se, moglo se, ako i nije bilo kave. Ili jogurta. Gledajte Što je klasik?, čitajte Smoje.

**Nulti kadar:
Rasprodaja, HRT,
8. siječnja, 21:15**

UHUMORNOJ drami 'Rasprodaja' pisac ČEDO PRICA – rodom sa Plitvica – krajem socijalizma u farsu je vidovito, proročanski opisao početak procesa koji je krenuo već tada, a završio nije do danas. To je, naravno, muljatorska rasprodaja najvrednijih resursa, u ovom slučaju zemlje oko Plitvičkih jezera koja je nacionalizirana i predviđena za izgradnju turističkih objekata. Na rasprodaju dolaze različiti i pomalo bizarni likovi, među kojima je i posljednji potomak nekadašnjih vlasnika tog zemljišta, Kalember. Kalemberi su bili odlični vlasnici, kakvih nakon nacionalizacije nije bilo. 'Da smo imali više takvih klasnih protivnika, danas bismo imali manje deklasiranih saveznika', kaže jedan lik u drami, u kojoj se inače spominje i klasa 'janjičara' – to su dobro nam znani profesionalni tamanitelji janjetine, većinom hade-

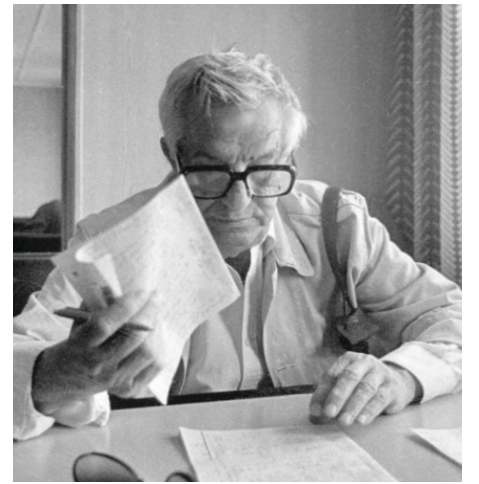
zeovci. Oda Kalemberima, starim, poštenim vlasnicima, divna je, elegična pripovijest o zlatnom dobu koje se više nikad neće vratiti. Nacionalizirana zemlja odlazi na bubanj, a dolaze još gori. EDO GALIĆ i Čedo Prica jasno su naznačili glavne pravce tranzicije i prije nego što je počela – iz ove se drame vidi da smo neku sretniju verziju privatizacije teško mogli doživjeti.

**Bujica, Z1,
10. siječnja, 20:05**

BIO je to obračun kod OK korala na hrvatskoj desnici! Ljut kao ris, NIKOLA GRMOJA došao je u studio VELIMIRA BUJANCA kako bi raskrinkao voditelja koji je imao istu želju – raskrinkati svoga sugovornika. Odmah na startu vidjeli smo gadan pressing. U crnoj kožnoj jakni, odjeven kao MARLON BRANDO u 'Divljaku', Grmoja je krenuo s tvrdnjom kako Bujanec ima mišljenje svog vlasnika MARIJA RADIĆA, pa ako Radić hvali Škoru, veliča ga i Bujanec, ali ako se Radić posvada sa Škorom, bujica će ga pregaziti. Novinar na daljinskom. Bujo je potom uzvratilo Grmoji kako je pomogao pobjedu TOMAŠEVIĆA u Zagrebu – isturivši TROSKOTA i razmrvišći desne glasove. 'Pretresli su me prije ulaska u studio', požalio se Grmoja. 'Jest, došli ste u kožnoj jakni, zamijenili su vas za drumskog razbojnika, možda su mislili da će biti pljačka', rekao je voditelj, što je zacijelo najsrdačnija dobrodošlica koju su ikad vidjele hrvatske dalekovidnice. 'Ma dobro', odmahnuo je Grmoja, koji je 'na neprijateljskom terenu', kako je rekao, bio prilično stalozhen. Grmoja je u emisiji nekoliko puta konstatirao da je Z1 Televizija u vlasništvu Marija Radića, a Bujanec mu je uzvraćao da je vlasnik televizije HRVOJE MILAS. Podsjetio je mostovca da je njegova stranka dvaput dovela HDZ na vlast. Nikola Grmoja uspijevao je doći do riječi samo u rijetkim trenucima kad je Bujanec hvatao zrak. Grmoja ga je optužio za dvoličnost – javno je podupirao HASANBEGOVIĆA, a tajno mu radio o glavi – ali je ovaj uzvratilo istom mjerom. Pokazao je svojedobne Grmojine poruke o glasanju o Istanbulske konvenciji. U Mostu su se dogovarali da će je dio zastupnika podržati, a dio ne. Grmoja je odgovorio kako je to bilo prije nego što se Most pročistio te da oni sad stoje 'na poziciji desnog centra ili desnice'. 'Gaće su vam bile prljave, morali ste se prije emisije ići očistiti. Sad ste ustrašeni', rekao je u jednom momentu Grmoja. 'Upiško sam se', uzvratilo je Bujanec, da bi kasnije dodao: 'pune su mi gaće'. Ukratko, bilo je ovo divno razgolićavanje, tko nije vidio, ima na YouTubeu.

YouTube

KRSTAREĆI po širinama YouTubea, naletjeli smo na zanimljivu izjavu ĐORĐA KADIJEVIĆA, režisera kultnog jugoslavenskog horora 'Leptirica'. 'I čak, ne samo da ga nisam mrzeo, reći ću, otvoreno, istinu: kad je umro, ja sam pustio suzu',

Kad je otišao u penšjun falilo mu je pet-šest godina staža – Miljenko Smoje (Foto: Facebook)

kazao je Kadrijević govoreći o drugu TITU, jedva zaustavivši jecaj. 'Sad neko može da pita zašto. Ja sam predstavljao tu njegovu zemlju toliko puta u svetu, umesto da ga mrzim i činim sve protiv njega, umesto da iskoristim ovu priliku da mu se narugam... Ono što niko ne može da mu ospori iskazao je KARDELJ posle sastanka na Dedinju, kad su odlučili da dižu ustanak. 'Pa to ne bi učinio niko', kazao je Kardelj. TEMPO ga je pitao, 'Dobro, otkud nam oružje', a on je rekao – 'Pa imaju Nemci'. 'A de nam je vojska?' 'Naša vojska je narod.' Poći tada na HITLERA, u trenutku njegove najveće moći, kad on gazi ceo svet, to ne može tek tako', govori Kadrijević pa nastavlja: 'I bez obzira na mog oca, bez obzira na moju ličnu tragediju, ja moram priznati veličinu tog čoveka, ne mogu to da osporim. Na neki način sve ono što je bilo lepo u mom životu, i sve što je predstavljalo suštinu mog bitisanja, potiče od filma. A ja se nikad ne bih bavio filmom bez Tita. Mislim da je bilo mnogo lakše razbiti Jugoslaviju, nego razbiti jugoslavensku kulturu. I mislim da će jugoslovenska kultura ne samo još dugo živeti, nego da će ona doprineti radanju jedne posve nove svesti. Jugoslavenstvo nije u suštinskom smislu nikad razbijeno, jer njega ne čini ni država, ni ideologija, ni sistem i institucije. Njega čini ono duhovno, što je jače od svega. I ono jedino što ostaje, a ostaće umetnička dela, među njima i filmovi. Fali nam ona uzavrela potreba za susretanjem i razmenom mišljenja, kakva je vladala recimo u grupi Medijala kojoj sam ja pripadao, koja je vladala među najvećim delom mlade populacije Titovog vremena. Francuska revolucija nije nastala iz DANTONOVE ulične galame, nego iz razgovora u Didroovom salonu. To je ono što nam fali. Ne da bismo dizali neku novu revoluciju. To danas niko ne pominje. Itekako će se pominjati revolucija. Itekako će biti revolucije, i to će znati ovi mladi koji dolaze. Najveća nesreća koju sam doživio jest nestanak moje otadžbine. To je rana na mojoj duši. Gde je film o tome? Ko je na filmu to rekao? Koja tragedija se događa danas? U što mi gledamo, o čemu snimamo, nazovifilmove? Setili smo se da smo u Montevideu bili treći, a sad kad smo poslednji, toga nismo svesni, a i to je za film', rekao je Đorđe Kadrijević. ■

1999. 2000. 2001. 2002.
2003. 2004. 2005. 2006.
2007. 2008. 2009. 2010.
2011. 2012. 2013. 2014.
2015. 2016. 2017. 2018.
2019. 2020. 2021. 2022.
2023. 2024.